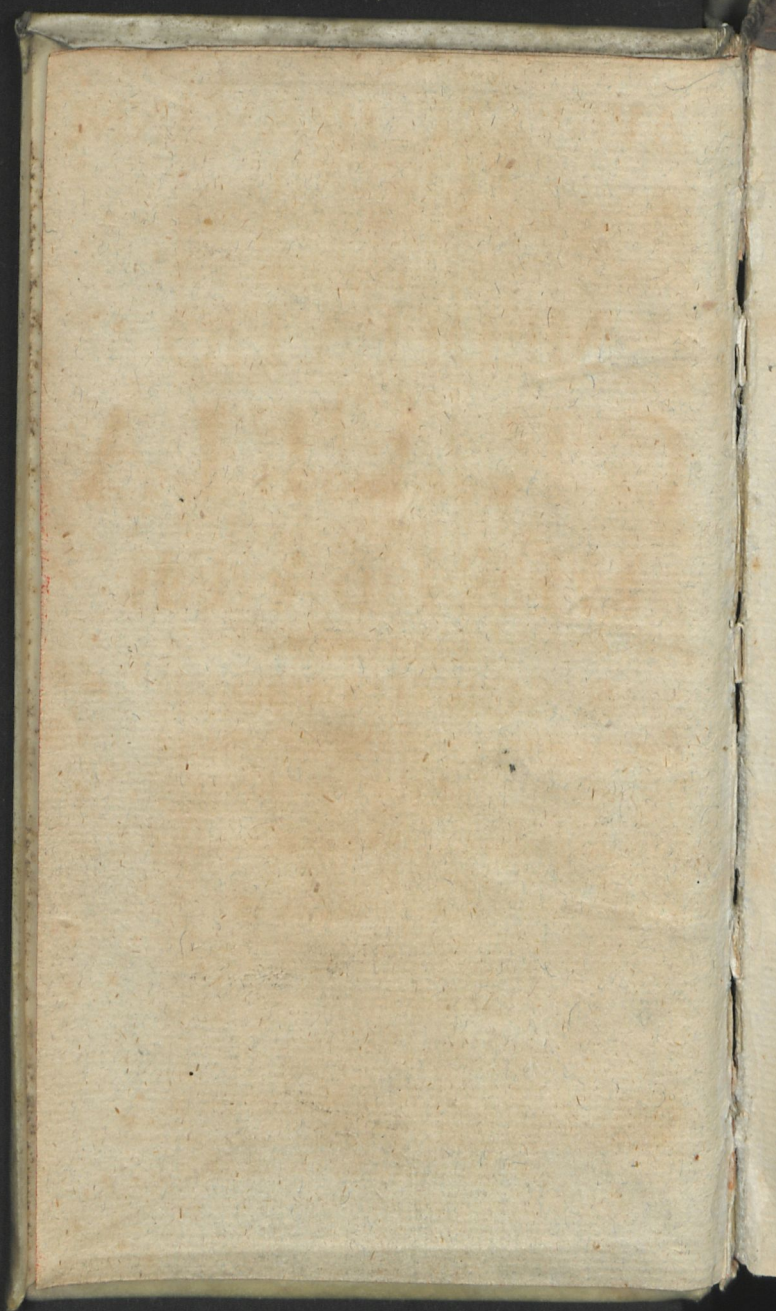

Nf. 18.

AVGVSTI HERMANNI

FRANCKII,

S. THEOL. QVONDAM PROFESSORIS ORD.
PAST. VLRICIANI. ET GYMNASII
SCHOLARCHAE

MEDITATIO

DE

GRATIA

ET

VERITATE

AD DVCTVM

S. SCRIPTVRAE

OLIM GERMANICE EDITA
IAM LATINE VERSA,

A

IO. HENRICO GRISCHOVIO,

HALBERSTADIENSI.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis & impensis Orphanotrophi c18 Dec xxxiii.

AVGVSTI HERMANNI

FRANCKII

S. THEOL. QUONIAM THEOLOGUS ORD.
PAST. ALCIAN. ET GYMNASII
SCHOLARUM

MEDITATIO

יְהוָה

כ

חַסְדֵי וְאֱמֻנָה

Exod. XXXIV, 6.

IESVS CHRISTVS

Multus ac plenus

Gratia & Veritate

Io. I, 14.

KÖN. PR. FR.
UNIVERS.
ZV HALLE

HALLE MAGDEBURGENSE

1775 & 1776

OMNIBVS AC SINGVLIS
IN CHRISTO IESV, FRA-
TRE NOSTRO PRIMOGENITO, IPSIVS
QVE IN SANGVINE, QVEM PRO NO-
BIS VNIVERSIS FVDIT,

HONORATISSIMIS ET DILE-
CTISSIMIS, TAM IGNOTIS DE FACIE
QVAM NOTIS ET COGNITIS

AMICIS ET FAV-
TORIBVS SVIS
IN REGIA BEROLI-
NENSI,

EX PLENITVDINE DOMINI
NOSTRI IESV CHRISTI OMNES DIVI-
NAE GRATIAE ET MISERICORDIAE
DIVITIAS, COMPLETASQVE SPIRITVS
SANCTI VIRES AD DECERTANDVM
PRAECLARVM FIDEI CERTAMEN ET
APPREHENDENDAM VITAM
AETERNAM, PRE-
CATVR

AVGVSTVS HERMANNVS
FRANCKIVS.

FAVTORES
ET AMICI IN CHRIS-
TO CARISSIMI

Am a com-
pluribus in-
de annis
Deus O.M.
pro indul-
gentissima voluntate sua
ci-

DEDICATIO.

ciuitati vestræ adeoque &
Vobis, qui eam incolitis,
abundantissimam grati-
am, vti in multis rebus
aliis, ita etiam, & maxi-
me quidem, in hoc exhi-
buit, quod multos Vobis
doctores misit per eosque
diuinam gratiam suam
curauit adnuntiandam.
Quotquot ab hac extensa
Dei viui manu apprehensi
& a tenebris ad lucem
conuersi estis, de hac gra-
tia conuictos Vos esse per-
suasus sum & intelligere,
quod diuinæ maiestati
submississimas gratias pro
hoc

DEDICATIO.

hoc ipso beneficio debeatis. Neque dubito, quin in ciuitate uestra non mediocris sit numerus eorum, qui cuius libere faffuri sint atque etiam professuri, quod præteritis temporibus varia auia perambulando ex arbitrio carnis vixerint, postea vero, audita vna alteraue concione vel priuatim etiam admissa compellatione & conscientia concussu, excitati & in rectiorem viam reducti sint.

Optandum erat, vt diuinus doctorum, a Deo

VO-

DEDICATIO.

Vobis datorum, zelus
apud omnes, qui eos au-
diuerunt, eundem exo-
ptatissimum fructum ha-
buiſſet. Iam vero Domi-
no Deo noſtro, gratiam
vrbi veſtræ ſuam offeren-
ti, idem uſu venit, quod
proh dolor! ipſi apud
plerosque mortales uſu
venire ſolet. Multienim
tam luculentam verbi
pœnitentiæ & fidei ad-
nuntiationem pro adeo
immerita, magna & inef-
fabili indulgentiſſimi Dei
gratia haud habuerunt
nec acceperunt; immo

DEDICATIO.

vero ex illis etiam, qui id
omnino fecisse sibi visi
sunt, non pauci ad tem-
pus tantum in isto lumine
exultare, præclaros ser-
mones laudare, at in pro-
fanæ mentis securitate si-
mul persistere voluerunt.
Paucissimi sapientiæ &
lucis veri filii facti sunt;
& quod omnium longe
est tristissimum, multi, qui
vias ad perniciem vitare
inceperant, DOMINO
non manserunt fideles,
sed cum Dema præsentis
sæculi amore denuo capti
sunt. Alii supra docto-
res

DEDICATIO.

res suos, vt supra *Paulum Corinthii*, intempe-
 stive sapuerunt inualue-
 runtque, quando non
 aliis tantum filiis Dei, sed
 ipsis etiam fidis doctori-
 bus suis temere obtrecta-
 re coeperunt, trabem in
 suis ipsorum oculis mini-
 me conspicati. Qui vias,
 per quas pro lubitu seruos
 suos ducere sibi reseruauit
 Deus, non satis perspe-
 ctas habentes, iudicare
 eos non erubuerunt, quos
 tamen tanquam patres
 suos honorare debebant,
 & a quibus efficaces &

DEDICATIO

indefessæ preces pro ipsorum animabus, ne perirent, ad Deum factæ sunt.

Hinc etiam Deus fidorum seruatorum suorum alium post alium opinione citius ex hac vita migrare iussit, quo ipso seruis suis non fecit ægre. *Nam beati sunt presbyteri, qui viam sunt emensi & diem obierunt, quique perfectam & fructuosam dissolutionem consequuti sunt; non enim verentur, ne quis eos de loco, in quo constituti sunt, deiciat & in alium trans-*
fe-

DEDICATIO.

ferat; quemadmodum
 CLEMENS ROMANVS
 ep. I. ad *Corinth.* §. XLIV.
 fcite fcibit. Sed Deus
 potius, poſteaquam tan-
 ta vſus fuit miſericordia,
 adnimaſuerſionis ſuæ in
 ingratos, qui remante-
 runt, ſeueritatem voluit
 demonſtrare. Contem-
 toribus quidem hoc parui
 momenti eſſe videtur; ve-
 niet autem dies, quo
 Deus omnium verborum,
 quæ per ſeruos ſuos con-
 ſcientiis eorum propo-
 nenda curauit, & quæ
 iſti adſpernati ſunt ex ani-
 mo-

DEDICATIO.

moque eiecerunt , ratio-
nem exposcet.

Vos autem, Dilecti &
Carissimi in DOMINO,
quorum in cordibus ver-
bum Dei locum inuenit &
tamquam in agro bono &
foecundo fructus protu-
lit, aliam prorsus mentem
geritis, & tot casibus,
quos Vobis Deus alium
post alium immisit, sine
dubio adhuc consternati
estis & obstupidi. Du-
rora Vobis a Deo tributa
esse existimatis, quod
paucorum annorum in-
teruallo tot fidos docto-
res

DEDICATIO.

res Vobis eripuit, qui Vos
pauerunt, non inuiti sed
sponte, non turpiter adfe-
ctantes lucrum, sed ala-
cri animo, neque vt Vo-
bis imperantes, sed vt
qui exemplo Vobis fue-
runt in sermone, in con-
uersatione, in caritate, in
spiritu, in fide, in casti-
tate & in omnibus diuinis
virtutibus. Ecquis bo-
nus vicem vestram non
doleat in tam multiplici
afflictione vestra, quæ
non ad Vos solos, sed ad
vniuersum ecclesiæ Chri-
sti corpus, cuius membra
estis,

DEDICATIO

estis, attinet? Sane dolenter hæc ipsa fert discessum *B. D. PHILIPPI IAC. SPENERI*, qui ex omnibus doctoribus vestris, quos ex plurium annorum serie ad æterna gaudia euocauit *DOMINVS*, vnus solus fortassis est, qui plenam ætatem, mortalibus statutam, Dei beneficio attigit: id quod non mediocre Vobis, tot aliorum præmaturam mortem dolentibus, adferre consolationem poterit. Ecce vero dum hunc patrem

ve-

DEDICATIO.

vestrum lugetis & dum
 vbique verorum Dei libe-
 rorum mentes tristi eum
 clamore prosequuntur:
Currus Israël & equi-
tes eius! dum, inquam,
 lacrimis genæ vestræ ex
 obitu fidissimi huius serui
 Dei, cuius nec tempus
 vllum nec ipsa æternitas
 obliviscetur, adhuc ma-
 dent, nouam subito pla-
 gam infligit Vobis Deus,
 quando rursus vnum ex
 doctoribus vestris aufert,
 cuius fides & candor
 omnibus manifestus fuit.
 Qui hoc ipsum sine ani-
 mo-

DEDICATIO.

morum vestrorum stupore & omnis pristini doloris renouatione fieri potuit, si quidem eos, qui inter Vos laborarunt Vobisque præfuerunt in DOMINO, agnouistis, & propter opus ipsorum supra modum caros dixistis?

Quum igitur æquum & iustum sit, Vos in isthoc mœrore ab aliis, qui eius participes sunt, erigi & excitari, vt alius alium consolemini & erigatis; ego etiam ex pia & christianum hominem decente

te

DEDICATIO.

accepistis, in mentibus vestris hoc ipso renouari finite. Et si qui Vestrum in incepto cursu fortassis oblanguerunt, neque præclarum fidei certamen satis viriliter & constanter certauerunt, hanc ipsam ad Vestri excitationem admittite, vt, quod in carne reliquum est temporis, ad voluntatem Dei & in virtute DOMINI conficiatis.

Accipite igitur hanc scriptiunculam de *gratia & veritate* amico & beneuolo animo, & per hanc ipsam a Domino, qui abiectos solatur, qui esurientes bonis explet & diuites inanes dimittit, non tantum Vos erigi, sed etiam porro præparari finite, vt ad doctores vestros perueniatis, ipsorumque gloriæ reddamini participes. Orate etiam pro me, vt
DO-

DEDICATIO.

DOMINO fidelis . sim vsque ad
mortem.

Quod reliquum est, æternæ ca-
ritati & intimæ misericordiæ DO-
MINI NOSTRI IESV CHRI-
STI Vos omnes commendo. Va-
lete. Datum ad d. xx. Febr.
cio dcc v. Halis Magde-
burgicis.

b 2

PRÆ-

PRÆFATIO.

DE *gratia & veritate* meditatio
quædam ad ductum scri-
pturæ sacræ tibi proponi-
tur, Lector Christiane. Persuasis-
simum mihi est in DOMINO IESV,
hæc duo vocabula, *gratiam & verita-*
tem, esse vitam æternam omnibus in
Spiritu ea intelligentibus & degu-
stantibus; siquidem per Christum
OMNIA donavit Deus & τὸ OMNIA
Spiritus sanctus hoc ipso expressit,
quod per Christum *gratia & veritas*
præstita sit. Disce igitur τὸ OMNIA
ex hisce duobus vocabulis, sic autem
disce, vt hæc duo vocabula in te et-
iam *gratia & veritas, spiritus & vita* fiant.
Quomodo autem tam gratiam, quam
veritatem in sinceritate sua conserva-
re

PRÆFATIO.

re debeamus, vt neque illa impura
 proprii meriti opinione, neque hæc
 errore & iniustitia vel amore mundi
 inquinetur & infirmetur, id in pri-
 mis loca BERNHARDI & AVGVSTINI,
 quæ sequuntur, monent BERNHAR-
 DVS de GRATIA ita ait Sermon
 LXVII. in Cantic. Tom. III. p. 109. a.
*Ego dilecto meo, inquit sponsa, & dilectus
 meus mihi. Cur ita? Nempe vt tunc magis
 gratia plenam se probet, cum totum gratia
 dederit & primas scilicet illi partes adscri-
 bens & ultimas. Alioquin, quomodo gra-
 tia plena, se quid habuerit, quod non sit ex
 gratia? Non est, quo gratia entret, vbi
 iam meritum occupauit. Ergo iam plena
 confessio gratie, ipsius gratie plenitudinem
 signat in anima contentis. Nam si quid de
 proprio inest, in quantum est, gratiam ce-
 dere illi necesse est. Deest gratie, quid quia
 meritis deputas. Nolo meritum, quod gra-
 tiam excludat. Horreo quidquid de meo est,
 vt sim meus, nisi quod illud magis forsitan
 meum est, quod me meum facit. Gratia
 reddit me mihi iustificatum gratis, & sic li-
 beratum a seruitute peccati. Denique vbi
 Spiritus Domini, ibi libertas.*

PRÆFATIO.

AVGVSTINI verba de **VERITATE** loquuntur ex libro de *Agone Christiano* c. XIII. & ita habent: *Quum cognitio & actio dona sint Dei & beatum hominem faciant, sicut in cognitione cauendus est error, sic in actione cauenda nequitia. Errat autem, quisquis putat veritatem se posse cognoscere, quum adhuc nequiter viuat. Nequitia est autem, mundum istum diligere, & ea, quæ nascuntur & transeunt, pro magno habere, & ea concupiscere & pro his laborare, ut acquirantur, & letari, quum abundauerint, & timere, ne pereant & contristari, quum pereunt. Talis vita non potest puram illam & sinceram & incommutabilem videre veritatem, & inharere illi, & in æternum non moueri.*

CHRISTVS autem **IESVS**, ad quem vnum solum, te, Lector carissime, hæc meditatio remittit, gratia sua cor tuum ipse repleat, & per Spiritum sanctum suum te ducat in omnem veritatem! Cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

CON-

CONSPECTVS.
CAPVT PRIMVM.

*Quod noui & veteris testamenti scripta Christi-
stum plenum gratia & veritatis esse do-
ceant.*

- §. I. *Christus plenus gratia & veritatis* pag. 1
§. II. *Vaticinia de gratia & veritate in veteri te-
stamento* 2
§. III. *In nouo testamento in Christo impleta* *ibid.*
§. IV. *Sub gratia & veritate excellentia personae
atque officii eius delitescit* 3
§. V. *Disquirendum igitur, quid sit gratia & ve-
ritas* *ibid.*
§. VI. *Et Deus orandus veram intelligentiam* 4

CAPVT SECVNDVM.

*Quomodo Christus in se ipso plenus sit gratia ac
veritatis*

- §. I. *Gratia & veritas in Christo ipso est & qui-
dem cum plenitudine* 5
§. II. *Plenus gratiae est secundum diuinitatem* 6
§. III. *Et secundum humanitatem* *ib.*
§. IV. *Plenus veritatis secundum diuinam natu-
ram* 7
§. V. *Et secundum humanam naturam* *ib.*
§. VI. *Itaque reuera omnium pulcherrimus est,
quia omnia in eo sunt veritas* 8
b 4 §. VII.

CONSPECTVS.

§. VII. *Precatio de cognoscenda gratia & veritate Iesu Christi* 9

CAPVT TERTIVM.

Quomodo Christus etiam hominibus tamquam plenum gratia ac veritatis sese manifestet.

- §. I. *Christus erga homines etiam plenus est gratia & veritatis, tamquam fundamentum ac lapis angularis salutis eorum* 10
§. II. *Gratia fundata est veritas* ib.

CAPVT QVARTVM.

Quod vocabulum gratia hominem in omni bono, quo diuinitus adfecti sumus & fruimur, considerationem introducere debeat.

- §. I. *Quid vocabulum gratia complectatur* 11
§. II. *Gratia homo conditus & post lapsum salute impertitus est* 12
§. III. *Gratia Dei in Christo ex eterno tempore est & in omnem eternitatem durat* 13
§. IV. *Ipse Christus nobis hanc gratiam predicat* ib.
§. V. *Quid homini in huius gratia cognitione vsu veniat* 14

CAPVT QVINTVM.

De precipuis vocabuli gratia in scriptura sacra significatibus.

- §. I. *Varia vocabuli gratia denotatio* 16
§. II. *Vniuersum regnum Christi regnum est gratia* 17
§. III.

CONSPECTVS.

- §. III. *Quomodo sacra scriptura ad hanc cognitionem nos manu quasi ducat* 18

CAPVT SEXTVM.

Quomodo ex plenitudine Christi gratiam pro gratia accipiamus.

- §. I. *Quid sit gratia pro gratia* 19
§. II. *Perpetuum gratiae augmentum* 20

CAPVT SEPTIMVM.

Quo quis in statu gratia, per Christum donata, frui recte possit.

- §. I. *Gravis causa canendi gratiam* 21
§. II. *Hic cantus demum in iustificatione discitur* 22
§. III. *Et agnita prius indignatione & ira Dei* 23
§. IV. *Iustificatio centrum est, ex quo gratia procedit* 24

CAPVT OCTAVVM.

Quid homini contra duplicem Satanae fraudem deuitandum sit, ut in gratia sit atque maneat.

- §. I. *Due periculosissime Satanae tentationes* 26
§. II. *Speciosa hominem fidelem terrendi argumenta* 27
§. III. *Hae a Satana astute reticentur eo tempore, quo magis essent necessaria* 28
§. IV. *Quodando fraus Satanae sit animaduertenda* 29

CONSPECTVS.

- §. V. *Quomodo eadem deustranda* ib.
 §. VI. *Alia Satanae fraudes quomodo depellende* 30

CAPVT NONVM.

*Quam arduum sit verum illud atque internum
 fidei certamen, & quantum inde emolu-
 menti ad hominem redeat, si in eo ipso
 fidelem sese praeberit.*

- §. I. *Maximum & summe necessarium fidei cer-
 tamen* 31
 §. II. *Fiducia gratiae Dei ab ipso Deo summo-
 pere laudata ac praecepta* ib.
 §. III. *Verum internumque certamen eo tendit, ut
 homo in intuitu diuinæ gratiae subsistat* 32
 §. IV. *Duplex victoria, in hoc certamine par-
 ta, fructus* 33
 §. V. *Beata diuinæ gratiae contemplatio* 34
 §. VI. *In iis etiam rebus, quæ carni aduersæ
 sunt* 35

CAPVT DECIMUM.

*De durissimo fidei certamine, ubi homo sine
 ullo gratiae sensu, gratiae Dei nihilo feci-
 us fidere, eaque inniti debet, & quam
 vile hoc certamen sit.*

- §. I. *Difficillimum est sine gratiae sensu gratiam
 sperare* 36
 §. II. *Hoc ipso anima virilis euadit & ad imi-
 tandum Christum idonea* 38
 §. III. *Fidem etiam veterum nunc demum recte
 discit agnoscere* 39
 §. IV. 39

CONSPECTVS.

- §. IV. *Alius adhuc fructus spiritalis ficitatis*
ibid.

CAPVT VNDECIMVM.

*Quomodo inexhausta opulentiæ diuinæ gratiæ
 in Christo Iesu profunditas a Paulo Rom. V,
 6-12. describatur*

- §. I. *Diuinæ gratiæ opulentiæ eiusque abundan-
 tissimum solatium explicatur ex Rom. V, 6.* 41
- §. II. *Hominem ad veram resipiscentiæ & fi-
 dem potest perducere* 42
- §. III. *Et ad fiduciam in Deum* 43
- §. IV. *Valida Pauli thesîs, quomodo ex acce-
 pta gratiâ amplior & sublimior gratiâ
 concludi debeat* 44
- §. V. *Quod ipsum conitate 10 confirmatur & il-
 lustratur amplius* 46
- §. VI. *Vbi Paulus ab efficacitate mortis Christi ad
 excellentiorem vitæ ipsius efficacitatem con-
 cludit* 47
- §. VII. *Gratiâ non tantum ab ira seruat* 48
- §. VIII. *Sed libertatem quoque ac fiduciam præ-
 bet gloriandi de Deo per Christum Iesum* 49

CAPVT DVODECIMVM.

*Quod neque per legem gratiâ, nec per gratiâ
 obedientia in Deum tollatur. Et quemadmo-
 dum ab abusu gratiæ sibi cauere homo de-
 beat.*

- §. I. *Ipsa lex eo valet, ut gratiâ tanquam gratiâ
 agnoscatur* 50
- §. II.

CONSPECTVS.

- §. II. *Monitum de vitando abusu doctrine de gratia* 51
 §. III. *In quonam abusus iste consistat* 52
 §. IV. *Gratia propter abusum haud eslanda, sed tanto studiosius inculcanda & explicanda* 54
 §. V. *Alia gratie consideratio* 55
 §. VI. *Beatitas status gratie* 56

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

Quod gratia sub mysterio crucis in hac vita abscondita & inibi prestantissima sit.

- §. I. *Gratia sub cruce occultatur* 57
 §. II. *Neque tamen desinit gratia* 58
 §. III. *Sed a Paulo tum quam praeclarissime descripta est, ubi ratio illam omnium minime perspicit* 59
 §. IV. *Gratia Patris caelestis in immitendis afflictionibus* *ibid.*
 §. V. *Rationi incomprehensibilis* 60
 §. VI. *Manet tamen gratia* 63
 §. VII. *Spiritus S. gratia, quae sub afflictionibus in nobis sese exserit* *ibid.*
 §. VIII. *Quando fidelium causam, tanquam advocatus eorum, agit; & velut mater eos solatur* *ibid.*
 §. IX. *Cum ipsis una suspirat, ουσυαΐες* 65
 §. X. *Et eiusmodi suspiriis ineffabilibus pro eis supplicat* 66
 §. XI. *Quid sint ista suspiria* 67
 §. XII. *Tres diversi amoris materni Spiritus sancti actus* *ib.*
 §. XIII.

CONSPECTVS,

- §. XIII. Quorum beneficio credentes in omni
certamine exsuperant 68
- §. XIV. Hec omnia non extra hominem, sed in
ipso sunt 69
- §. XV. Quo Paulus etiam nos remittit 70
- §. XVI. Infinitas gratiae Dei diuitias nemo, quan-
tum satis est, agnoscere potest & verbis ex-
primere 71
- §. XVII. Precatio de agnoscenda & percipien-
da hac diuina gratia *ib.*

CAPVT DECIMUM QVARTVM.

Christum non tantum esse plenum gratiae sed ple-
num etiam veritatis. De varia huius vo-
cabuli significationibus.

- §. I. Gratia & veritas a se inuicem non separan-
da 72
- §. II. Quid veritas sit, paucissimi hominum intel-
ligunt 73
- §. III. Vulgaris significatio vocabuli veritatis 74
- §. IV. Varii eius significatus in scriptura sa-
era 75
- §. V. Quemadmodum Christus sit plenus verita-
tis *ib.*
- §. VI. Hec veritas in credentibus etiam per
Christum adimplenda & instauranda est 76
- §. VII. Qua de re sequentia scripturae sacra testi-
monia notanda 77
- §. VIII. Quomodo haec testimonia adhibenda sint 78
- §. IX.

CONSPECTVS.

- §. IX. Christo gratia adscribitur in oppositione ad
res creatas ib.
- §. X. Christus quoque ipsa veritas dicitur &
cur? 79
- §. XI. Dat spiritum veritatis, spiritui mendacii
oppositum 80
- §. XII. Hunc sanctum & excellentem vocabuli
veritatis sensum capere homo nequit, quam-
diu in regno mendacii siue diaboli repe-
ritur 81
- §. XIII. Nec inter veritatem & mendacium di-
stinguere potest 82

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

Quomodo homo, quum ad Deum vere conuertitur, veritatem a mendacio discernere discat, & quam beatus tum sit prae reliquis mortalibus, nondum conuersis.

- §. I. Primus hominis e mendacio in veritatem gra-
dus in penitentia fit 83
- §. II. Qui veritatem cognoscere incipit, eum vita
anteacta pudet ib.
- §. III. E contrario gratiam tum demum vere praed-
dicat, quae ei contigit 84
- §. IV. Qui spiritum veritatis habet, is magnum
discrimen, quod inter ipsum & impium in-
tercedit, cognoscit 85
- §. V. Quisquis ad gratiam & robur Christi non
adherserit, ille in veritate non persistit 86
- §. VI. Vbi veritas est, homo sibi nihil, Christo
autem omnia adsignat 87
- §. VII.

CONSPECTVS.

- ad
ib.
5
79
ii
80
uli
n-
e-
81
i-
82
- §. VII. *Qui veritatem cognoscit, ille mundanis
vanitatibus non dat operam* 88
- §. VIII. *Quem verum fructum crux adferat* 89
- §. IX. *Quomodo per Mosen lex data, per Chri-
stum autem gratia prestita sit* 90
- §. X. *Quomodo spiritus veritatis hominem, dum
amori Dei & proximi studet, intra iustos
cancellos contineat* 92
- §. XI. *Quomodo neuis & adfectibus, quos in hoc
studio animaduertit, cum per gratiam tum
per veritatem medeatur* 93
- §. XII. *Quomodo in pace Dei eum conseruet* ib.
- §. XII. *Quomodo in omnibus tentationibus ad pre-
ces tanto magis ipsum compellat* 94
- §. XIV. *Quomodo verbum veritatis dulce ei red-
dat* 95

CAPVT DECIMVM SEXTVM.

*Excitatio lectoris, ut ea, quæ de gratia & ve-
ritate scripta sunt, secum ponderet & sa-
lutariter applicet.*

- §. I. *Hactenus dicta diligenter expendenda sunt* 96
- §. II. *Non ita quidem, ut tantum bella cogitationes
colligantur* 97
- §. III. *Sed ut ad eum nos conuertamus, qui plenus
est gratiæ & veritatis, eique cor nostrum
offeramus* 98
- §. IV. *Et ut per considerationem gratiæ ac verita-
tis cor nostrum in centro fidei in Christum tu-
eamur* 99
- §. V.

CONSPECTVS:

§. V. <i>Preccatio</i>	100
<i>Philanthropia, hoc est amor Dei erga homines</i>	103
<i>Epistola ad amicos extraneos de christiana filiorum Dei simplicitate</i>	113
<i>Santa & pura via fidei veri Christiani, in forma confessionis descripta</i>	128

I. N. I.

I. N. I.

CAPVT PRIMVM.

QVOD NOVI ET VETERIS TESTA-
MENTI SCRIPTA, CHRISTVM PLENVM
GRATIAE ET VERITATIS ESSE,
DOCEANT.

§. I.

Christus plenus gratiae & veritatis.

IOANNES gloriam JESV CHRISTI,
mediatoris Deum inter & homines,
descripturus, quemadmodum eam
vna cum Petro & Iacobo in monte
sancto praecipue viderat, *Sermo,*
inquit, *caro factus est, & habitavit in nobis (&*
spectauimus gloriam eius, gloriam ut vnigeniti a
Patre) PLENVS GRATIAE ET VERITATIS.
(Io. I, 14. Matth. XVII, 1. &c. collat. 2 Petr. I, 16. 17.
18.) Porro verbis paucissimis, quæ bona per
Christum nobis contigerint, traditurus, com. 16.
ait: *Ex plenitudine ipsius (gratiæ ac veritatis) nos*
omnes accepimus & gratiam pro gratia. Ut au-
tem ex opposito sensus Spiritus in verbis e com.
14. adductis eo melius percipiatur, addit com.
17. *Nam lex per Mosen tradita est: GRATIA ET*
VERITAS per Iesum Christum contigit.

A

§. II.

§. II.

*Vaticinia de gratia & veritate in veteri
testamento.*

QUAE si cum veteris testamenti scripturis con-
tulerimus, manifesto deprehendemus, Spiritum
S. de CHRISTO eadem in iis vaticinatum esse,
quae IOANNES in eo & per eum impleta esse, te-
statur. Sic enim expressum vaticinium de eo
habet (Ps. LXXXIX, 2. 3.) MISERICORDIAS
(gratiam) Iehouae perpetuo cantabo, in quamque
generationem notam faciam VERITATEM tuam
ore meo. Nam statuo fore, vt in saeculum MISE-
RICORDIA (gratia) adificetur; in calis ipsis
stabilias VERITATEM tuam. Et (Ps. C, 5.) Bo-
nus est Iehoua, in saeculum MISERICORDIA e-
ius, & vsque in generationem quamque VERITAS
eius. Psalmus CXVII. eadem de CHRISTO pro-
mittit: Inualuit, inquiens, erga nos MISERICOR-
DIA eius (Iehouae) & VERITAS in saeculum. E-
undem in modum prophetae pluribus locis de
CHRISTO loquuntur, & Iesaias in primis totum
foedus vocat benignitates Davidis certissimas. (cap.
LV, 3.)

§. III.

In nouo testamento in Christo impleta.

ID CIRCO dubium non est, quin Spiritus fan-
ctus in Ioanne ad veteris testamenti vaticinia re-
spexerit, eorumque impletionem in Iesu Nazare-
no commonstrare nobis voluerit; vt ne de vlllo
alio, nisi de ipso accipiamus, quidquid prophe-
tae de gratia & veritate praedixerunt, adeoque ve-
re

re credamus, *Iesum esse Christum filium Dei, ut-
que credentes vitam habeamus per nomen eius.* (Io.
XX, 31,)

§. IV.

*Sub gratia ac veritate excellentia persona atque officii
eius delitescit.*

PROINDE omnis gloria CHRISTI, non tan-
tum personæ sed officii etiam eius, & quidquid
boni per eum, tamquam mundi servatorem, ge-
nus humanum adipiscitur, his verbis, *gratia vi-
delicet & veritate*, tam in veteri, quam in nouo
testamento, comprehenditur. Sicut igitur fieri
non potest, ut quis Christi gloriam verbis expri-
mat, aut bona, quæ nobis acquisiuit & donavit,
describat: ita quoque fieri nequit, ut vllius ho-
minis intellectus & eloquentia perfecte adsequa-
tur, quid *gratia & veritas* secundum sensum Spi-
ritus & amplissimum atque excellentissimum si-
gnificatum verborum, in quæ propheticus & a-
postolicus Spiritus se diffudit, in se contineat.

§. V.

*Disquirendum igitur, quid sit gratia & ve-
ritas.*

NEQUE tamen inane studium est, si quis in
timore Dei, CHRISTVM eiusque gloriam melius
cognoscendi causa, in scrutandis scripturis id a-
git, ut, quid *gratia & veritas* sit, recte intelligat.
Etenim ipse Spiritus sanctus passim per os pro-
phetarum ac apostolorum hæc verba interpreta-
tus est. Et quo quis plus misericordiæ a Deo
impetrat ad hanc interpretationem in ipsa scri-
ptura

ptura obuiam, illustrante Spiritu sancto, cognoscendam: eo magis hæc verba ipsi eo valent, vt de peccatorum somno euigilet, & ad fidem illiusque augmentum, ad gaudium, ad solatium, ad vitam & omnem pietatem excitetur. Quid quod tanto magis per *gratiam & veritatem*, quæ est in IESV CHRISTO, in claritatis siue gloriæ illius cognitionem introducit, & *in eandem imaginem transformatur ex gloria in gloriam.* (2 Cor. III, 18.)

§. VI.

Et Deus orandus veram intelligentiam.

OMNI igitur animi submissione & sinceritate DEVM oremus, vt cor nobis adaperiat dilatetque, vt diuitias gloriæ eius in *gratia & veritate*, quæ in CHRISTO IESV est, nobisque in ipso obtigit, recte intelligamus & comprehendamus, vt Christus ipse in nobis per Spiritum sanctum in honorem Patris illustretur. Colligamus mentes nostras in diuinam quamdam tranquillitatem, vt veritas & gratia, quæ in Christo est, in nobis conspiciatur, nosque ea & in hoc mundo & futura æternitate perfruamur. Vnicum enim Dei verbum, si placido quietoque Spiritu id expendis, maiorem animæ thesaurum maioresque diuitias tibi adferet, quam si multos libros, immo ipsam vniuersam scripturam sacram animo in omnia alia distracto legeris.

CAPVT. SECVNDVM.

QVOMODO CHRISTVS IN SE IPSO
PLENVS SIT GRATIAE AC VERITATIS.

§. I.

*Gratia & veritas in Christo ipso est, & quidem
cum plenitudine.*

PPRIMUM igitur considera, in Christo ipso esse, quod aliis impertit. *Ipsa enim plenus est gratia ac veritas.* Plenus est gratia, & hac ipsa plenitudine ab omnibus rebus diuersus est, illisque, immo ipsis angelis, excellentior. Est enim *splendor gloriae & character personae Dei.* (Hebr. 1, 3.) Hanc plenitudinem in se ipso habet per aeternam generationem a Patre: quod de nulla re creata dici potest. Nam per eum, utpote aeternum & unigenitum filium Dei, *condita sunt omnia, tum quae in caelis, tum quae in terra sunt: tum adspectabilia tum inaspectabilia, & solia & dominatus, & principatus, & potestates: omnia & per eum & propter eum condita sunt: Et is est ante omnia & per eum consistunt omnia.* (Col. 1, 16. 17.) Hinc quum Ioannes dicit, quod sermo caro factus sit, & habitauerit in nobis *plenus gratia ac veritatis*; testatur simul, quod discipuli *gloriam ipsius spectauerint tamquam unigeniti a Patre*, hoc est, quod talis plenitudo gratiae ac veritatis in eo habitauerit, quae nulli homini, sed unigenito tantum Dei filio, assignari possit.

§. II.

Plenus gratiæ est secundum diuinitatem.

EST in eo plenitudo gratiæ, Filius enim est, in quo acquiescit Pater (Matth. III, 17. c. XVII, 5. Ies. XLII, 1.) ὁ ἀγαπητός, dilectus ille, verus le- didiab (2 Sam. XII, 25.) filius amoris. (Col. I, 13.) Ipsum cor Dei est. Omnis amor, omnis mise- ratio, omnis fauor, omnis benignitas ac Φιλαν- θρωπία Dei in filio quod ad ipsam essentiam re- peritur. Et quemadmodum in Deum nulla ca- dit diuisio, adeoque cum plenitudine gratiæ om- nis etiam plenitudo deitatis indissolubili nexu coniuncta est: ita etiam in Christo vna cum ple- nitudine gratiæ omnes diuinæ proprietates, per- inde atque in Patre, sunt.

§. III.

Et secundum humanitatem.

PER incarnationem autem hæc gratiæ pleni- tudo cum diuinis proprietatibus humanæ eius na- turæ ita est communicata, vt persona Christi, siue λόγος, qui caro factus est, (Θεάνθρωπος) merito plenus gratiæ dici possit. Quandoquidem secundum humanam naturam vnctus est ἐκ ἐκ μέτρων, non ex mensura: (Psal. XLV, 8. Io. III, 34.) hoc est, ex infinita plenitudine; ita vt in perso- na Christi omnis amonitas & pulchritudo Dei, (יהוה ימינו Psal. XXVII, 4.) omnis maiestas Patris, omnis diuina, spiritualis & cælestis, nec humanis sensibus intelligibilis suauitas, iucundi- tas, oblectatio, læticia & εὐδοκία, vt summam di-

dicam, omnis Dei essentia, quæ tota est caritas, habitet. Atque ita est *plenus gratia*, & suo iure dicitur *multo pulchrior effectus filiis hominum* (Pl. XLV, 3.) *vexillarius e myriade.* (Cantic. V, 20.)

§. IV.

Plenus veritatis secundum diuinam naturam.

SIMVL autem *plenus est veritatis*. Gratia enim eius vera est gratia. Quemadmodum Pater vere diuinæ est essentiæ, ita hæc veritas etiam in Filio est. Et quidem plenitudo veritatis in eo est, rebus omnibus caducis, fluxis, imperfectis & fragilibus opposita. Rebus creatis sæpe quædam inest amœnitas & suauitas, sed in isthac iucunda specie constans, immutabilis & interior eis deest veritas; vel si quid etiam veritatis in illis est, non tamen plenitudo veritatis est, sed heic illic non nihil deficit. Filius autem vnigenitus a Patre *plenus est gratia* & simul *plenus veritatis*, quippe in quo omnis Dei fides ac veritas subsistit, & in quo omnia Dei attributa non tantum in iucunda quadam repercussione conspiciuntur, sed etiam in vera, immutabili atque æterna perfectione deprehenduntur, tamquam in vero *charactere personæ illius* (Hebr. I, 3.) Ita Filius Dei ab æterno plenus est veritatis, & ipse idem in omnia sæcula. (Pl. CII, 28. Hebr. I, 12.)

§. V.

Et secundum humanam naturam.

QUANDO igitur hic æternus sermo, postquam aduenit plenum tempus, homo factus est, huma-

na etiam natura in communionem huius diuinæ plenitudinis veritatis adscita est. Adeoque Christus, adsumpta humana natura, de se dicere poterat: *Ego sum veritas.* (Io. XIV, 6.) Ipse enim est *Sanctus & Verus ille, Amen, testis ille fidelis & verax,* (Apoc. III, 7. 14.) *in quo omnes promissiones Dei sunt Etiam & sunt Amen.* (2 Cor. I, 20.) Nam omne propositum Dei ante omnem temporum æternitatem factum est in Christo Iesu, (2 Tim. I, 9.) & omnis veritas, quam Deus inde ab orbe condito adnuntiavit, in eo fundatur, & ad eum, tamquam finem & scopum, collineat, vt in nullo alio nisi in eo impleri possit, immo impleta sit. Vnde *veritas* (sive *fides*) *cingulum femorum ipsius* dicitur. (Ies. XI, 5. Eph. VI, 14.) Atque ideo ipse est *via & veritas & vita,* (Io. XIV, 6.) quia genus humanum ex omni falsa, ambigua & fallaci via, in quam serpentis dolo seductum est, eripit & in veram atque æternam vitam Dei (Eph. IV, 18.) reducit.

§. VI.

Itaque reuera omnium pulcherrimus est, quia omnia in eo sunt veritas.

CHRISTVS igitur pulchrior est præ filiis hominum & vexillarius e myriade, non specie, sed ipso opere & veritate; immo tam sublimi & excellenti veritate, vt nulla ratio & sensus possit comprehendere. Neque enim heic quicquam fictum vel simulatum est, sed omnia in eo sunt

veritas, vera lux, vera sapientia, vera iustitia & sanctitas, vera vita & vera potentia Dei. Immo etiam si multa verba conquires, plura tamen in eo continentur, quod dicit Ioannes, *Plenus & gratia & veritatis.*

§. VII.

Precatio de cognoscenda gratia & veritate Iesu Christi.

DOMINE Iesu, tu te eis temetipsum patefacturum adfirmate promisisti, qui te amant, mundo non item. (Io. XVI, 21. 22.) Si igitur amantes te soli sunt ii, qui gloriam spectant tuam (gloriam tamquam vnigeniti a Patre) sicut es plenus gratiæ & veritatis: per veram tuam virtutem verum tui amorem in cordibus nostris operare, & fac, in eo Patri tuo tibi que accepti simus, teque nobis conspiciendum præbe; ne de te magna loquamur ore, sed gustemus & videamus, quod sis plenus gratiæ ac veritatis. Glorifica te in nobis per Spiritum veritatis, vt vere & pro eo ac decet te honoremus nomenque tuum inter fratres nostros illustremus.

CAPVT TERTIVM.

QVOMODO CHRISTVS ETIAM HOMINIBVS TAMQVAM PLENVM GRATIAE AC VERITATIS SE SE MANIFESTET.

§. I.

Christus erga homines etiam plenus est gratia & veritatis, tamquam fundamentum ac lapis angularis salutis eorum.

CHRISTVS non tantum spectandus est, vt *in semetipso est plenus gratiae ac veritatis*, sed etiam vt hominibus tamquam plenum gratiae ac veritatis sese manifestat. Idcirco enim *Ioannes* addit; (com. 17.) *Et ex plenitudine ipsius omnes accepimus & gratiam pro gratia.* Et: *Gratia & veritas per Iesum Christum praestita est.* Ipse est manetque eternus ille *lapis angularis, pretiosus, probe fundatus* (Ies. XXVIII, 16. I Petr. II, 6. Psal. CXVIII, 22.) quo vniversa nostra salus fundata reperitur.

§. II.

Gratia fundata est veritas.

HEIC gratia primum semper locum obtinet. Ex mera enim gratia Christus a Deo nobis donatus est, & ex mera gratia in eo & *cum eo nobis omnia largitur Deus.* (Rom. VIII, 32.) Quia homo iram & offensam Dei subiit, gratia in Christo prius praestetur, necesse est, si homo ex miseria sua eripi debeat. Gratia & veritas iunctim quidem posita, & in Deo vnum idemque sunt;

nos

nos autem veritatis compotes fieri non possumus, nisi prius agnita & admissa gratia: (1 Tim. II, 4. 5. 6.) quemadmodum etiam gratia, pro viuida sua virtute agnita & admissa, veritatem a se separari non sinit. Nihil prorsus in homine supra gratiam, quæ est in Christo Jesu, Domino nostro, sese efferre debet. Quidquid enim in homine gratiæ sese submittere recusat, & in villa re alia, quam in Dei gratia gloriam aliquam quærit, in ludibrium & ignominiam vertatur, oportet. Nam *Christus Iesus factus est nobis sapientia a Deo, iustitiaque & sanctificatio & redemptio; ut fiat sicut scriptum est: (Ier. IX, 23. 24.) Qui gloriatur, in domino gloriator. (1 Cor. I, 30. 31.)*

CAPVT QVARTVM.

QVOD VOCABVLVM GRATIÆ HOMINEM IN OMNIS BONI, QVO DIVINITVS AFFECTI SVMVS ET FRVIMVR, CONSIDERATIONEM INTRODUCERE DEBEAT.

§. I.

Quid vocabulum gratiæ complectatur.

GRATIA notissimum quidem vocabulum est, sed magis tamen quod ad externum sonum, quam quod ad rei excellentiam attinet. Hæc enim vox tot ac tanta in se continet, ut mens humana quasi in oceanum diuinæ opulentiæ immergatur, si paullo attentius & submissius discat cognoscere, quid sit *gratia*. Quid enim
quæso

quæso remanet sublata gratia! *Gratia enim homo conditus est; gratia conseruatur; gratia redemptus est; gratia iustificatur; gratia sanctificatur; gratia denique salutem consequitur.* Si igitur Deus, quæ homini beneficii gratiæque causa concessit, ea omnia repetere veller, quid, quæso, homini foret reliquum? Corpus & anima & simul omnia, quæ ad vitam etiam naturalem pertinent, ad Deum reditura essent (vt nihil dicam de bonis temporariis, ad vitam naturalem sustentandam ordinatis) quippe quæ omnia a Deo data sunt *ex mera bonitate & misericordia, sine ullis nostris meritis aut vlla dignitate.*

§. II.

Gratia homo conditus & post lapsum salute impertitus est.

QVAM sublimis & quam mirifica est gratia! Ex mera gratia dixit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem nostram, secundum similitudinem nostram.* Et statim subiungitur: *Creauit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creauit eum.* Et vbi serpens ille hoc bonum Dei consilium ac voluntatem impediendum iuerat, & homo diaboli factus erat imago, tanta erat bonitas & misericordia diuina, vt Deus ipse homo fieri mallet, quam permittere, vt homo tam turpiter sibi eriperetur, & exitio immerfus defereretur. Christus enim, qui est *imago Dei*, (Col. I, 15.) statim post hominis defectionem promittebatur, qui caput serpentis contereret.

§. III.

§. III.

Gratia Dei in Christo ex aeterno tempore est, & in omnem aeternitatem durat.

ET hæc gratia, fauor, amor ac miseratio Dei non eo demum tempore in corde Dei existit, quo lapsus contigit hominis; sed amor, quo Deus nos complexus est in Christo Iesu, æternus amor est, & gratia, quæ data nobis est in Christo Iesu, data est nobis ante omnem temporum aeternitatem, quamquam in Deo eiusque proposito abscondita fuit. (Eph. III, 9. 2 Tim. I, 9.) Immo hic ipse amor, misericordia, bonitas ac *Φιλανθρωπία* Dei in omnem aeternitatem se extendit, in eaque cum infinita plenitudine erga hominem sese manifestabit. Hæc ipsa gratia & caritas, qua hoc ipso temporis momento nos diligit, non instar humani fauoris ac gratiæ est, nuper exorta & breui desitura; sed est ipsa Dei gratia ab omni aeternitate existens atque in omnia manens sæcula. O si gratiam Dei ex dignitate & præstantia sua æstimaremus! In gratia esse apud Deum summa beatitudo est, & nihilo tamen fecius hoc adeo parui fit a nobis miseris ac cæcis hominibus.

§. IV.

Ipse Christus nobis hanc gratiam prædicat.

ANNON igitur Seruator noster caussam habuit animos nostros excitandi ad hunc immensum thesaurum melius cognoscendum? Ita, inquit, Deus dilexit mundum, ut filium suum illum unigenitum

nitum dederit. Si fieri posset, vt quis amore alterius suum ipsius cor e corpore extractum ei daret, nullo tamen modo cum eo comparari posset, quod DEVS nos sibi inimicissimos tantopere dilexit, vt filium suum vnigenitum dederit, carnem fieri & pro nobis tantam ignominiam & ludibrium, nec non amarissimam crucis mortem subire, & vniuersum peccatorum generis humani onus sentire iusserit, vt sese ab eo, Patre suo, desertum ipse questus sit. Nonne igitur vere dicere poterat: *Ita Deus dilexit mundum?* Huc igitur homo ante omnia oculos suos conuertat, necesse est, si recte velit cognoscere, quid sit *gratia*; quemadmodum ipsum solem adspicere nos oportet, si eius splendorem, pulchritudinem & præstantiam recte percipere cupiamus. Reliqua enim omnia, quæ *gratie* nomine in scripturis veniunt, in hoc amore, & quo Deus filium suum nobis dedit, quasi in sinu, requiescunt.

§. V.

Quid homini in huius gratiæ cognitione vsus veniat.

HOMINI autem in hac meditatione idem fere vsu venit, quod ei, qui acrioribus oculis solem intuetur, vbi splendorem ferre oculi non possunt, adeoque stillant & lacrimantur. Neque fieri potest, quin hominis animus intime adficiatur & præ amore in Deum quasi exundet, si hæc ei æterna scaturigo adaperiatur. Scriptura enim sacra rationem, qua Deus suæ nobis gratiæ cognitionem largitur, *traditura, Caritas*, inquit,
Dei

Dei (qua Deus nos in Christo Iesu ab æterno dilexit) effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum. (Rom. V, 5.) Gratia enim in cordibus nostris manifestatio nulla cum re melius comparari potest, quam cum torrente aquarum viuarum, qui torrens per Spiritum sanctum, ut aqua naturalis a vento, agitur, ut ex corde Dei in corda nostra exundet; atque ita in tali diuina exundatione nihil nisi diuinum gaudium, diuinam pacem, diuinam voluptatem, diuinam caritatem & cordis humani cum corde Dei coniunctionem adferre potest. Vti in vita humana fit, ut nihil nisi caritas & gaudium existat, ubi amicus amico animi sui secreta detegit amoremque mutuum declarat.

S. VI.

Precatio de cognoscenda gratia Christi.

DOMINE Iesu, quum æterna Patris tui caritas non tantum in te existat, sed eius etiam *Φιλανθρωπία* in te, tamquam sole gratiæ ac iustitiæ, nobis miseris, per peccatum diuinæ iræ subiacentibus, mortalibus illucescat, immo splendore suo ac radiis in animos nostros penetret, eos viuificet, spiritu vitæ repleat, diuina caritate calefaciat, omnem maledictionem nobis adimat & benedictionem impertiat, ut tamquam terra vere benedicta, (Deut. XI, 12.)
quam

quam Iehoua Deus curat, & in quam iugiter oculi Dei intenti sunt a principio anni vsque ad finem eius, repleamur fructibus iustitiæ: cum infinita tua miseratione nobis occurre, tuæque gratiæ lumine nos præueni, vt gaudium tuum in nobis impleatur, vt animum erga nos tuum, non nisi salutis nostræ cupidum, & per te cælestis Patris tui animum, cui in te æternum nobis opitulandi fuit propositum, virtute Spiritus tui sancti cognoscamus, & in hoc æterno gratiæ ac caritatis fundamento fere fundemur ac radicemur. Amen.

CAPVT QVINTVM.

DE PRAECIPVIS VOCABVLI GRATIÆ
IN SCRIPTVRA SACRA SIGNIFICA-
TIBVS.

§. I.

Varia vocabuli gratiæ denotatio.

EX ipsius plenitudine, inquit Ioannes, accipimus gratiam. Hoc scriptura nobis explicat, quando vocabulum *gratiæ* multis & variis modis adhibet. Nam 1) non tantum *fauor & miseratione Dei erga homines* vocatur *gratia*; (Rom. III, 24. c. IV, 4. Eph. II, 5. 8.) sed *quicquid etiam homini gratuito datur*, Spiritus sanctus appellat *gratiam*. (1 Cor. I, 12. Phil. I, 24.) 2) Si de *re-*
missio-

missione peccatorum loquitur, (Eph. I, 7.) gratiam vocat. 3) Si de *donis*, quibus Spiritus sanctus nos impertit, sermo est, scriptura ea dicit *gratiam*. (I Cor. I, 4. 5. 6. Eph. IV, 7.) 4) Si de *subsidio* vel *presentia Dei*, quæ hominem comitatur & ducit, eique in omni eius labore auxiliatur, verba facit, *gratiam* nominat. (I Cor. XV, 10.) 5) Si cuiusdam *beneficii* fit mentio, quod ab homine gratiam consequuto in alterum confertur, ipsum beneficium *gratie* nomine dignatur. (I Cor. XVI, 3.) 6) Immo vero si homines etiam nondum conuersi aliis beneficium exhibere volunt, hoc beneficium quoque nomen *gratie* retinet: (Act. XXV, 9.) quamquam in hac gratia, utpote quæ mera umbra est, nulla veritas reperiatur. 7) Ipsa etiam *gratiarum actio* in scripturis *gratia* nuncupatur. (I Cor. X, 30.) 8) Si quis præ altero, & imprimis humilis præ celsiore, *gratus* & *acceptus* est, ex stilo scripturæ sacræ id ipsum est *gratia*. (Gen. XXXIX, 4. 21. I Petr. V, 5.) 9) Remuneratio præstiti officii etiam *gratia* a Spiritu sancto ex quorundam obseruatione dicitur. (Luc. VI, 32. 33. 34.) Vid. Flac. in voce *Gratia*.

§. II.

Vniuersum regnum Christi regnum est gratiæ.

QVID? Si de toto Christi regno sermo fit, *regnum gratiæ* dicitur, quod *regnum gloriæ seu manifestatio opulentiæ gratiæ Dei* erga nos in Christo Jesu insequetur. Immo omnia subsidia, in hunc finem nobis data, ut ad *regnum gratiæ* per-

tingamus, in eoque conseruemur, non immerito *subsidia gratiæ* nominantur, sicut verbum Dei *verbum* est *gratiæ*. (Act. XX, 24. 32.) Et Paulus de baptismo loquens ex fundamento diuinæ *gratiæ*, *benignitatis ac caritatis* eum deducit. (Eph. V, 25. 26. Tit. III, 4. 5.) Quid *cæna domini* est nisi eucharistia, quemadmodum veteres eam appellarunt, *tabula gratiæ ac caritatis*, & *cæna memorialis & eucharistica*, in qua infinitæ caritatis, quæ in morte & profusione sanguinis Christi se se prodidit, immo hoc ipso quasi obsignata & confirmata est, memoria super nos renouatur. (I Cor. XI, 23. 25.) Immo vero vt *gratiæ* in omnibus priores partes deferantur in eamque fideles oculos suos iugiter conuertant, apostoli in omnibus epistolis suis primo loco *gratiam* eis apprecantur.

§. III.

Quomodo sacra scriptura ad hanc cognitionem nos manu quasi ducat.

Vt summam dicam, quam *firmum Dei fundamentum in sola eterna positum sit gratiæ*: (2 Tim. II, 19.) Spiritus sanctus tam variis modis ad cognoscendam *gratiam* nos inuitat; an hac iucunda ratione intime humiliati, in omnibus indignitatem nostram agnoscere, & omnia e cælestis Patris manu acceptare, adeoque in omnibus rebus occasionem accipere velimus, totum animum ac spiritum nostrum ei scarurigini refundendi, quæ sine vlla intermissione supra nos & in nos effunditur; & an per tantam gratiæ opu-

len-

lentiam *veri gratiæ filii* euadere gestiāmus, quī non a corrupta nostra natura, iræ diuinæ subiacente, sed a *spiritu gratiæ* numquam non agamur; immo an nobis persuaderi possit, vt naturæ nostræ labem gratiæ beneficio ita necemus, vt vitam viuimus, non sit vitiosæ naturæ, sed *gratiæ ex plenitudine gratiæ*, quæ est in Christo Jesu domino nostro. Mundanorum hominum iudicio magni momenti res est, si de quopiam prædicare possunt, quod multum ingenio valeat; in verbo autem Dei hoc laudatur, si quis multa præditus est *gratiā*. (Luc. II, 40. 52.)

CAPVT SEXTVM.

QVOMODO EX PLENITVDINE CHRISTI GRATIAM PRO GRATIA ACCIPIAMVS.

§. I.

Quid sit gratia pro gratia?

ECQUID igitur est, quod Ioannes dicit: *Ex plenitudine eius omnes accepimus & GRATIAM PRO GRATIA?* Hoc vult dicere, in Christo gratiam aliam post aliam nobis obtingere; hunc torrentem, vbi semel fluere cœperit, sine intermissione effundi, quippe qui ex scaurigine promanet, quæ ab æterno sit & in omnem saliat æternitatem; si Deus misereatur, miserationis non esse finem; si benedicat, benedictionis non esse modum. Non autem hoc solum vult dicere, sed quemadmodum verba proprie habent: *Accipimus gratiam*

tiam PRO gratia, ita vt quasi *gratia gratia compensetur*, & perpetua quædam additio & multiplicatio sit, idque in infinitum. Largitur Deus homini quemdam *gratiæ* suæ gustum. Quem si homo submisso & credenti animo admittit, maior illico gratia præsto est; & in hac si homo se se fidum præstat, inenarrabilis Dei fidelitas novam gratiam eamque pristina maiorem suppeditando sese prodit. Tentationes etiam, quæ homini in curriculo suo obueniunt, vt duræ videntur infirmæ carni, nihil nisi *gratia* sunt, per *gratiam* superantur, & nihilo minus noua *gratia* compensantur; vti in fideli Abrahamo videre est. Ita in vniuerso *gratiæ regno* Christi alia gratiæ portæ post aliam sese aperit, per quam gloriam Christi eiusque *gratiæ* opulentiâ fidelibus indies loculentior atque augustior offenditur & manifestatur, vsque dum per eam in ipsam *gloriæ* portam introducuntur, vbi *gratia* non amplius per fidem sed ipso intuitu, non ex desiderio sed æterna saturitate & perfecta atque infinita plenitudine cum ineffabili ac præstantissimo gaudio percipitur.

§. II.

Perpetuum gratiæ augmentum.

ITA in Iesu Christi domini nostri regno nihil nisi gratia est, & omne humanum meritum omnisque humana gloriatio exsulat, quia hoc gratiæ regnum ab indulgentiâ & miseratione initium capit, eiusque progressio est in mera gratia, neque adeo indulgentiæ ac miserationis finis ullis est,

est, vt potius gratia gratiam prouocet & quasi accendat, quemadmodum scintilla incendium excitat. O quantus hic ignis, & quanta hæc flamma amoris & gratiæ in omnem æternitatem futura est! Res enim nobis est cum infinito DEO, cuius gratia infinita est gratia, vt qui gratiam suam infinito modo manifestare potest, & infinito modo, prout pollicitus est, manifestabit.

CAPVT SEPTIMUM.

QVO QVIS IN STATV GRATIA, PER
CHRISTVM DONATA, FRVI RECTE
POSSIT.

§. I.

Gravis causa canendi gratiam.

POSTEA QVAM igitur per *Filium, qui est in sinu Patris*, & in quo omnis gratia nobis obtingit, gratia tam fideliter nobis adnuntiata (Io. 1, 18.) adeoque in ipso *in seculum misericordia edificata est, in celisque veritatem suam firmavit Dominus*: (Ps. LXXXIX, 3.) annon cum spiritu Davidis prophetico lætabundi nos coniungamus, qui tam longo ante tempore tanta cum voluptate ac gaudio hanc gratiam spectauit? *Misericordias* (inquebat, vt supra audiimus) *lebove in seculum canam: in quamque generationem notam faciam veritatem tuam ore meo.* (Psalm. LXXXIX, 2. 3.)

§. II.

Hic cantus demum in iustificatione discitur.

QUANDO autem misericordiam & gratiam homo canere potest? *Bono animo est aliquis*, inquit *Iacobus, psallat.* (c. V, 13.) Bonus igitur & lætus, hoc est, gratiæ plenus, animus requiritur, si quis vere gratiam canere velit. *Iustificatio* hominis peccatoris coram Deo, quæ in *remissione peccatorum & imputatione perfectæ iustitiæ Domini nostri Iesu Christi* consistit; (Rom. III, 24. c. IV, 24. 25. Phil. III, 9.) ubi Deus propter CHRISTVM omnia peccata condonat, & ubi diuina gratia in corde hominis, veluti sol super terram, exoritur, & omnia *peccata instar nebulae* dispellit: Christus autem vna cum omni sua iustitia & cum plenitudine gratiæ suæ homini sese donat: hæc iustificatio, inquam, centrum quasi est, in quod omnis gratia, quæ homini contingit, confluit, & ex quo in totam hominis vitam rursus profluit. Vnde *gaudium est in celo super vno peccatore respiciente magis, quam super nonaginta nouem iustis, quibus non opus est respicientia.* (Luc. XV, 7.) Tum gratia Dei in anima & spiritu hominis fit manifesta. Tum iucunda coniunctio Dei cum homine per gratiam, & coniunctio hominis cum Deo per fidem contingit. Tum homo *gratiam adoptionis* gustare, seque filium vel filiam Dei viuentis animo submissio & veri solatii compote appellare incipit. Tum enim *Spiritus adoptionis* clamare incipit: *Abba Pater.* (Rom. VIII, 15. Gal. IV, 6.) Tum omne verorum Dei filio-
rum

rum ius consequitur, quia ex tenebrarum potestate ereptus & in regnum filii sui dilecti translatus est, in quo filio liberationem habet per ipsius sanguinem, id est, veniam peccatorum. (Col. I, 13. 14.) Idcirco gratia & caritate Dei non minus gaudere ex eaque solatium petere potest, quam sancti angeli in caelis, quod Deus eum non amplius in naturali miseria sua sed in gratia filii sui constitutum, spectat. Nam ablutus est, sanctificatus est, iustificatus est in nomine Domini Iesu & per Spiritum Dei nostri. (I Cor. VI, II.) Iam vere dicere potest: **Credo in Deum Patrem; Credo in Iesum Christum; Credo in Spiritum sanctum, eiusque virtute credo nunc remissionem peccatorum:** quæ quidem in prisco impoenitentiae suæ statu etiam dicere consuevit, sed sine veritate, sine efficacia, sine gustu, sine vera intelligentia, quid ipsum hoc credere in recessu habeat.

§. III.

Et agnita prius indignatione & ira Dei.

QVOMODO autem quis hanc gratiam canere de eaque ex animo gaudere potest, nisi prius agnoverit, (& hoc agnoscere itidem gratia est,) natura se esse filium iræ, (Eph. II, 3.) subiacere se iræ atque execrationi, adeoque sibi nihil magis necessarium esse iudicavit, nec quicquam avidius expetiit optavitque, quam gratiam Dei? *Deus placator mihi peccatori,* (Luc. XVIII, 13.) cantilena eius poenitentialis prius fuerit, oportet, ea-

que non ore tantum sed animo potius cantata: qui animus hanc lamentationem illico edit, simul atque a Deo in veram miseriam ac calamitatis suae agnitionem ita introducit, ut tristitiam secundum Deum persentiscat, eique *pro pace sollicitudo amara sit*; (Ies. XXXVIII, 17.) nec vlllo mundano solatio erigi potest, sed solatium omne in hoc quærit, ut de gratia diuina certus esse possit, nec acquiescit prius, quam istius gratiæ confirmationem non ab hominibus tantum, sed ab ipso Deo per Spiritum *gratiæ & adoptionis* indeptus sit. Hoc ipsum nos Seruator noster docet, (Luc. VII, 40-43.) vbi duos nobis homines sub similitudine quadam representans ait: *Duo debitores erant cuidam creditori: quorum alter quingentos debebat denarios, alter quinquaginta; ii quoniam soluendo non erant, utrique condonauit.* (*ἐξαρίστω.*) *Dic igitur, addit Seruator, vter eorum plus diliget?* Quo ipso significare voluit, neminem *gratiam* ex æquo & satis digne æstimare, nisi eam ipso vsu & experientia cognitam habeat; immo vero nisi ex vtroque statu iuxta se posito, illo quidem, vbi non erat consequutus misericordiam, hoc vero, vbi nunc est misericordiam consequutus, (1 Petr. II, 10.) illam ipsam intelligere & æstimare discat.

§. IV.

Iustificatio centrum est, ex quo gratia procedit.

QUANDO igitur *gratia Dei* animo hominis vere illuxit, ut ex morte peccatorum in CHRISTVM,

STVM, vitam illam, sese translatum ipse sentiat: tum ex hac sui iustificatione coram Deo, qua in Christo peccatorum veniam consequutus, & tamquam *gratie filius* a Deo adoptatus est, velut ex centro per vniuersum ambitum oculos spirituales, quos ei hic diuinæ gratiæ intuitus concessit, conicere, & pro data sibi gratia omnes diuinæ gratiæ thesauros & diuitias placido & tranquillo animo contemplari potest. Immo verò mente & cogitatione in omnem æternitatem retro respicere, aut in futuram æternitatem prospicere adeoque cognoscere potest, quod Deus ipsum, pro immensa gratiæ suæ plenitudine, duobus quasi æternæ gratiæ brachiis complectatur atque contineat. Totum etiam animum in præsentem salutem, in quam per fidem & spem iam susceptus est & collatus, potest intendere. Iam enim *accessit ad Sionem montem & Dei viui ciuitatem, Hierosolymam caelestem, & angelorum legiones, conuentum cæterumque primogenitorum, in caelis conscriptorum, & iudicem Deum vniuersorum & ad spiritus iustorum consummatorum, & ad noui fœderis sequestrum Iesum, & iustalem sanguinem potiora loquentem, quam sanguis Abelis.* (Hebr. XII, 22. 23. 24.) Ab hoc centro si haud declinauerit, sed fidem suam æternæ gratiæ in Christo Iesu perpetuo iungendo, Deum, tanquam meram caritatem, quemadmodum in verbo suo sese manifestauit, intuitus fuerit, oculosque suos magna ac submissa cum

simplicitate constanter eo conuerterit: sol gratiæ clarius indies ei lucebit, in omnibus splendore suo præbit, animum calefaciet, inflammabit, incendetque penitus amore Dei, vt alacris & imperterritus per veram, in se numquam non operantem diuinæ gratiæ virtutem atque efficaciam, in viis Domini currat, vsque dum in ipso impleatur, quod scriptum est: *Diligentes eum (Iehoua) similes sint exorientis cum sua virtute solis.* (Iudic. V, 31.)

CAPVT OCTAVVM.

QVOD HOMINI CONTRA DVPLICEM
SATANÆ FRAVDEM DIMICANDVM
SIT, VT IN GRATIA SIT AT-
QVE MANEAT.

§. I.

Due periculossimæ Satanae tentationes.

DVAE periculossimæ Satanae tentationes, quibus hominem a gratia abstrahere adlaborat, istæ sunt, vt primum homini persuadeat, quod in vera gratiæ luce reperiatur, quum tamen in medijs irrogenitæ & minus illuminatæ mentis tenebris iaceat, opera tenebrarum faciat peccatoque seruiat. Et his persuasionibus multa milia, immo multas myriades hominum deceptas & laqueis suis irretitas tenet. Hic autem dolus ubi tandem ex sententia non amplius ei succedit, & homo non tantum de statu suo dubitare incipit, an videlicet sub ista peccati seruitute constitutus

de

de diuina gratia bona quæque sperare possit; sed oculi etiam a Deo in tantum ei aperiuntur, vt intelligat, fidem suam & culturam christianismi meram imaginationem fuisse, adeoque a tenebrarum vinculis, in pœnitentia diuinitus effecta & per fidem efficacis virtutis Dei sese expediit, saxo de eius corde ita deuoluto, vt nunc credat & certus sit, *hanc esse veram gratiam, in qua stat:* (I Petr. V, 12.) tum aliam adhibet machinam Satanas, nullamque non dat operam, vt hominis oculis manus quasi obuertat, & quibuscumque modis potest, extus & intus eum impediât, quo minus fidei suæ oculum ad cor Dei semper inuentum habeat. Neque Satanae quidquam potest accidere grarius, quam si in hac sua machinatione adiuuetur, & homini fideli atque in veram gratiam recepto cœlestis sui Patris ac Immanuelis cor suspectum reddatur, eiusque animus metu, horrore & anxitudine rursus repleatur: quo ipso officium Spiritus sancti proprium, quod eo spectat, vt infinitæ ac æternæ gratiæ opulentia animum indefinenter vngat, reficiat, refocillet, amore calefaciat, & indies fœcundius reddat, manifeste impeditur.

§. II.

Speciosa hominem fidelem terrendi argumenta.

NEQUE vero Satanae hac in re speciosa argumenta siue prætextus desunt, quibus homini persuadere satagit, maxime esse necessarium, vt spiritui terrenti aurem præbeat. *Qua in re ratio*
hu-

humana vtilissimam operam ei præstare cogitur, vt hominem in diuina pace & tranquillitate turbet, perpetuoque ei dicat: Quid? si forte tantummodo tibi persuaseris, te esse in Dei gratia: fieri posset, vt securus euaderes, si adeo meram gratiam ac caritatem Dei meditari velles; vt immaturus te efferres, confidentia te tua destrueres. Forte Deum hoc ipso tentaueris; Forte nondum veram egisti pœnitentiam; & quomodo pœnitentia quotidiana locum habitura est, si oculos tuos in sole gratiæ ac iustitiæ ita constanter defigere volueris? cætera.

§. III.

Hæc a Satana astute reticentur eo tempore, quo magis essent necessaria.

VERVM audi, ô homo, & considera, quantum dolus & fraus Satani sub istis speciosis argumentis lateat. Cur hæc ipsa omnia non eo tempore tibi proposuit, quum vitam securus ageres? Quare tunc alia prorsus lingua utebatur! Non debere hominem de gratia Dei dubitare; non oportere omnia tam exacte examinari & cum animo reputari, posse fieri, vt quis hac ratione in nimium mœrorem ac tristitiam incidat & de salute sua penitus desperet; esse Deum
mise-

misericordem & lenem, neque omnia tam exacte & seure excussurum; si nos adeo pie & sancte viuere possemus, quamobrem Christum pro nobis mori oportuisset? cætera.

§. IV.

Quomodo fraus Satanae sit animaduertenda.

NONNE animaduertis, primum suum dolum in te tum eum adhibuisse, falsoque solatio in pernicie tua te irretire adlaborasse? Anne etiam animaduertis, altero eum nunc dolo aduersus te vii? Posteaquam enim agnita tua miseria, animo simplice ac integro, quem Deus tibi concessit, sub tui ipsius contemtionem & demissione ad gratiam te conuertisti, & ex tenebris in lucem gratiæ translatus es: clarissimæ illi luci te rursus subtrahere, & in caliginosas humanæ rationis ac arbitrii vias inducere; immo etiam subsidiis priuare gestit, quibus ad salutem pertigisti & quibus solis omne cordis tui desiderium porro explere, & in viis sanctitatis & pacis optime promoueri atque æternum cum Deo coalescere potes.

§. V.

Quomodo eadem deuitanda.

QUARE nec diaboli, nec peruersæ tuæ rationis, nec alius cuiuscumque, te oppugnantis, quicumque demum is fuerit, suggestionibus obtempera; sed in centro tuo immotus persiste, oculosque tuos instar aquilæ in solem iustitiæ intende.

§. VI.

§. VI.

Alia Satanae fraudes quomodo depellenda.

SI Satanas aliam decipiendi ineat rationem, tibi que ob oculos proponat, quam pietate & virtutibus omnibus emineas, quam feliciter te ipsum nunc possis vincere, quanto hinc reliquis mortalibus melior sis atque probior: nihilo magis eum admitte, sed positus ambagibus breuiter & absolute ei responde: Heic nihil nisi gratia valet. Nihil nisi agnum Dei agnosco, qui tollit peccata mundi. Tibi, Satan, nec probus sum nec malus, gratia enim locum occupauit: & ego nihil sum, oportet, vt Christus sit omnia in omnibus. Si quid etiam habes, o vana ratio, quod de vitiis meis vel virtutibus edisseras; ei edissere, qui factus est mihi sapientia a Deo iustitiaque & sanctificatio & redemptio. Propter eum enim didici nihil laudis secundum carnem mihi tribuere, sed in solo Deo eiusque gratia, caritate ac miseratione gloriari.

CAPVT

CAPVT NONVM.

QVAM ARDVVM SIT VERVM ILLVD
ATQVE INTERNVM FIDEI CERTAMEN,
ET QVANTVM INDE EMOLVMENTI AD
HOMINEM REDEAT, SI IN EO IPSO
FIDELEM SESE PRAEBVERIT.

§. I.

*Maximum & summe necessarium fidei
certamen.*

MAGNVVM certe, durum & serium certamen est, quod requiritur, vt hominis fidelis anima e centro suo sese dimoueri ne sinat! Omnibus enim modis id agit Satanas, vt eam in falsam lucem reducat. Quem in finem hominis animum pellicit, vt gratia sese efferat, sibi ipsi aliquid tribuat, a solida animi submissione recedat, seque non nihil esse statuatur. Quod si homo ab hac parte inimico vult occurrere; ab altera parte timor & terror eum manet, quem non praeuiderat. Felicem igitur hominem, qui vilitatis suae agnitione in beata simplicitate sua in pace, quae exsuperat omnem mentem, & in iucundo atque humili purae gratiae ac misericordiae diuinæ conspectu ita firmiter persistit, vt neque ad dextram neque ad sinistram desleat, & cui gratia Dei omnia in omnibus manet in CHRISTO IESV Domino nostro!

§. II.

Fiducia gratiae Dei ab ipso Deo summpere laudata ac praecepta.

QVIV

QVid igitur mirum, si Deus adeo acceptos haberet non eos tantum, qui ipsum timent, sed etiam & præcipue quidem illos, qui in filiali ipsius timore firmiter fundati in misericordia eius sperant. (Ps. CXLVII, II.) Quid mirum, si a Spiritu sancto sæpissime beati dicuntur, qui in Deo fiduciam suam collocant? (Ps. LXXXIV, 6. XXXIII, 12.) Quid mirum, si fides ὑπόστασις, siue firmum fulcrum & præcipua totius ædificii salutis nostræ columna vocatur? (Hebr. XI, 1.) Quid mirum, si ob fidem testimonio fuerunt ornati maiores? (v. 2.) Quid mirum, si Deus tum in veteri tum in nouo testamento ex liberorum suorum animis timorem expellit, & si, tamquam in carne adhuc viuentes, eo adficiantur, illis acclamat: **ΥΠΟΝΙ ΠΙΤΙ** Confirmare & fortis esto: Nonne præcepi tibi? Confirmare & fortis esto, ne expauescito neque consternator. (Iof. 1, 6. 9.) Deus enim bene nouit, non esse homini de vlla re acrius certandum & pugnacius, quam vt a centro, hoc est diuinæ gratiæ & misericordiæ intuitu, in vilitatis ac miseræ suæ agnitione ne dimoueat.

§. III.

Verum internumque certamen eo tendit, vt homo in intuitu diuinæ gratiæ subsistat?

OMNE enim externum certamen, immo si vel maxime internum esse videatur, pro nihilo ducendum, si cum hoc certamine comparetur, in quo tamen strepentia arma non adhibentur, nec magno & externo apparatu hostis vincitur; sed homo

homo ipse in propugnaculo suo manet, & tamquam pupilla Dei custoditur, quam frangere vel lædere nemo auder vel potest, quamdiu in hoc iugi ac humili infinitæ gratiæ ac fauoris Dei ad spectu perseverat. Et ut hoc propugnaculum tamquam *turrim* suam *robustam* cognoscere semel didicit, simul atque a Domini Spiritu de aberratione sua admonetur, *eo profugit & in edito collocatur.* (Prov. XVIII, IO.)

§. IV.

Duplex victoria, in hoc certamine parva, fructus.

QUAPROPTER hoc in certamine reliqua certamina omnia comprehenduntur. In quo quisquis fideliter durat, is in nullo alio certamine vincitur. Ecquis enim vincere poterit eum, qui in arce inexpugnabili persistit? Multo autem maius commodum inde redundat, si quis in hac arce manet, quam quod in ea haud vincatur. Non enim frustra Petrus, *mentis occultum hominem cum mitis & quieti animi sinceritate, rem magni in Dei conspectu pretii esse ait.* (I Petr. III, 4.) Profecto res magni momenti est, tam potentes hostes reprimere, a tam callidis hostibus haud decipi, nec ab eorum multitudine & infesso impetu superari. Et quis non gaudeat, cui hanc arcem adsignavit Deus, in qua, non obstante tam magno tamque horrendo periculo, confidere potest, fore, ut nullo casu aduerso percutiatur? Verumtamen multo maior beatitudo, quam hæc ipsa, submissæ agnitioni diuinæ gra-

C

niæ

tiæ inest. Nam anima, quæ in hoc centro subsistit, neque vero otiosa in eo est, sed sanctissimam Dei maiestatem adorando diuinæ gratiæ *largitudinem & longitudinem & profunditatem & sublimitatem contemplatur*, ex plenitudine IESV, tamquam inexhausta gratiæ scaturigine, plus plusque virium accipit, quibus in penitentiorem immensæ opulentæ gratiæ Dei considerationem penetret; vt adeo in omni certamine vere dici possit: *In his omnibus amplius quam victores sumus.* (*ὑπερνικῶμεν*) *per eum, qui dilexit nos,* (Rom. VIII, 37.) neque adeo per vlla arma alia, nisi per inenarrabilis diuinæ gratiæ ac caritatis in Christo Iesu cognitionem: qua in cognitione omnis diuina vita, lux & virtus, & a Christo rantopere laudata *sapientia infantium, quam mundus non cognouit,* (Matth. XI, 25. I Cor. II, 7. 8.) vere sita est, & animam fidelem ex fide in fidem, ex gloria in gloriam & ex victoria in victoriam deducit.

§. V.

Beata diuina gratiæ contemplatio.

SI igitur anima ita negotiosa est ad oculos fidei in diuinæ gratiæ paradiso circumferendos: tum in luce diuina intelligit, gratia & misericordia Dei ita sese esse circumdatam, vt nulla vestis hominem adeo vestire, nec aër eum ita circumdare atque replere possit, quam quidem sese gratia & misericordia circumfusam vider. Nam in hoc etiam gratiam anima fidelis perspicit,
quod

quod in Deo uiuat, moueatur & fit (ACT. XVII, 28.) & nunc demum vere discit cum intima animi submissione verum suum Patrem, creatorem, conseruatorem, altorem & defensorem venerari & adorare: & quæcumque ex benigna ipsius & paterna manu accipit, immo quæcumque ei accidunt, siue iucunda siue amara videantur, ea accipiat, vt quæ ex ipsius gratia promanant.

§. VI.

In iis etiam rebus, quæ carni aduersæ sunt.

NAM illud ad minimum Satanas ab homine impetrare studet, vt in eo tantum diuinam gratiam cognoscat, si, quæ carni & rationi grata sunt, ei obringant: vt vero Deum vel prorsus non, vel saltem non ex animo, de iis laudet, quæ aduersa videntur & graua, nec ea accipiat tamquam calicem, quem cara Patris dextra ei infudit. Quod si anima in hoc etiam Satanam vincit, nec e propugnaculo suo se expelli sinit, in amplissimo spatio collocatur, & latius longiusque circumspicere potest ad infinitæ gratiæ plenitudinem cognoscendam. *Mysterium enim crucis* in hac victoria magis, quam antea vniquam, ei innotescit. Vnde hoc ei commodum redit, vt per incurSIONES, quæ carni adeo graues existunt, non infirmerur; sed quo crebrius hostes eius ad eam vorandam & deglutiendam incurrunt, eo turpius cadant fugiantque oportet; eoque maior vis & robur conceditur animæ (quemadmodum arbores per ætatem quidem crescunt, ab hieme autem

tem incrementum etiam percipiunt, dum ramos emittunt,) vt fructibus iustitiæ tanto copiosius repleatur. Quid quod tum animaduertit, esse hanc in speciem quidem malam, reuera autem faulstissimam illam horulam, qua optimus amicus suus ornatum sibi suum induere magnamque suam virtutem & gloriam ostendere velit.

CAPVT DECIMVM.

DE DVRISSIMO FIDEI CERTAMINE,
VBI HOMO SINE VULO GRATIAE SENSU,
GRATIAE DEI NIHILO SECIVS FIDE-
RE, EAQVE INNITI DEBET, ET
QVAM VTILE HOC CERTA-
MEN SIT.

§. I.

Difficillimum est sine gratiæ sensu gratiam sperare.

DVRISSIMVM fidelis animæ certamen est, quando Immanuel (*Deus nobiscum*) celat, quod Immanuel (*Deus nobiscum*) sit; hoc est, quando gratiæ inniti debet, quum tamen ex ipsius quidem sensu gratia nulla adsit; quando in arce sua manere iubetur, neque tamen nouit, an in arce sit. Anima enim initio non aduertit, quod ratio & sensus cælestia (in quibus anima per CHRISTVM IESVM collocata est, vbi vna cum ipso in vitam reuocata fuit & suscitata) participare & sub diiudicationem suam vocare discipiant. Non videt illico, quod homo ex-
ternus

ternus & pars sensualis imaginem, qua sese oblectet, habere tantopere velit, & quod, si hæc ei erepta fuerit, queratur, tamquam qui magna iniuria & dolore adfectus sit. Difficile est, Deum agnoscere tamquam *Deum, qui abdit se & occultat*, (Ies. XLIV, 15.) & tamen est manetque *seruator*. Quid, quod eam ipsam ob causam hæc res ei ad intelligendum difficilis est, quod plane aliter adfecta fuit, ubi gratia Dei primum in ipsa sese manifestauit. Tum enim pax & gaudium in mente percipiebatur, & mens diuino solatio exundabat. Hinc anima non poterat non statuere, fore, ut in posterum perpetuo eadem forte vteretur, adeoque oculum suum in hanc solum gratiam sensualem conuertebat. Quousque igitur Patrem non vidit aliter, nisi saccharum manu tenentem, eo usque agnoscere eum non vult, si alio modo apparet, aut si *post parietem* (Cant. II, 9.) sensualitatis eius *stat*, nec a sensibus percipi vult & obseruari. Itaque *egreditur anima* & quærit eum, quem diligit; quærit, sed non inuenit eum, & *manus eius & digiti*, quibus eum sensualiter contrectare & percipere cupit, *stillant myrrhinum* ægritudinis; (Cant. V, 4.5.) usque dum intelligit, amici sui indolem prorsus esse aliam, quam quidem ipsa eam sibi finxerit, & discit, quid sit, quod ipse dixit: *Beati, qui non viderunt & crediderunt*; (Io. XX, 29.) & quid sit, cum Abrahamo credere *παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι*, *contra spem sub spe*; (Rom. IV, 18.) quo

quo ipso Abrahamus *pater multarum gentium factus est.* Tum grato animo immiffam sibi agnoscit castigationem, & in nobiliffimam atque inestimabilem sui resignationem demittitur, in qua regimini Dei sui sese commendat, & certiffime novit, quod, quemadmodum externus in caelo sol nihilo minus sol manet, etiamsi multae eum nubes oculis nostris obscurum reddant & subtrahant; ita Christus quoque sibi Christus, hoc est, sol iustitiae mansurus sit, a quo lucem, vitam, vires & fecunditatem accipiat, etiamsi secundum externos sensus pulchritudine eius sese oblectari haud possit. Iam non amplius gustui sensuique diuinæ gratiæ intenta est anima, sed vera sui resignatio ansam ipsi præbet indignitatem suam magis magisque agnoscendi, nec vlli homini maiorem, quam quem ipsa percipit, diuini gaudii & voluptatis sensum inuidendi.

§. II.

Hoc ipso virilis euadit & ad imitandum Christum idonea.

HAC experientia tantum abest, ut quidquam propugnaculi sui perdat anima, ut potius discat, quomodo in eodem sese tenere & contra quamvis tentationem defendere debeat. Nunc enim acceptas vires Spiritus omnes in mysterium crucis intendit. Et quum in hoc beatissima eius exercitatio versetur, ut crucem vere diligere & per solum eumque submissum gratiæ Dei in CHRISTO IESU intuitum, sine sensuali etiam perceptione, tentationem superare discat; robur vere
viri

virile acquirit, maiore cum fidei virtute *egreditur & ingreditur & vera pascua, vitam videlicet & abundantiam, in CHRISTO inuenit;* (Io. X, 9. II.) etiam si solatium in hoc statu sensibus suis non percipiat, vel certe rarius eo reficiatur.

§. III.

Fidem etiam veterum nunc demum recte discit agnoscere.

IAM benedicta ipsi porta aperitur, in qua veterum exempla, in verbo diuino proposita, salutariter considerare potest. Ibi enim in sanctis Dei vere conspicit *opus fidei, laborem caritatis, & patientiam spei,* (I Theff. I, 3.) sub qua illi ad finem vsque dimicarunt. Ibi etiam cum insigni fructu res magnas & admirandas contemplatur, quas illi per fidem patrauerunt; & in his omnibus inenarrabilis diuinæ gratiæ opulentia in dies augustior oculis eius proponitur. Fidem, non peculiaria eorum opera externa, imitatur. Submisit agnoscit, se in eadem esse arce, in qua illi fuerunt, in qua non pugnat ipsa, sed gratia Dei quæ cum illa est, pro ea dimicat. Hinc persuasum habet, fore, vt, quemadmodum illi suo loco vicerunt, ita etiam in sorte sua, quæ a Domino ei obrigit, vincat ipsa, *neque amplius quidquam requiri, quam vt fida inueniatur.* (I Cor. IV, 2. Luc. XVI, IO. II. 12.)

§. IV.

Alius adhuc fructus spiritualis siccitatis.

IN hac ipsa via Dominum sperare discit anima, in qua nullo non tempore maxima fidei effica-

cia eiusque confirmata experientia in Deo dilectis hominibus sese exseruit; quod caro & sanguis, quicquid æmulatur, ab ipsis discere nunquam potest. Sic in omnium exemplorum exemplo, quod Christus ipse ei reliquit, acquiescit, & nunc vere, vel potius quotidie melius, discit, quod *IESVM CHRISTVM eumque crucifixum scire, vnica sapientia sit inter adultos.* (I Cor. II, 6.) In hac cognitione in profundam sese dat ac tranquillam meditationem patientis IESV & immensæ opulentæ gratiæ Dei erga homines, quæ in afflictionibus & angustiis, quibus filium suum vnigenitum submitit, sese manifestavit. Heic de nouo eum amplexatur, qui ipsam ad mortem vsque dilexit, & sanguinem pro ipsa profudit, nec causam vllam amplius videt, cur totam tam fido amico sese tradere dubitet. Si enim tantopere ipsam dilexit, vt quum inimica esset, reconciliata sit Deo per mortem eius, certissime scit atque credit, fore, vt *iustificata eius sanguine, multo nunc magis per eum ab ira seruetur: immo, vt nunc multo magis reconciliata & amica Dei facta & gratiam consequuta seruetur per vitam ipsius. Neque id solum, verum etiam gloriatur de Deo per Dominum suum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepit.* (Rom. V, 8. 9. 10. 11.)

CAPVT

CAPVT VNDECIMVM.

QVOMODO INEXHAVSTA OPVLEN-
TIAE DIVINAE GRATIAE IN CHRISTO
IESV PROFVNDITAS A PAVLO
ROM. V, 6-12. DESCRIBA-
TVR.

§. I.

*Diuinae gratiae opulentia eiusque abundantissimum
solatium explicatur ex Rom. V, 6.*

QVAM immensa est hæc opulentiae diuinæ
gratiæ in CHRISTO IESV profunditas,
quod *Christus pro nobis impiis mortuus est!*

Hæc certe pura meraque est gratia. Non enim nos per sanctitatem & probitatem nostram ita de Deo meriti eramus, vt nos tantopere diligendi, vt filium suum vnigenitum pro nobis in mortem daret, causam vllam haberet. Neque vero hanc sublimem gratiam tantopere miramur, si tantummodo ista nobis sanctitas & probitas defuisset, e contrario autem nihil in nobis extitisset æterna ira atque execratione dignum. Ecce autem eos, qui *impii & peccatores & inimici Dei*, & qui in Deum creatorem suum prævaricati erant, summus & sanctissimus Deus, qui ipse tamen ab eis erat offensus, tanta gratia dignatus est, quacum nulla res in cælo & in terra comparari potest, eamque non verbis sed ipso opere in CHRISTO Filio suo præstitit.

§. II.

*Hominem ad veram resipiscentiam & fidem potest
perducere.*

CONTEMPLARE te ipsum, o homo, etiamsi peccata tua tibi maiora, quam ut condonari possint, videantur, contemplare, inquam, te in hac gratia. Valet illa ad frangendum cor tuum mentemque tuam flectendam, ut cum filio prodigo surgens, ad hunc Patrem te conuertas, qui impium & peccatorem tanta miseratione prævenit. Quam efficaciter enim, quæso te, eum conuincit, non tantum per *diuitias benignitatis sue & tolerantia ac iræ cohibita*, (Rom. II, 4.) (dum, non obstante omni eius malitia, tam diu in terra eum tolerauit, immo ei, quamuis animum gereret poenitere nescium, innumera beneficia præstitit;) neque solum per verbum suum & veritatem (quando eximia maximaque promissa iureiurando ei confirmauit, iam tum per se mentiri nescius;) sed etiam per maximam suam, ipso facto & opere præstitam, caritatem: dum pro ipso Filium suum hominem fieri, pati, ac mori iussit; ut ipsum ex orci victimæ, quæ ipse peccator est, æterni sui ac infiniti gaudii & gloriæ socium atque consortem redderet. Quam potenter, inquam, per has benignitatis, tolerantia & iræ cohibita diuitias ipsum conuincit, se non delectari ipsius morte, sed velle, ut reuertatur a via sua & viuat?

§. III.

S. III.

Et ad fiduciam in Deum.

QVID? Nonne hæc sublimis gratia ab ipsa desperatione & laqueis mortis & orci ad spem atque fiduciam te reuocet? Nonne cogites: Si Deus ita serio de peccatore seruando laborat, sane nec me derelinquet? Coram ipsius adoranda maiestete in puluerem me abiiciam, ex puluere loquar & gratiam eius sperabo. Filium ipsi suum sistam. Hic enim si pro peccatoribus & impiis mortuus est, pro me etiam mortuus est, qui talis fui, & nunc nihil expeto nisi gratiam, quæ impiis & peccatoribus, & quidem non huic tantum & illi, sed omnibus ac singulis ex miseria eos sua eripiendi ergo, manifestata est. Si manere vellem, qui fui adhuc, nimirum impius & contemtor, nihil mihi profutura esset gratia. Hoc enim modo gratiæ me non esse cupidum declararem: quippe quæ eo primum spectat, vt ex isto statu eripiar atque vindicer. Iam vero vbi perniciem meam, in quam peccata me mea coniciunt, ante oculos habeo, peccatumque velut serpentem (vtpote cuius lethiferam fauciationem in conscientia mea cum dolore sentio) fugiens, in eius gratiam, qui in cruce pro me mortuus est, me recipio; merito dico: Deus mi, tuum erga me amorem in eo commendasti, quod, quum adhuc essem peccator, Christus pro me mortuus est. Hoc igitur me comprehensum amore ex
pro-

profunda fouea mea extrahe. Quem enim in finem tuum commendasses amorem, si me perire sineres? Ex profundo te inuoco, Iehoua, Domine, audi vocem meam: præbe aures attentas voci meæ supplici. Si vitia obseruaeris, Iehoua Domine, quis stabit? Sed est apud te condonatio, vt reuerendus fis. Iehouam spero, sperandi animo promissum eius suspiciens. Animo dominum suspicio a matutinis custodiis ad alteras matutinas custodias. Suspiciat Israël Iehouam; Nam in Iehoua est clementia plurimumque præsidii: Et ipsemet Israël vindicaturus est ab omnibus eius vitiis. (Pl. CXXX, l. sqq.)

§. IV.

Valida Pauli thesis, quomodo ex accepta gratia amplior & sublimior gratia concludi debeat.

NON autem hoc solum; sed ita Spiritus gratiæ in Paulo inferret: *Si CHRISTVS, quum nos adhuc essemus peccatores, pro nobis mortuus est: Ergo multo magis nunc eius sanguine iustificati seruabimur per eum ab ira.* (Rom V, 6. 8. 9.) Considera quæso, o homo, & vide, vbi iustificatus es? Vbi sententia mortis in sententiam gratiæ commutata est? Ibi, Ibi, inquam, in sanguine Christi, vbi Christus pro te impio mortuus est. *Cum pontifex per suum ipsius sanguinem*

nem ingressus est semel in sacrarium, quum suum
 ipse sanguinem intulit in sacrarium, nactus est
 eternam redemptionem & propitiatio factus est
 pro tuis & pro totius mundi peccatis. (Ebr. IX. X.
 I Io. II, 1. 2.) Quum nondum in hanc lucem e-
 ditus esses, nec esset dierum tuorum ullus, Deus
 iam gratia & misericordia sua in te propendebat,
 & sententia gratiæ in Christi sanguine lata iam
 erat. Peccata quidem tua, sed tantum ut sum-
 mam tuam miseriam, cum magna miseratione
 spectabat; non ut ea propter te perderet iratus,
 sed ut ex gratia iis te liberaret. Has diuinæ gra-
 tiæ diuitias considera, atque ita sanguinem Chri-
 sti, ut sanguinem expiationis, specta, quemad-
 modum hoc loco eum tibi Spiritus Dei depingit.
 Immo te ipsum ita considera, quemadmodum
 magni huius diei expiatorii ius tibi permittit: sic
 non iratum Deum sed reconciliatum videbis Pa-
 trem. *Si non credideris, certe non stabilis eris.*
 (Ies. VII, 9.) Quod si autem in nomen Filii e-
 ius vnigeniti credis, iustus es, & transiisti a mor-
 te ad vitam. Atque ideo hæc magna caritas,
 gratia & indulgentia, in sanguine Christi tibi
 donata, manifestatur, ut credas, *Deum esse cari-
 tatem, & ut caritas Dei, qua te dilexit Deus, ef-
 fundatur in corde tuo per Spiritum sanctum.* (I
 Io. IV, 16. Rom. V, 5.) Si vero huic verbo fi-
 dem habes, expendas, quæso, quæ Spiritus per
 Paulum dicat: *Iustificati sanguine Christi* (quan-
 do videlicet pro nobis profusus est) *seruabimur
 multo magis per eum ab ira.* Hoc multo magis
 (πολ-

(πολλῶν μᾶλλον) non leuem arguit differentiam. Testamentum post mortem ratum est. (Ebr. IX, 16. 17.) Si igitur mors testatoris intercessit ad expiationem commissorum in testamentum primum, per eandem mortem, qui vocati sunt, promissam hereditatem sempiternam consequuntur, (com. 15. 16.) Et iam accesserunt ad noui fœderis sequestrum Iesum & iusuralem sanguinem, meliora loquentem, quam sanguis Habelis. (Hebr. XII, 24.) Nisi pro re leui & inefficaci ac nuda umbra habere velimus, quod ipsius magni pontificis nostri sanguis in sacrarium & in conspectum Dei illatus sit.

§. V.

Quod ipsum commate 10. confirmatur & illustratur amplius.

QUAPROPTER longe firmissima & præstantissima est conclusio, quam per Spiritum sanctum infert Paulus: Si Deus tantopere nos dilexit, vt Christum pro nobis mori iusserit, quum adhuc tamquam impii, peccatores & inimici maledictioni, sententiæ mortis & damnationis subiaceremus; quanto nunc certiores esse possumus fore, vt ab futura ira defendamur, posteaquam iudicium iræ per mortem Christi a parte Dei reuera sublatum est, adeoque nos per sanguinem eius Patri reconciliati sumus, vt iram suam in nos haud effundat, sed nobis, si quidem crediderimus, peccata nostra remittat. Quæ conclusio quum adeo valida, & solatium inibi reconditum tantum sit, vt circumscribi nequeat, Spiritus S. noua adhuc & firma conclusione eam confirmat

mat atque illustrat. *Si enim, inquit commat. IO, hostes quum essemus, reconciliati sumus Deo, per eius Filii mortem: multo magis reconciliati servabimur per ipsius vitam.*

§. VI.

Vbi Paulus ab efficacitate mortis Christi ad excellentiorem vitam ipsius efficacitatem concludit.

HEIC est, o homo, gratiæ ac solatii gazophylacion. *Cauere diligenter & provide, ne quid huius e manibus & corde tuo dimittas. Quid discriminis esse putas inter mortem & vitam, & quidem inter ignominiosam Christi mortem in ligno crucis, & inter infinitam ipsius & cælestem vitam in diuina gloria & maiestate? Vide igitur & considera: Si mors eius tam efficax fuit, quam efficax vita eius non futura est? In quonam autem MORS eius efficax erat? In impiis, peccatoribus & inimicis Dei. Hi ipsi sacrificio mortis ipsius Deo reconciliabantur, & sanctificabantur, iusti & amici Dei efficiebantur. Quanta, quæso, vis mortis Christi hæc est? Et hanc ipsam ei Spiritus S. expressis verbis assignat. Iam ipse infer: Si mors ex inimicis potuit reddere amicos, quid vita longe excellentissima ex amicis iam non redditura est? Si caritas acerbissimæ mortis doloribus sese tradidit, vt e iudicio iræ in gratiæ diuinæ sinum nos transferret; quam negotiosam, efficacem & potentem se*

se non præbebit hæc pura, casta & diuina caritas in illis, qui in istis mortis doloribus tanto ipsi constiterunt, vbi eos iam non vt inimicos Dei, sed vt reconciliatos spectat? Et quando sepulchrum & sigilla perrupit, æternamque gloriam ac maiestatem infinitæ vitæ ingressa est, nonne ii, qui per mortem ex inimicis iam amici facti sunt, confidant, fore, vt per hanc gloriosam vitam, in qua caritas, quæ per mortem vicit, nunc æternum triumphat, ab futura ira seruentur? O quam incomprehensibilis & ineffabilis est opulenta gratiæ, quæ est in *Christo Iesu!*

§. VII.

Gratia non tantum ab ira seruat;

NIHILO tamen fecius Spiritus, his omnibus non contentus, pergit com. II, *Neque id, inquit, solum, verum etiam gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem sumus adsequuti.* Magna est gratia, quam fides in morte Christi apprehendit, quod ex inimicis amici Dei facti sumus. Maior est gratia, quam fides in vita Christi apprehendit, quod homo nunc Deo reconciliatus multo magis ab ira futura defendatur. Sed multo adhuc maior & excellentior gratia, quam hæc ipsa, in Christo, qui pro nobis mortuus est & resurrexit & ad dextram Dei sedens pro nobis interpellat, donatur. Miseriam nostram si consideremus, in quam nos præcipitavit Adæ defectio, & mortem, quæ in omnes homines peruasit, & in omnes ad æternam condemnationem regnavit, iam tum sa-

tis

tis verborum reperiri haud licuerit ad prædicandam caritatem, quæ inimicos suos tantopere dilexit, vt ab omni ista miseria, peccato, morte atque condemnatione liberentur.

§. VIII.

Sed libertatem quoque ac fiduciam præbet gloriandi de Deo per Christum Iesum.

ECCÆ autem, gratia & caritas maior est, quam vt inimicitiam, mortem & condemnationem sustulisse, & factam iacturam reparasse satis habeat. Plura donat, quam amissa sunt, & omnia præstantiora reddit, quam fuerunt antea; ita quidem, vt fides etiam eo contendat, vt ipsam Iesu Christi, filii Dei vnigeniti, beatitatem & gloriam consequatur, quæ multo excellentior est ea, quam Adamus in creatione acceptam per lapsum perdidit. Vti ipse Iesus Dominus noster hoc testatur Io. XVII, 21. 22. 23. 24. & Paulus Rom. VIII, 17. Caritas enim eo vsque progreditur, vt a se dilectum foris suæ participem reddat, nec gloriam sibi vllam referuet, quam non suo modo cum dilecto velit communicare. Hinc fides de rebus excellentissimis gloriatur; quia nihil tam excelsum est tamque gloriosum, cuius per CHRISTVM eiusque caritatem particeps haud fiat. Et quum Deo nihil excellentius sit atque gloriosius, idcirco de Deo gloriatur, hoc est, de vniuersa caritate, gratia, fauore & humanitate Dei, quæ ipsi adeo in Christo donatur, vt amor, quo Christum amat Pater, sit in eo, itemque Christus in eo. (Io. XVII, 26.) Vnde per CHRISTVM & in

D

CHRISTVM

CHRISTO in hac æterna & infinita caritate gloriose triumphat, & omnis benignitatis Dei, omnis gloriæ, beatitatis, gaudii & hilaritatis particeps fit beateque ea perfruitur. Et quamquam in hoc mundo hæc hominis credentis *vita adhuc abscondita est cum Christo in Deo: nec dum patet, quid sit futurus. Scit tamen, fore, ut quum Christus vita sua patesiet, ipse etiam una cum eo patefiat gloriosus similisque eius sit, utpote quem tum cernit, ut est.* (Col. III, 3. 4. I Io. III, 2.) Neque vero de Deo eiusque gloria aliter gloriatur, ac per Iesum Christum Dominum suum, per quem reconciliationem nactus est; ut ita omnia gratiæ accepta ferat, & omnis eius gloriatio non nisi gratiam, quam consequutus est, euehat & prædicet. Quenam igitur oris facundia eloqui, aut quæ intellectus sublimitas adsequi valet, quid sit gratia!

CAPVT DVODECIMVM.

QVOD NEQVE PER LEGEM GRATIA,
NEC PER GRATIAM OBEDIENTIA IN DE-
VM TOLLATVR. ET QVEMADMODVM AB
ABVSU GRATIÆ SIBI CAVERE
HOMO DEBEAT.

§. I.

Ipsa lex eo valet, ut gratia tamquam gratia recte agnoscatur.

QVANDO Paulus opulentiam & plenitudinem gratiæ Rom. V. adnuntiat, legis meminisse

minisse non prætermittit, quod illa etiam eo valere debuerit, ut *gratia* tamquam *gratia* tanto melius atque dilucidius cognosceretur. *Νόμος παρ-εσιῆλθεν*, inquit, *lex subintravit, ut amplificaretur*, (h. e. melius agnosceretur penitiusque in animum demitteretur) *peccatum*. *Sed ubi amplificatum* (h. e. tum in scelerare, tum in domino suo ad mortem pro eo ac decet agnitum) *est peccatum, ibi ὑπερπερίσσευσεν, superabundavit gratia*, (h. e. ibi etiam gratia, utpote peccato opposita, multo melius agnoscitur & multo altius in animum demittitur) quomodo videlicet *regnet per iustitiam ad vitam æternam per Iesum Christum*. (Rom. V, 20. 21.) Si igitur nihil non, ipsa etiam lex, *quæ subintravit & maledictionem adnuntiavit*, eo spectat, eoque subservire debet, ut abundantissima diuinæ gratiæ, quæ in Christo Iesu est, opulenta agnoscat; quam eximia ergo quamque excellens res gratia sit oportet, & quam vehementer Deum velle hoc arguit, ut gratia ista a nobis recte agnoscat, fide accipiat & grato animo prædicetur?

§. II.

Monitum de vitando abusu doctrinæ de gratia.

NEQUE vero Paulus ideo tantum legis mentionem facit, ubi de gratia agit, ut intelligamus, ipsam legem eo etiam prodesse debuisse, ut divitiæ bonitatis Dei tanto melius cognoscerentur; sed eam quoque ob causam, quod homo ad do-

Etinæ solatii plenissimæ de pura Dei gratia in salutis nostræ negotio abufum adeo procliuis est, sibi que illud, ad animum in carnali securitate obfirmandum, arrogare solet: quod tamen ad perterrefactas & timidas mentes erigendas easque tum de agnita miseria consolandas, tum etiam in serio aduersus peccatum certamine excitandas confirmandasque potius adhibere debebat.

§. III.

In quonam iste abusus consistat.

IN securis quidem & proteruis hominibus finem suum tunc adsequitur concio gratiæ, vbi ab ineffabili caritatis Dei opulentiâ commoueri sese patiuntur, vt ad se redeant, peccata sua, quibus tam indulgentem Deum offenderunt, deplorent, & ab operibus suis mortuis vere respiscant. Et hæc etiam gratia est, immo magna & excellens gratia, si gratiæ & immensæ Dei caritatis adnuntiatione proterui peccatoris conscientia percellitur, animus conteritur, & ipse in peccatorum cursu retardatur. At enim vero de hoc ipso iam non est sermo, quando abusus diuinæ gratiæ fit mentio, sed de hoc, quo homo pro carnali, quam gerit, mente, *gratiam Dei* adeo libenter ad *lasciuam transfert*, quemadmodum Iudas com. 3. epistolæ suæ loquitur. Homo enim sibi relictus in transuersum agitur, & quum de gratia verba fieri audit, ideo lætatur, quod per hanc ipsam ab omni obsequio, quo sanctis Dei præceptis alioquin obligatus est, sese solutum, & liberatum esse

esse opinatur. Hinc posteaquam Paulus cap. III. ad Romanos firmiter demonstrauerat, hominem sine operibus legis sola fide iustificari, huic falsæ carnalis hominis persuasioni statim occurrit: *Ergo legem, inquit, abrogamus per fidem? Absit: immo legem stabilimus.* (Rom. III, 31.) Et quando cap. V. nil nisi abundantissimam gratiæ opulentiam prædicauerat, illorum, qui gratia abuti, falso eam interpretari & ad libidinem transferre cupiebant, cogitationes, quas animo agitabant, & verba, quæ ore proferebant, repræsentans, caput VI. ita orditur: *Quid igitur dicemus? manebimus in peccato, ut gratia auctior fiat? Absit: qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc uiueremus in eodem?* Et quamquam hunc nefandum adnuntiatæ gratiæ abusum firma & solida ratione in consequentibus conuellit: Semel tamen adhuc com. 15. & sequentibus magnam suam sollicitudinem & circumspectiorem ostendit, ne quis in hunc periculosum pugnantemque cum fundamento fidei errorem incidat, quod gratia Dei, in CHRISTO IESU patefacta, peccandi licentiam nobis indulgeat. Etiam si enim satis superque abusui occurrisse videatur, quod peccato dominium in eos, qui non sub lege sed sub gratia sunt, diserte abiudicauerat: cauet tamen, ne quis perperam capiat, quid sit *non esse sub lege sed sub gratia* com. 14. Et ait com. 15. 16 *Quidrum? peccabimus, quoniam non sub lege sumus sed sub gratia? Absit. An nescitis, cui vos ipsos seruos prabetis obediendo, eius seruos esse, cui*

obediatis, vel peccati ad mortem, vel obedientia ad iustitiam? Et hoc ipsum, nimirum, quod, qui sub gratia est, sub eius dominio sit, ut ab ea se regi & ad vitam religiosam duci patiatur: Hoc, inquam, in sequentibus adhuc validius demonstrat, & sanctificationem, tamquam præclarum gratiæ Dei fructum & operationem, magnopere virget. Vnde heic, ubi de gratia actum est, non potui, quin exemplo Apostoli contra abusum gratiæ lectores præmunirem. Quemadmodum autem gratia non tantum a malitiosis & proteruis hominibus crasso quodam modo, sed ab iis etiam, qui sub gratia sunt, subtiliore quadam & occultiore ratione in abusum abripitur: ita utrique, & impenitentes & conuersi, eiusmodi admonitione indigent; illi quidem, ne sine pœnitentia & vera animi immutatione ex Dei gratia solatium caprent; hi vero, ne sanctimoniam minori studio ideo sectentur, quod gratia iustificati sint.

§. IV.

Gratia propter abusum haud celanda, sed tanto studiosius inculcanda & explicanda.

NEQUE vero propter abusum gratia ipsa reticenda, sed, quum caro ad eius abusum adeo prona sit, tanto studiosius & fusius ex sensu Spiritus sancti ostendendum est, quæ sit gratiæ vera origo, fundamentum, indoles, virtus & operatio; in primis, quis sit eius scopus, & quem in finem Deus eam manifeste donetque, nimirum, non ut homines, ea donatos, longius a se arceat,
vel

vel mundo, carni suæ & diabolo eo impunius feruendi, nullaue peccati ratione habita, gratiam ad proteruiam & lasciuiam transferendi Deumque tanto audacius offendendi licentiam eis concedat; (Rom. VIII, 12.) sed potius, quod ideo istam gratiam largiatur, vt *per benignitatem* eos trahat, (1er. XXXI, 3.) e potestate Saranæ, mundi & carnis ereptos *in regnum Filii sui transferat*, (Col. I, 13.) vt hic eos ad imaginem suam renouet & sanctificet, atque per Spiritum suum in semitis Dei ducat; quæ non peccatum, sed clementia sunt & veritas, vt ita (non mundus, nec diabolus, nec venter, sed) Deus in Christo Iesu Deus eorum sit, & ipsi populus eius sanctus & dilectum peculium existant. Vnde tamquam *genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitus, in omni conuersatione virtutes prædicare debent eius, qui eos e tenebris in lucem suam admirabilem vocauit*, (1 Petr. I, 15. 16. sqq. c. II, 9. 2 Petr. I, 3.) & *canere benignitates Iehouæ*, (Ps. LXXXIX, 2.) quæ certe tantæ sunt, vt, si diu cantatæ fuerint & prædicatæ, tamen vix initium enarrandi & celebrandi eas factum sit.

§. V.

Alia gratiæ consideratio.

QUAMVIS igitur neque nos de gratia, quantum satis est, heic loquuturos omniaque exhausturos esse, statuamus, vna tamen adhuc consideratio haud prætercunda fuerit, quam Paulus itidem, vt antecedentem, suppeditat, & quidem

ad Romanos cap. VIII, 1. 2. *Nulli igitur, inquit, damnationi sunt obnoxii, qui sunt in Christo Iesu, qui non carnis, sed Spiritus arbitrio parent. Nam lex Spiritus vite, quæ est in Christo Iesu, liberavit me a lege peccati & mortis.* Per gratiam homo in Christo Iesu, omnisque salutis ac gratiæ, quæ in ipso est, communionem recipitur. Per gratiam Spiritus Iesu Christi fit particeps. Per gratiam idem Christi Spiritus ex emortuo & ad nullam rem bonam apto Deoque quasi mortuo homine vivum novumque facit hominem, in corde, animo & omnibus viribus; ex captivo legis peccati & mortis liberum facit a lege peccati & mortis: ex ambulante ad carnis arbitrium ambulantem ex arbitrio Spiritus, in quem nulla ira, nullum iudicium, nulla cadit condemnatio, sed potius gratia misericordia & pax confertur.

§. VI.

Beatitas status gratiæ.

O FELICEM igitur & perbeatum hunc gratiæ statum! Pater, Verbum & Spiritus sanctus, vtpote tres testes in cælo, qui tamen vnum sunt, de huius status beatitate testificantur. In *Iedidiab*, h. e. Christo, dilecto illo Dei filio, in quo acquiescit Pater, (Matth. III, 17.) heic omnes carissimi filii sunt filiæque (Eph. I, 6. c. V, 1.) Ipse Pater amat eos, qui amant Filium, & credunt, eum a Deo prodiisse. (Io. XVI, 27.) Ipse emisit Spiritum Filii sui in eorum omnium corda clamantem *Abba, id est, Pater!* (Gal. IV, 6.) Pater eos heredes suos facit, & Filius cohæredes, & ar-
rhabo

habo hereditatis in ipsis est *Spiritus sanctus*.
(Rom. VIII, 14. 15. 16. 17. Eph. I, 13. 2 Cor. I, 22.)
Quis hunc iucundum gratiæ & amoris lufum fa-
crofanctæ trinitatis deuota fatis mente contem-
plari & fatis acuta ingenii acie perfpicere potest?

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

QVOD GRATIA SVB MYSTERIO CRV-
CIS IN HAC VITA ABSCONDITA, ET
INIBI PRAESTANTISSIMA SIT.

§. I.

Gratia sub cruce occultatur.

HAEC gratia, de qua haftenus egimus, &
quæ omnem cognitionem ac rationem lon-
giffime fuperat, fub myfterio crucis omni rationi
& omnibus fenfibus quali occultatur & abscon-
ditur. Vbi quæfo gratia eft, quando dicitur Pf.
XLIV, 10, feqq. *Tu nos repulfos adfcis ignominia
neque cum noftris copiis egrederis. Nos hofli ver-
tere terga cogis, ab ofcribus noftris diripiendos.*
*Nos pro comedendis ouibus habes per ceteras gen-
tes diffipatos. Tuos fine vlla vtilitate vendidifti,
nihil ex eorum pretio auctus. Nos vicinorum
probris, finitimorum derifioni & ludibriis expofu-
ifti. Nos gentium dicitariis, nationum famnis
obiiecifti. Adfidue nobis obuertifatur noftra turpi-
tudo, vultusque pudore velamur. Propter male-
dicorum conuiciatorumque voces: propter hoftes
& infeflos. Hec omnia patientes non tamen tui
fumus immemores, fædus tuum violamus. Non*

mentibus retrocedimus aut gressibus de viis tuis desectimus. Quum tamen nos coniectos in feralem locum terra nocte operias. Quod si Dei nostri nomen obliti, manus ad alienum Deum porrigeremus: esset quod id Deus animadverteret, qui mentis arcana novit. Sed tua causa occidimur quotidie; & pro ouibus lanienæ ducimur. Excitare, cur dormis Domine? expergiscere, ne nos perpetuo reicias. Cur vultum tuum abdis, immemor nostræ miseriæ & calamitatis, qui humi pessundati, pectoribus adhaeremus terræ?

§. II.

Neque tamen desinit esse gratia.

Ex hac ecclesiæ, externæ persecutioni & internæ tentationi subiacentis, descriptione Paulus Rom. VIII, 36. vnâ tantum sententiolam excerpit, *Quemadmodum scriptum est*, inquit, *tua causa necamur quotidie, pro lanionis ouibus ducimur.* Quæ verba talem animæ statum depingunt, in quo criteria gratiæ omnium minime conspiciuntur, nec eorum vestigium vllum reperitur. Ecquid vero dicit? An illic gratia gratia esse desinit? Num gratia in iram & indignationem mutata est? Minime gentium. Paulus tum demum gratiam validè describere incipit, eamque sublimiorem & præstantiorem sistit, quam vllus mortalium sibi eam proponere ausurus fuisset, nisi Dei Spiritus eam ita adnuntiasset.

§. III.

§. III.

Sed a Paulo tum quam præclarissime descripta est, ubi ratio illam omnium minime perspicit.

PRAETERQVAM enim, quod ad diuinum nos ordinem remittit, quo cum congruit, vt cum eo patiamur, si cum eo gloriosi fieri velimus: (com. 17.) præterquam quod nobis proponit, quam breues leuesque sint nostræ peceptiones, si cum granissima gloria, in nobis reuelanda, comparentur, (com. 18.) & quam istius magnæ gloriæ patefactionem rerum natura nobiscum anxie suspirans expectet: immo vero quam & ipsi, qui primitias Spiritus habent, intra se ipsos suspirent, & redemptionem corporis sui expectent, (com. 19. 22. 23.) præter hæc omnia, inquam, quæ in consolationem nostram adfert, ad ea nos remittit, quæ in sacrosanctæ diuinitatis consilio nostrarum tam internarum quam externarum peceptionum causa agantur.

§. IV.

Gratia Patris celestis in immittendis afflictionibus.

QUI afflictiones nobis immitit, is est, qui Spiritum adoptionis ipse nobis concessit, vt ipsum *Abba, Patrem* appellemus, quemadmodum Isaacus, Christi passiones præfigurans, Abrahamum *patrem* vocabat, (Gen. XXII, 7.) & Christus ipse in durissimo certamine suo Isaaci typum iam complens, eodem modo dicebat: *Abba Pater.* (Marc. XIV, 36.) Quam igitur sublime & quam

quam sanctum consilium hoc est, ut quos hic æternus Deus & Pater *prævidit, eos etiam designavit imaginis Filii sui*, (per passiones gloriam ingressi.) *consmiles, ut is sit in multis fratribus primogenitus.* (Rom. VIII, 29.) O quanta hæc diuinæ caritatis excellentia est? Quæ, quæso, caritas tam pura, tam casta, tam tenera esse potest, quam ista caritas, qua Filium suum vnigenitum complectitur Pater cælestis? Et quamquam ita eum ab æterno dilexit, tamen ipse Christus singulari cum emphasi de amore loquitur, quo Pater ipsum suus propter spontaneam sui humiliationem, & propter susceptas in se perpeffiones dilexit. *Ideo, inquit, Pater me diligit, quia animam meam pono, ut eam resumam.* Hoc puro, casto & tenero amore nos etiam dignatur æternum Dei propositum, quando Filii sui patientis imagini nos conformes reddit, ut ne *suppositiui & spurii* sed veri ipsius filii simus, (Hebr. XII, 8.) & ipse nos æterno amore complectatur, quo Filium suum vnigenitum complectitur. (Io. XVII, 23. 26.)

S. V.

Rationi incomprehensibilis.

QUANTVMVIS ratio hoc Dei consilium minus capiat, qui ipsius amor permittere potuerit, ut Filius adeo perpeffionibus traderetur, ut a Patre suo se desertum esse quei necesse haberet: (vnde etiam *sapientia Dei* dicitur *in mysterio occulta illa, quam præfinit Deus ante sæcula ad gloriam nostram, quam nemo principum huius sæculi*

saeculi cognovit.) (I Cor. II, 7. 8.) tamen homo, gratia & Spiritu Dei collustratus, mirabundo gratoque & submisso animo agnoscit, gratiam & caritatem nullis verbis exprimi posse, qua inductus Deus tantopere ipsum dignetur, ut Filio suo in afflictionibus etiam conformem efficiat. Ratio eas duntaxat perpeffiones, quæ in oculos incurrunr & sub sensus cadunt, carni que graues existunt & molestæ, spectat; sed nec necessitatem nec vilitatem afflictionum perspicit, neque adeo intelligit, quod, *Si quis, dum recte facit, & tamen patitur, sustinet, hoc gratia sit apud Deum.* (I Petr. II, 20.) Quando autem Deus caritatem suam in mente effundit per Spiritum sanctum, tum quidem afflictiones prorsus aliam induunt faciem, & tum demum homo cognoscit, quod omnes afflictiones, a dextra Patris immittas, *sibi ad bonum conferre, inprimis ad sanctificationem adiumento esse, iisque, qui per eas fuerint exercitati, salutarem iustitiæ fructum reddere,* oporteat. (Rom. VIII, 28. Ebr. XII, 10. II.) Et is, cuius ex æterno gratiæ ac caritatis pleno consilio afflictiones nostræ proficiscuntur, æternæ hæreditatis *νεμήλιον* ob mentis nostræ oculos proponit, confirmat nobis & conseruat vividam spem, & pro diuina potentia sua patientiam nobis suppeditat, ut diuinæ ipsius gloriæ manifestationem possimus expectare.

§. VI.

Manet tamen gratia.

NONNE id mera gratia & fauor gratuitus est? Si afflictiones a Patre immittuntur; si ex tam sublimi amorisque plenissimo consilio proficiscuntur; si ipse Deus in illis nobis præsto est, etiam sublimi tamque diuino modo patientiam in nobis operatur, vt tolerare valeamus: quomodo igitur gratia sub afflictionibus gratia esse desineret?

§. VII.

Spiritus S. gratia, quæ sub afflictionibus in nobis sese exserit.

NON solum autem hoc; sed Paulus ita pergit: *Adde, quod Spiritus quoque nostris succurrit infirmitatibus. Nam quid oremus, vt fieri oportet, nescimus: sed ipse Spiritus pro nobis supplicat gemitibus ineffabilibus. Animorum autem indagator nouit, quæ sit Spiritus adfectio, qui quidem sic, vt Deus postulat, pro sanctis oret.* Hæc porro submissa & sancta cum admiratione considera, quid in sanctæ deitatis consilio geratur, & quam immensa gratiæ ac caritatis opulentia adsit, vbi ratio omnium minime capit atque cogitat.

§. VIII.

Quando fidelium causam, tamquam aduocatus eorum, agit; & velut mater eos solatur.

HOMO in hoc mundo, sub afflictionibus & cruce

cruce constitutus, orphano, viduæ & infanti similis est. Ita eum non aliis tantum in locis, (Ps. LXVIII, 6. Ps. CXLVI, 9. Io. XIV, 18.) sed hoc etiam loco (Rom. VIII, 26.) repræsentat scriptura sacra. Quemadmodum enim inops pupillus, infirmus infans, & deserta vidua calamitates suas persentiscunt atque gemunt, sibi vero consulere & succurrere ipsi nequeunt: ita etiam cum fidelibus Dei liberis sub cruce, quam Christum sequendo portant, comparatum est. Quemadmodum illi loco congruo verba facere nesciunt, prout necessitas, qua premuntur, exigit: ita nec Dei liberi norunt, quid & quomodo orandum sit, ut oportet. Si vero istiusmodi impuber orphanus & derelicta vidua prudentem, religiosum & fidum causidicum, vel potentem patronum aut idoneum tutorem, qui eorum causam, tanquam suam ipsius, studiose atque diligenter agat, habeant: melius ipsis consultum fuerit, quam si ipsi verba facere & causam dicere potuissent. Iam vero vniciusque ex veris Dei liberis sapientissimus, piissimus, suauissimus & potentissimus aduocatus, patronus & tutor constitutus est, nimirum idem Spiritus sanctus, qui testatur *una cum spiritu eius, quod sit filius Dei.* (Rom. VIII, 26.) Hic Paulo dicitur *ὁ ὑπερευτυγχάνων ὑπὲρ ὑμῶν*, qui excellentissimo, rationi & sensibus incomprehensibili & plane diuino modo, pro nobis intercedit; siue qui causam nostram, quemadmodum tutor impuberis sui pupilli causam,

sam, agit, immo qui multo maiorem nostri curam gerit, quam tenelli infantis sui mater, & quavis premente necessitate, succurrit, ne quid nobis detrimenti inferatur. *Quae enim sursum est Hierosolyma* (per quam non immerito virtus Spiritus sancti regenerans & viuificans intelligitur) *est mater omnium nostrum.* (Gal. IV, 26. 10. III, 6. Apoc. III, 12. Matth. III, 16. Gen. I, 2.) Quisquis ex hac matre, nimirum *ex Spiritu, genitus est*, is hac etiam matre tamquam matre gaudere potest. Hinc Christus, posteaquam discipulis suis promiserat, *se rogaturum Patrem, ut alium eis det aduocatum, qui cum ipsis perpetuo maneat, nimirum veritatis spiritum*, addit: *Non relinquam vos pupillos, inuisam vos.* (10. XIV, 16. 17. 18.) Quasi diceret: Qui Spiritum sanctum accipit, is non est amplius orbus & derelictus, sed Spiritum sanctum quasi veram suam & blandam habet matrem. Neque ille Spiritus sanctus sine me solus venit, sed ubicumque ille mansionem facit, ibi & Ego & Pater (com. 23.) quoque mansionem facimus, ibi Pater se conspiciendum praebet & Filius, ibique nihil est, nisi templum Dei viuentis, verus paradysus & verum caelum. Ibi vere impletur illud: *Vt aliquem sua solatur mater, sic* (non tantum vt caussidicus, aduocatus & patronus vel etiam tutor) *ego vos solabor Hierosolymam solandos.* (Ies. LXVI, 13.) Et quamuis de noua Hierosolyma & de manifestatione gloriae filiorum Dei hoc loco loquatur Iesaias (quemadmodum ex antecedentibus facile intelligimus) heic

heic autem tempore afflictionis, vbi sapissime *foris sunt pugna, intus metus*, (2 Cor. VII, 5.) consolatio omnium minime sentiat: hoc tamen gratiæ, quam per Christum vere consequuti sumus, excellentiæ non derogat; quia fides thesaurum suum etiam heic vere & certo, etsi in occulto tantum, possidet, qui vero postea, vbi Christus, certamine illo præclaro decertato cursuque peracto, sese manifestabit, in nobis etiam in ipsius gloriam manifestabitur. Gloria enim non ad præsens tempus pertinet, vbi *per fidem* ambulandum est, non *per adspectum* gratiæ, (2 Cor. V, 7.) quæ in Christo est. Interim vero, quum homo in mediis afflictionibus constitutus nihil nisi crucem, infirmitates, calamitates & miseriam sentiat, & tantum gemitus, fletus & rugitus in eius animo existant, Spiritus sanctus haud otiosus est, sed pro ipso efficacissime orat, sublimi quadam & diuina ratione succurrit, & omnia in bonum conuertit. (Rom. VIII, 26. 28.)

§. IX.

Cum ipsis una suspirat, συσπύρει.

VIDE quæso, quanta hæc est gratia, quam flagrans, quam tener, quam maternæ adeo hic est amor! Quotusquisque aduocatus, patronus & tutor tanta caritate in eum propendet, pro quo dicere & cuius causam agere instituit, vt incima eius miseratione adficiatur, res eius aduersas tamquam suas ipsius percipiat perferatque, vtque illo suspirante suspiret? Ea autem veræ matris

E

indo-

indoles est, quæ ab alio cuiusdam, quæ non est vera mater, indole nullo negotio discerni potest, (vt e iudicio Salomonis videre est,) *vt astuent viscera erga filium*, (I Reg. III, 26. 27.) si quid aduersi accidere ei velle videt. Quando igitur Spiritus sanctus se ipsum, tamquam veram liberorum Dei matrem, apertissimis verbis a Paulo depingi voluit, non tantum *ἠίσω* sed se quoque cum liberis Dei suspirantibus suspirare, testatus est.

§. X.

Et eiusmodi suspiriis ineffabilibus pro eis supplicat.

VT autem simul intelligamus, suspiriorum ipsius rationem non esse talem, qualis naturæ & rebus creatis competit; sed a suspiriis filiorum Dei maxime esse diuersam, illisque multo quid sublimius & excellentius: ideo Paulus ea non tantum suspiria inenarrabilia vocat; sed illis etiam tribuit, quod filiorum Dei suspiriis nulla ratione tribui poterat, nimirum quod pro filiis Dei, modo omnem rationem & sensum omnemque rei creatæ captum excedente, *ὑπερευχόμενα*, insuper supplicet. (com. 26.) Quis, queso, ille *ὑπερευχόμενων*, supplicans? Nonne ipse Spiritus S. est, *qui una cum Patre & Verbo in celo testificatur*, (I Io. V, 7.) ab utroque, quod ad personam diuersus, quod ad essentiam autem cum utroque vnus? Quid igitur ista eius suspiria? Hæc quantumuis sint aliquid supernaturale immo su-
per-

percaeleste, tamen veri, quid sint, necesse est. Nonne est is, quem nobis mittit a Patre Filius, Spiritus ille veritatis, qui ex Patre exit? (Io. XV, 26.)

§. XI.

Quid sint ista suspiria.

QVOD igitur ipsius suspiria sunt, nisi paterni in Deo animi agitatio & inexhausti maris caritatis iactatio, de qua ipse Deus dicit: *Perstreperunt viscera mea, omnino ex intimis visceribus meis miserebor.* (Ier. XXXI, 20.) Vel si ineffabilia Spiritus sancti suspiria aliquid adhuc sunt aliis, (vt enim ineffabilia, ita prorsus etiam in-ferutabilia, inexhausta & incomprehensibilia sunt:) negari tamen nequit, quod sint infiniti amoris materni Spiritus S. in eos, qui ex ipso geniti sunt, effectus & operatio, maxime si miseris premantur & ærumnis, vt eos inde eripiat, quo Dei gloria in ipsis manifestetur. Non enim est amor, qui in nuda propensione & fauore siue sola beneuolentia consistit, sed diuinus est diuinoque modo operans amor & miseratio.

§. XII.

Tres diuersi amoris materni Spiritus sancti actus.

PAVLVS apostolus cum emphasi tres actus adnotat, qui in hoc amore & per eundem fiant. Spiritus sanctus, inquit,

1) *suspirat*, στενάζει.

2) *supplicat*, ὑπερεντυχάνας.

3) *una subleuat*, συναντιλαμβάνεται.

Suspirat in eo; supplicat coram Deo seu in sanctæ deitatis consilio; una subleuat, dum ipsius supplicatio, coram Deo inenarrabilibus suspiriis facta, modo rationi quidem & sensibus incognito, vero tamen & saluberrimo, homini prodest, eique in ferendis afflictionibus, si vel omnes naturæ vires longissime superent, auxilium suum præbet; immo omnibus viribus eo contendit, ut illico præteriens leuitas afflictionis, excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficiat iis, qui non spectant ea, quæ cernuntur, sed ea, quæ non cernuntur. (2 Cor. IV, 17. 18.) Ipse Pater cælestis, utpote Deus tolerantia & consolationis filios suos in portando graui crucis ligno, ab una quasi parte comprehenso, adiuuat, dum patientiam in ipsis operatur, ut per fidem & patientem animum hereditario iure obtineant promissionem. (Rom. XV, 5. Ebr. VI, 12. 15.) Quanta hæc gratia! Ecce autem, Spiritus sanctus, ab altera quasi parte illud comprehendens (συναντιλαμβάνεται) portantibus fideliter succurrit, & (per patientiam) expectantibus Iehouam robur innouat, ut adsendant pennis velut aquilæ: currant, neque defatigentur; pergant, nec defetiscantur. (Ies. XL, 31.)

§. XIII.

Quorum beneficio credentes in omni certamine exsuperant.

QVAM, quæso, excellens hæc est gratia! Quid igitur mirum, si Paulus, rebus ita sese habentibus, exclamet: *In his omnibus exsuperamus* (ὑπερ-

(ὕπερνικῶμεν, *plusquam vincimus*,) (Rom. VIII, 37.) Certamen tantum esse nequit, nec hostes tot esse possunt, qui castra metantur contra nos, quin in multo maiore certamine durare multoque plures hostes vincere possimus. Satis longo eos interuallo post nos relinquimus. Vnde autem hoc existit in tanta imbecillitate, fragilitate & miseria, in qua, dum in carne adhuc viuimus, sumus? Qui fieri potest, vt homo non in vna tantum calamitate & miseria, sed in his omnibus, etiamsi vniuersis simul miseriis, quæ vel excogitari possint, prematur, exsuperet? Quid vero mirum? Pater cælestis ab altera, ab altera vero parte Spiritus sanctus ferentem adiuuat. Quam tamen in re humano tantum more loquimur, vt verborum Apostoli emphasin ostendamus, & infirmo nostro captui, ad percipiendam amplio-rem mysterii diuinæ gratiæ cognitionem, operam aliquam præstemus. Hisce enim omnibus studiose diligenterque condocemur, in certamine & afflictionibus rem non humanis sed diuinis geri viribus. Homo sub afflictionibus certans victoriam non parit, sed Deus eam parit ipsiusque Spiritus. Vnde ista victoria per τὸ ὑπερνικῶν exprimitur, & longe est amplissima. Qualis enim virtus est, talis & victoria est.

§. XIV.

*Hæc omnia non extra hominem, sed in ipso
sunt.*

VBI vero hæc sublimissima & excellentissima

Spiritus sancti gratia sese exserit? Vtrum in homine, an extra hominem? *An nescitis*, inquit Paulus, *vos esse templum Dei & Spiritum Dei habitare in vobis?* (I Cor. III, 16.) Si igitur homo Dei templum est & habitaculum, quomodo inenarrabilia Spiritus sancti suspiria extra hominem, & non potius in homine fiant? Ibi fiunt, vbi regnum Dei & regimen est, nimirum in cordibus & animis fidelium.

§. XV.

Quo Paulus etiam nos remittit.

Eo etiam Paulus nos remittit, quando de inenarrabilibus suspiriis Spiritus sancti loquitur. *Qui vero*, inquit (com. 27.), *scrutatur corda, nouit, quid sapit spiritus, quia secundum Deum intercedit pro sanctis.* Proinde Deus non tantum filiorum suorum corda scrutatur, sed etiam scrutatur, quid sit *Φρόνημα τῆ πνεύματος*, quid sapiat Spiritus in illis, & quomodo non tantum Spiritus ipsorum, sed ipse etiam Spiritus sanctus in ipsis suspiret. Quæ quidem suspiria non expreruntur, nec per certum sonum vel verba exprimuntur, at a Deo cordium scrutatore nihilo secius optime intelliguntur, quomodo ipse Spiritus sanctus pro sanctis, hoc est, per sanguinem Christi Deo in fide consecratis, modo diuinæ caritati, sapientiæ ac maiestati conueniente, adeoque Deo probato per hæc ipsa suspiria supplicet.

§. XVI.

§. XVI.

Infinitas gratiæ Dei diuitias nemo, quantum satis est, agnoscere potest & verbis exprimere.

QVIS vero has infinitas gratiæ Dei in Christo Iesu diuitias cogitando vel fando adsequetur? Etiam si quis omnia scripturæ sacræ loca, quæ vltimo modo de gratia agunt, inuestigauerit, eorumque argumentum, vim & emphasin percipere studuerit: non quidem hoc infructuosa sed vtilissima futura esset occupatio; nihilominus tamen certum est, fore, vt ne millesimam huius infiniti Dei thesauri partem meditatione sua adsequatur.

§. XVII.

Precatio de cognoscenda & percipienda hac diuina gratia.

TIBI, O scaturigo omnis gratiæ ac miserationis, sit laus & honor nunc & æternum, quod te nobis miseris mortalibus non intercludis, sed pro tua immutabili & æterna caritate in arida nostra & languida corda sponte influis, & te nobis gustandum præbes. O si sanctæ os cupiditatis quam maxime dilatemus, vt gratia tua illud impleas! O si in nobis omnis, non manifesta solum sed nobis occulta etiam repugnantia, quam in cordibus nostris offendit Spiritus tuus, & omnis sensuum nostrorum

rum in externis huius mundi rebus dissipatio, tandem cesset, ut in gratiæ tuæ oceano nos penitus demergas, quemadmodum amphora in aqua demergitur, ut undiquaque superfluat. Largire nobis gratiam, ut heic in regno gratiæ viuentes non alium cibum cupiamus, nisi eum, qui solus ad animarum nostrarum nutrimentum & confirmationem facit, nempe gratiam tuam, ut ad regnum gloriæ recte præparemur, ubi electos tuos sola gratia & amore tuo æternum satiabis & consolationibus tuis sine modo refocillabis. Amen!

CAPVT DECIMVM QVARTVM.
CHRISTVM NON TANTVM ESSE
PLENVN GRATIÆ, SED PLENVN ET-
IAM VERITATIS. DE VARIA HVIVS
VOCABVLI SIGNIFICATIO-
NIBVS.

§. I.

Gratia & veritas a se inuicem non separanda.

QUID vero hoc, quod audiuimus supra, Christum non solum plenum esse gratiæ sed etiam veritatis, per eumque non solum gratiam, sed gratiam & veritatem præstitam esse?
Hoc

Hoc ipsum nos docet, quod, quemadmodum iam meminimus, *gratia* quidem primum locum obtineat, adeoque, si *Christum* cognoscere cupiamus, salutisque nostræ habeamus rationem, oculos nostros in eam primum intentos esse oporteat; neque vero ideo de *veritate* minus solliciti esse debeamus. Similiter, quod quidem inter *gratiam* & *veritatem* ex, vsu scripturæ sacræ bene *distinguere* possimus, quod autem vtraque in *Christo* coniunctim reperiatur, adeoque altera ab altera *separari* haud debeat. Et quidem ut hoc in ipso *CHRISTO* fieri nequit, quippe qui plenus est gratiæ & veritatis: ita nec in nobis fieri potest, si alioquin *Christi* participes facti sumus, & vera ipsius membra existimus. Ideo enim *Spiritus sanctus* dicit, quod per ipsum *gratia* & *veritas* præstita sit, ut nemo non intelligat, omnem consolationem, quam quis ex *gratia* capere gestiat, a parte sibi eam applicantis falsam esse & fictam, nisi cum *gratia veritatem* coniungere studeat.

§. II.

Quid veritas sit, paucissimi hominum intelligunt.

NEQUE vero mirari debemus, quod *Pilarus Iesum* rogauit: *Quid est veritas?* (Io. XVIII, 38.) *Quid* enim sit *veritas*, non tantum hic cæcus ethnicus ignorauit, sed hodie etiam paucissimi eorum, qui de nomine *Christi* appellantur, intelligunt. Quamobrem variæ huius vocabuli signifi-

gnificationes ex scriptura sacra non sine fructu indicari potuerint, quandoquidem hoc eo valet, vt, quid sit veritas, melius percipiatur. Interim vnusquisque persuasissimum habeat, quod, nisi *spiritum veritatis* ipse recipiat, ab eoque de *veritate* erudiatur & conuincatur, numquam, quid sit *veritas*, *vere* intellecturus sit.

§. III.

Vulgaris significatio vocabuli Veritatis.

SVNT vero vocabuli *veritatis* in scriptura sacra variae significaciones, perinde ac significaciones vocabuli *gratia*, quas supra enarrauimus. Vulgaris significatio in vita communi hæc est, quum per veritatem *conuenientia sermonis & cogitationum cum re ipsa, de qua quis loquitur vel cogitat*, intelligitur. Et hæc significatio in multis scripturae sacrae locis obuia est; Exempli gratia Deut. XVII, 4. *Si id vos auditione acceptum diligenter inquirentes, VERVM certumque esse & id scelus in Israelitis commissum compereritis*, cætera. (Vid. etiam cap. XXII, 20. Io. V, 31. 32. Tit. I, 13.) Quamuis autem hæc istius vocabuli significatio in vita communi fere vnica sit, & nemo fere per *veritatem* aliud quidpiam, quam conuenientiam sermonis & cogitationum cum re ipsa intelligat; in scriptura tamen sacra prorsus aliter comparatum est. Ibi enim vocabulum *veritatis* vt plurimum non tantum multo ampliorem, sed etiam sublimiorem & excellentiorem significatum habet,

§. IV.

§. IV.

Varii eius significatus in scriptura sacra.

SI enim consideres, in qua significatione hoc vocabulum Deo tribuatur, deprehendes facile, non tantum hoc ipso indicari, quod Deus *verax* sit generatim in *verbis suis*, (1 Sam. XV, 29. Num. XXIII, 19. Ps. CXIX, 160.) & speciatim in *vaticiniis*, (Ies. XLVI, 11. cap. XXXIV, 16.) in *promissis*, (Ps. XXXIII, 4. Ier. XXXII, 42.) & *comminationibus*; (2 Reg. X, 10. Dan. IX, 12.) sed etiam, quod sit *verax* in *consiliis* & *decretis* suis, (Iob. XXX, 14. Ies. XIV, 24. 27. cap. XLVI, 10.) in *operibus* suis, (Deut. XXXII, 4. Dan. IV, 34.) et, quod fundamentum omnium est, in ipsa *essentia* sua: (Io. XVII, 3. 1 Io. V, 20. Ier. X, 10.) Atque ita etiam Filius *verax* est in *verbis* suis, *cæptis*, *operibus* & *essentia*, perinde atque Pater. (1 Io. V, 20. Io. VIII, 26. Ps. CII, 26.)

§. V.

Quemadmodum Christus sit plenus veritatis.

PORRO vocabulum veritatis sæpe veram doctrinam significat, (Ps. CXV, 2. Io. VIII, 45.) quo sensu omnem doctrinam, hominibus diuinitus datam, complectitur. Quando vero Ioannes legem per Moſen datam, gratiam vero & veritatem per Christum præstitam esse dicit: tum veritas vmbre legis præcipue opponitur. Per Christum enim vera iustitia & sanctitas facta est, & ipse tamquam vnicum, verum & æterno validum sacrificium, in quo vmbre nihil est, pro nobis sese tradidit. Deinde veritas promissis, tamquam complemen-
tum

tum eorum, opponitur: ut adeo veritas sit vera illa & ipso opere in Christo, vero Messia, omnino & perfecte facta earundem rerum præstatio, quas Deus antea per promissiones variasque leges & typos veteris testamenti indicauerat prænotaueratque, extra quam nulla alia benedictio, nulla iustitia, nulla victima, nulla redemptio expectanda. Christus enim, qui plenus est gratiæ & veritatis, hæc omnia plenissime & perfectissime in se complectitur, & per se ipsum & in se ipso sistit, adeo ut præter Christum ipsiusque veritatem nihil nobis opus sit, ut in perpetua iustitia, innocentia & beatitudine coram Deo viuamus, qui ipse tamquam *via, veritas & vita*, (Io. XIV, 6.) ad Patrem nos ducere, in nobis habitare & inambulare & omnem *εὐδοκίαν* Patris in nobis perficere & vult & potest. Et hic vocabuli *veritatis* significatus, quo videlicet illa legis umbræ opponitur, & per eam impletio omnium typorum & promissionum veteris testamenti in Christo denotatur, propter genuinum verborum Io. I, 14. 17. sensum cum primis notandus est, ex quo præcipua etiam consolatio (quæ non est alia, nisi hæc, quod Christus seruator noster factus est) haurienda est.

S. VI.

Hæc veritas in credentibus etiam per Christum adimplenda & instauranda est.

PRAETEREA etiam de hoc vocabulo *veritatis* ea, quæ sequuntur, notanda sunt. *Quem-*
ad-

admodum omnis Dei veritas in Christo habitat in ipsoque reperitur: siquidem Deus per eum omnia, quæ ab æterno secum decreuit & postea in verbo suo promisit, quibus caritas, sapientia & bonitas ipsius manifestari & celebrari, nostra etiam æterna salus procurari debebat, in lucem statuit præstititque; ita Dei bona illa & placens voluntas est, vt ista veritas in fidelibus liberis suis ex promisso suo impleatur, eorumque corda & mentes secundum mentem suam in Christo formentur, diuinæ indolis participes fiant atque ita in veritate sua sanctificentur.

§. VII.

Qua de re sequentia scripturæ sacræ testimonia notanda.

AD hæc eo melius intelligenda credentibus diuinæque veritatis amantibus valde proderit, sequentia Spiritus S. testimonia ex scriptura sacra deuota mente ponderare, nimirum quod *Dei liberi sint ex veritate*; (Io. XIIX, 37. 1 Io. III, 19.) quod *a Deo volente progeniti sint verbo veritatis*; (Iac. I, 18.) quod *veritas in Iesu, ipsiusque vera iustitia & sanctitas in ipsis sit*; (Eph. IV, 21. 24.) quod *Spiritus veritatis Christi, qui ex Patre exit, in illis habitat, in veritate eos sanctificet, soletur, agat, in omnem veritatem Christi ducat eumque in illis illustret*; (1 Cor. III, 16. Io. XIV, 16. 17. 26. cap. XV, 26. c. XVI, 7. 13. 14. c. XVII, 17. 19. Rom. VIII, 14.) quod inde etiam *veritati obsequantur*, (Gal. III, 1. c. V, 7. 1 Petr. I, 22.) & *veritati*

ritati operam dent, (Io. III, 21.) in veritate, tamquam via Dei, ambulent, facto & veritate proximum diligant; (I Io. III, 18. 2 Io. V, 1. 4. 3 Io. v. I. 3. 4.) de veritate, quæ æternum apud eos est, testentur eamque loquantur; (Io. XV, 27. I Io. II, 8. c. V, 10. II. 2 Io. v. 2.) in Spiritu & veritate orent (Io. IV, 23. 24.) per veritatem in libertatem vindicentur, (Io. VIII, 32.) & ab ipsa veritate etiam inter homines bonum testimonium indispiscantur. (3 Io. v. 12.)

§. VIII.

Quomodo hæc testimonia adhibenda sint.

EX quibus aliisque istiusmodi scripturæ sacræ testimoniis vere credentes agnoscant, oportet, ab altera quidem parte, quanta ipsorum sit beatitudo, qua iam dum a Deo per ipsius gratiam donati sunt; ab altera autem parte, quemadmodum ista veritate & beatitudine Dei digne incedere, per eamque Deum in vniuersa vita sua sanctificare debeant & glorificare. Denique eo illis contendendum est, vt eam, tamquam æternum Dei thesaurum, in cordibus suis fideliter custodiant, ne ipsis denuo auferatur, sed in ipsis maneat, eaque aliquando in æterna gloria perfruantur.

§. IX.

Christo gratia adscribitur in oppositione ad res creatas.

QUANDO præterea sacra scriptura modo quidem suo bonam, omnino tamen imperfectam, rerum

rerum creatarum essentiam declarare, veram autem omnis boni perfectionem, quæ res creatas vniuersas antecellit, in solo Christo obuiam demonstrare vult, huic nomen veritatis adsignat, istis autem eam abiudicat; quia cum Christo comparatæ re vera vmbra tantum sunt. Et hinc *Christum lucem veram, panem verum, veram vitem* nuncupat, multo excellentiore & perfectiore sensu, quam si res mere creatæ isthoc nomine insigniuntur. Quamquam enim lux, quam creauit Deus, panis & vitis, quam e terra nasci iubet, sano etiam sensu vera lux, verus panis & vera vitis dici potest; quatenus nimirum res a Deo creatæ sunt, idque vere efficiunt, ad quod Deus eas adhibet & ad quod initio ordinavit: cum Christo tamen comparatæ non sunt vera lux, verus panis & vera vitis. Nam Christus tanto sublimiore, sanctiore & diuiniore sensu veritatis lux, panis & vitis dicitur, vt ista lux, panis & vitis, si cum eo comparentur, vix vmbra reputari possint; quia multo minore virtute pollent, & ad temporalem tantum ac naturalem vitam spectant. Contra ea Christus omnis diuinæ virtutis plenus & omnis lucis & virtutis scaturigo est: sicut etiam veram, spiritualem, diuinam & æternam vitam largitur. (Io. VI, 27. 32. 33. 35. 48. 58.)

S. X.

Christus quoque ipsa veritas dicitur & cur?

VNDE etiam *ipsa veritas* appellatur: (Io. XIV, 6.) Immo vero non tantum veritas, sed etiam

etiam *via*, *veritas* & *vita*; quia 1) veram vite doctrinam docet, 2) veras vires donat & suppeditat, quibus doctrinam in vitam conuertere valeamus, 3) nos vere Patri reconciliat, 4) cultum Dei in Spiritu & veritate in nobis erigit, & loco umbræ in cultu Leuitico, ipsam veram rerum cælestium substantiam sistit, denique 5) vere ad Patrem nos transfert, vt vere & æternum cum ipso vniui maneamus: quemadmodum hac de re supra iam loquuti sumus.

§. XI.

Dat Spiritum veritatis, spiritui mendacii oppositum.

CHRISTVS etiam, vt pote essentialis veritas, spiritum suum, tamquam *spiritum veritatis*, largitur, qui spiritui mendacii opponitur. Spiritus enim veritatis omnem nos docet veritatem, & in omnem veritatem, siue sinceram veramque & sancto Deo probatam pietatem ducit; Spiritus autem mendacii hominem in omnem ducit falsitatem, mendacium Deique æternæ veritati oppositam impietatem. Spiritus veritatis nos regenerat, alios homines & nouas creaturas nos facit, diuinæque naturæ participes reddit; spiritus autem mendacii creaturam Dei turpat, eosque, qui ab ipso se regi patiuntur, diabolicæ naturæ, indolis ac proprietatis suæ reddit participes. Spiritus veritatis nos semper per veritatem regit, nec vllas res alias nisi veras, salutares, Deoque placentes nobis proponit; spiritus autem mendacii filios diffidentiae, in quibus operatur, viribus suis

men-

mendacibus captiuos tenet, sine intermissu ludificatur, eisque non nisi res inutiles, vanas, infructuosas, noxias, Deo ipsiusque liberis omnibus displicentes hominisque æternum exitium accelerantes, proponit. Vniuersum enim diaboli regnum mendacii regnum est; vniuersum autem regnum Christi regnum veritatis est. Qui voluptatibus suis obsequuntur in illisque seruiunt diabolo, ex mendacio sunt & ex *diabolo, patre illo mendacii*; (Io. VIII, 44.) qui vero e potestate diaboli erepti sunt, in illis istud mendacii regnum vastatur, ex veritate regenerati sunt, & ex Christo sunt, qui est veritas, qui omne mendacium vincit & æternum triumphat.

§. XII.

Hunc sanctum & excellentem vocabuli veritatis sensum capere homo nequit, quamdiu in regno mendacii sue diaboli reperitur.

FIRMITER autem persuadere nobis possumus, hunc hætenus propositum vocabuli *veritatis* sensum a nullo capi, nisi qui ex *veritate* sit & *spiritum veritatis* acceperit. Quodcumque enim non fit ex Deo, in Deo & coram Deo; Quodcumque non ex gratia & virtute inhabitantis Iesu Christi proficiscitur; quodcumque ab homine, in naturæ suæ vitiositate constituto Christi-que spiritu orbo, peragitur, nihil nisi mendacium, tenebræ, peccatum & abominatio est in conspectu Dei. Nihil bonæ frugis homo ex eo in hac vita expectare potest, nec in futura æternitate vllum inde gaudium capiet, sed heic fru-

Etum percipit, cuius eum p[ro]deat, oportet, (Rom. VI, 21.) & illic aeternum interitum meret. In istud mendacii regnum Adæ nos defectio præcipitavit, in eoque captiui tenemur, quoad per veram & nouam natiuitatem in regnum Christi non sumus translati.

§. XIII.

Nec inter veritatem & mendacium distinguere potest.

QUAM igitur horridus & detestandus plerumque hominum status est, qui, hoc non obstante, maximam partem beatos sese reputant, aut ab aliis beati habentur, & nihilo minus in hoc regno mendacii & cædis hærent, & quorum fors sua cum patre mendacii manet? Contra vero quodcumque ex Deo, in Christo, & per Spiritum gratiæ fit, id in conspectu Dei veritas est æternumque coram ipso, vna cum præstantissimo & nunquam perituro fructu, durat. Hoc homo animalis non percipit, vnde iustum & impium non vere discernit, hanc in rem dicto illo Paulino, *Non est discrimen vllum: omnes peccaverunt Dei que gloria carens, (Rom. III, 23.)* aliisque compluribus abutens. Qua de re legi meretur egregius D. PHILIPPI IACOBI SPENERI liber, qui inscribitur, *Dicta scriptura sacra ab abusu vindicata.* Quamprimum autem quis per Spiritum veritatis & in Luce Dei cognoscit, quid sit veritas, tum simul intelligit, quid intersit inter hominem impoenitentem & pœnitentem, inter nondum conuersum & iam conuersum, inter ab-

abalienatum a vita Dei & inter domesticum & amicum Dei, inter colentem Deum & eum, qui non colit ipsum.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

QVOMODO HOMO, QVVM AD DEVM VERE CONVERTITVR, VERITATEM A MENDACIO DISCERNERE DISCAT, ET QVAM BEATVS TVM SIT PRAE RELI-
QVIS MORTALIBVS, NONDVM
CONVERSIS.

§. I.

Primus hominis e mendacio in veritatem gradus in penitentia fit.

SIMVLAC quis ad poenitentiam animum vere applicat, primum e mendacio ad veritatem gradum facit. Hoc si ipsi curæ cordique est, nouit quam certissime, non veritatem esse sed mendacium, si quis de fide gloriatur, qui fidei fundamentum non iecit poenitentiam, & si quis, sub congenitæ sibi labis dominio constitutus, mentem gerens profanam, & amore sæculi caprus peccatisque seruiens, iustificatum se esse iudicet.

§. II.

Qui veritatem cognoscere incipit, eum vite ante acta pudet.

IMMOVERO simulac homo pulchram iucundamque veritatis, quæ in Christo Iesu est, imaginem conspiciatur, vitæ suæ pristinae ipsum maxime

xime pudet, quam mentem gerens terrenam egit, quod tunc temporis in *mendacio* tantum, *vanitate*, *stultitia* & *errore* vixerit, & omnes ipsius actiones, verba, cœpta, consilia & cogitationes animi vero & solido fundamento caruerint; & omnia super arenam ædificata fuerint, vt iam post annos præterlapsos ex illis ipsis nihil perpetui fructus sperandum, sed ea vniuersa spectanda habeat, sicut *glumam*, quam *ventus dispellit.* (Ps. I, 4. Sap. V, 6. 15.)

§. III.

E contrario gratiam tum demum vere prædicat, quæ ei contigit.

CONTRA ea homo ineffabilem Dei gratiam ac misericordiam prædicat, quæ ipsi contigit, quod ex Deo iam genitus & in *veram eternamque vitam*, quæ in *Filio Dei est*, (I Io. V, II.) translatus sit, quod nunc *veritas in ipso sit*, & *ipse in veritate*; quod nunc *plantatus sit sicut arbor ad rivus aquarum*, quæ *fructum suum edit in tempore suo*, & *cuius folium non decidit*, (Ps. I, 3.) nec cuius *fructus consumuntur*, quia *aquæ ipsius e santonario prodeunt*: ideoque *sunt fructus eius esui*, & *folia eius medicinæ*; (Ez. XLVII, 12.) quod nunc *viuæ viti*, *Christo Iesu*, inlitus sit, & beneficio succi ac virtutis huius vitis tamquam viridis palmes veros fructus, pro indole vitis ac radicis, ferat, qui fructus non pereant sed maneant, (Io. XV, 2-8. 16.) Quid? quod non maneant tantum sed sementis etiam sint, vnde homo in futura *viua largam messem adeoque ex vno fructu centu-*
pli.

plicatos immo innumeros fructus percepturus sit, (Gal. VI, 7.) ita vt nulla lacrimula in terram frustra possit cadere, sed homo inde cum cantu (Ps. CXXVI, 5.) metat, adeoque certus esse possit, quidquid hic seuerit, illic se messurum esse; (2 Cor. IX, 6.) nec quidquam se facere frustra, sed quæcumque in Deo operetur, faciat, loquatur, instituat, patiatur & toleret, licet ex mera gratia ab ipso Deo in se efficiantur, (Io. III, 21.) tamen eam ipsam ob causam (quia videlicet ab ipso Deo efficiuntur, quia per Christum Iesum fiunt, (Phil. I, 11.) quia *fructus spiritus* sunt, (Gal. V, 22.) quia in & ex vita noua Dei fiunt) (Eph. IV, 17. 18. 24.) non inter *res vanas, quæ fiunt sub sole*, (Eccles. I, 2. 14.) referri oportere; sed esse veritatem in Christo, neque *cum mundo*, & *quidquid in mundo est, præterire*, (I Io. II, 16. 17.) sed vt certum thesaurum in futuram æternitatem sibi reponi.

§. IV.

Qui spiritum veritatis habet, is magnum discrimen, quod inter iustum & impium intercedit, cognoscit.

TVM demum homo vere mirabitur, quam sit adeo frustraneus vniuersus impii cuiusque atque increduli hominis labor & opera, & quam adeo nullum inde fructum sperare habeat; immo quod hoc ipso nihil nisi semen interitus, sibi ipsi nociturum, spargat; (nam *qui seuerit in carnem suam*, inquit scriptura, *ex carne metet interitum;*) (Gal. VI, 8.) quod per ea omnia, quæ vel

agit vel omittit, nihil nisi *iram Dei sibi thesaurum recondat in diem irae*; (Rom. II, 5.) quod ipsi omnia quasi sub manibus & in ore intermoriuntur & pereant, neque diuitiis suis, honoribus, & voluptatibus fruatur longius, quam heic degit; (Iac. I, IO. II. c. V, r. 2. Matth. VI, 19. Ies. XL, 6.) Quid, quod in ipsa omnis gloriae mundanae perceptione nihil veri reperire possit, sed tum etiam, dummodo paulisper ad se redeat, ipsum orcum, conscientiam occulto torquentem, sentiat; praeterea ex calamitatibus & ærumnis, quibus premitur, nullum illic solatium exspectare possit, sed eas duntaxat pro leui quodam æterni cruciatus prægestu reputare debeat. Contra autem mirabundus videbit, quod fideles ex Deo, in Deo & cum Deo viuunt, idque non frustra & in casum, etsi minime Deum hoc modo demerendi aut operibus propriis quidquam ab eo consequendi causa; *sed ex mera Dei gratia in meram gratiam*, quod certi esse possint, quæcumque non externe tantum sed etiam interne fecerint, ea *non cum ipsis intermoriuntur sed opera eorum eos sequuntur esse.* (Apoc. XIV, 13.)

§. V.

Quisquis ad gratiam & robur Christi non adhaerescit, ille in veritate non persistit.

QUVM igitur omnis veritatis in Christo Domino, qui ipsa est veritas, sita, nec ex nobis ipsis oriunda sit; homo facile intelliget, quod omnia, in quibus sibi ipse placet, vel suum ipsius opus & sanctitatem in conspectum Dei adfert, Deoque ali-

aliquid mercedis demereri cupit, ad improborum glumam pertineant, nec æternum possint confitere, & quod ad solam gratiam adhærescere se oporteat, si veritatis particeps esse velit. Hoc ipso cor suauissime commouebitur, ut Iesu Domino eiusque gratia adhærescat, ad operandum cibum, qui non perit, sed permanet in vitam æternam, quippe quem solus Filius Dei dare potest, quem Pater obsignauit. (Io. VI, 26, 27.) Et dum ita cor in amorem Christi quasi velis remisque trahitur, homo vitiositate sua magis magisque imminuetur, & in boni rectique studio proficiet, neque tamen sibi quidquam, sed domino Iesu, vti par est, omnia tribuet.

S. VI.

Vbi veritas est, homo sibi nihil, Christo autem omnia adsignat.

QVEMADMODVM manus hæc mea (verba sunt doctoris cuiusdam extranei) quæ iam scribit, si vationis & intelligentiæ particeps esse, & quid ipsa sit, & quid valeat sine anima, & quid sit anima in se, quidue operetur, perspicere possit, nullam ex literis, quas in hoc folio format, sibi ipsi tributura, sed omnem huius rei honorem inuisibili anime, manum viuificanti & mouenti adscriptura esset: Ita anima, Christo recte unita, occulto gratia lumine nihil suum in rebus supernaturalibus; & supernaturalem, quæ a gratia per patientem Iesum ipsi parata, existit, viuificationem perspicit. Vnde nihil sibi tribuit, & videt, se peccati voraginibus esse submersam, in eaque

conditione nihil virtutis, nihil gratiæ, nihil sanctitudinis reperiri, adeoque quidquid bonarum dotium & gratiæ in se sit, ex Iesu Christo in se existere & thesaurum Iesu Christi merito ac iure appellandum esse.

§. VII.

Qui veritatem cognoscit, ille mundanis vanitatibus non dat operam.

QUISQVIS igitur gratiæ Christi particeps factus est, is tanto maiorem causam se habere crederet, huius mundi vanitates viliores reputandi, quam ut animam iis suam oneret; quod in iis omnibus nihil veri deprehendit. Et quum alias mundani homines varias inutiles quæstiones proponere soleant: *An saltare, alea vel tesseri ludere, spectacula scenica frequentare, hoc illud facere liceat?* verus Christianus ipse sibi facile sic respondebit: (Col. III, 17.) *Illud faciam, quod in Christo Iesu & in hoc sanctissimo nomine facere possum, cuius fructus mihi non pereat, sed æternum permaneat, & quod in æternam gloriam translatus in conspectu Dei me reperiturum confido.* Christianus enim multo est nobilior, quam ut quidquam faciat, in quo ut animal rationis expert sese corrumpat. (2 Petr. II, 12. Iud. com. 10.) *Et si vel maxime aliud quidpiam facere mihi liceret, tamen redemptorem meum, qui est veritas, ista ignominia non adficerem, ut tamquam ipsius membrum aliquid sciens & volens agerem, quod non sit veritas, posteaquam pretioso suo sanguine me ex vana illa conuersatione mea redemit.* (1 Per. 1, 18.)

I, 18.) Quanta, quaeso, hæc est beatitudo, quod homo nouit, se esse & viuere in Deo, & quæcumque faciat & instituat, in Deo facta esse, & æternum permanere? O si isti vani homines vel semel in hanc veritatem introspicerent, nullum est dubium, fore, vt rationum, quibus pro excusandis & defendendis otiosis suis discursationibus, inutilibus verbis & factis, saltationibus, ludis aliisque ineptiis Andabatarum more pugnant, eos intus pudeat.

§. VIII.

Quem verum fructum crux adferat.

Quo autem pacto fieri posset, vt christianus in omnibus actionibus & perpeffionibus suis alio atque optimo animo vteretur, quandoquidem nouit, *quidquid faciat, prosperari* (Pl. I, 3.) heic in tempore & illic in æternitate, etiamsi rationi plane aliter videatur; quanto maiorem iacturam Christi caussa heic faciat, tanto amplius sibi esse lucrum; quo plus heic ignominia & opprobrii ferat, eo plus gloriae illic nacturum; neque tam indigne a mundo se tractari posse, quin commodum inde ad se redeat. Et qui non exsultaret gaudio, quum eorum omnium iam tum in hac vita luculentum testimonium & sigillum quasi gratia accipiat; siquidem omnia, quæ in veritate aguntur & tolerantur, iam heic præclaros & multiplices gratia & solatii fructus, ipso Seruatore nostro testante, ferant. Quum enim Petrus ei diceret: (Matth. XIX, 27.) *Ecce nos reliquimus omnia teque sequuti sumus, quid ergo*
F 5 hinc

hinc adsequemur! Respondit DOMINVS: Hoc vobis confirmo, vos, qui me sequuti estis in regeneratione, quum sedebit Filius hominis in suo glorioso tribunali, sessuros esse vos etiam in duodecim tribunalibus, iudicantes duodecim tribus Israelitarum. Et quisquis domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mei nominis causa reliquerit, is centuplum adipiscetur & vitam obtinebit sempiternam. Tam larga benedictione veritas a Deo impertitur, vt centuplices fructus ferat & postea in æternam vitam floreat, vbi metendi finis futurus est nullus. O si hæc digne considerent mortales, quantum non fastidium illis foret in omnibus rebus, quæ non ex veritate proficiuntur? Quam cito adeo inutilibus mundi pompis & vanitatibus vale dicturi essent nec cogitaturi, sibi eas ita licere, quemadmodum nunc quidem, amore mundi fascinati, opinantur?

§. IX.

TUNC homo etiam vere cogniturus esset, quod lex omnis, quatenus externa est & per litteras homini præscripta, etsi per se, hominibus tamen non sit *veritas*; sed tum demum in homine, si proprie loqui velimus, *veritas* fiat, vbi ex noui fœderis ratione per Spiritum Christi litteris viuis menti eius & cordi inscripta fuit; (Hebr. VIII, 10.) quod hic homo, vt seruus (Io. VIII, 35. 36.) secundum externam legem viuens, in
domo

domo manere non possit, filius autem, quem Filius Dei in libertatem vindicatum Spiritu adoptionis donauit, *in domo Dei perpetuo mansurus sit.* (Ps. XXIII, 6.) Quæcumque in lege externa ei mandata sunt, ad ea faciendâ amor Christi blandissime ipsum impellit; qui & eum ab omni obliqua animi intentione, proprii meriti studio, bonorum operum ad propriam vtilitatem spectante accumulatione, & id genus vitiis aliis, quocumque venerint nomine, magis atque magis purgat. Sicut mater, quo sincerius ardentiusque infantem diligit, eo minus bonum aliquod opus, quo sobolem demereatur, a se fieri existimat, quando ei non nisi benigne facit. Et sicut infans vltro & citro cursat atque lætatur, si sibi mater bene multa faciendâ iniungat, dummodo matrem ex animo diligit; & tamen in isthoc innocuo erga matrem amore suo nihil minus cogitat, quam quod bona opera facere iisque aliquid mereri velit; ita etiam se res habet cum homine. Quam obscurus, quæso, ei sermo alias est, quod *legem Dei cordi inscriptam esse* oporteat; Hoc sibi nihil aliud velle existimat, nisi quod memoria eam firmiter tenere necesse sit. Qui autem *in veritate ambulat*, is facile cognosceret, nihil aliud esse, quam quod sanctissima Dei voluntas, in lege præscripta, per Spiritum Domini nostri Iesu Christi, iam etiam sua ipsius voluntas facta sit, & spiritus Dei ipsum *in omnem veritatem*, lege Domini patefactam, *ducatur, & ad omne bonum agat*, (1o. XVI, 13. Rom. VIII,

VIII, 14.) in ipsoque voluntari carnis, quæ huic Dei legi repugnat, dominetur. Quæ in re nihilo magis quam obsequiosus filius externum Patris sui præceptum contemner, sed illud potius ad ampliorem sui institutionem, excitationem & convictionem studiose diligenterque addiscet; probe sciens, quod caro & sanguis, etsi dominio Spiritus subest, per corruptam tamen rationem ad aliam semper viam remittere, & satanas, in angelum lucis se transfigurans, falso lumine decipere se gestiat.

§. X.

Quomodo Spiritus veritatis hominem, dum amoris Dei & proximi studet, intra iustos cancellos contineat.

ATQUE ita *Spiritus veritatis*, qui per os prophetarum & apostolorum de diuina voluntate tam concordans perhibuit testimonium, hominem in omni sua conuersatione intra iustos amoris Dei & proximi cancellos continebit, ne vel sub falsa Deum colendi specie, amorem proximi violet, nec sub prætextu proximo præstandi officium amorem Dei negligat; sed ut Deus ab ipso supra omnia, proximus autem in Deo, per Deum & propter Deum diligatur. Quo magis igitur inenarrabilis Dei gratia in Christo Iesu in ipsius corde illustratur & obsignatur, eo magis proximum etiam diliget non verbo, neque lingua, sed facto & veritate. (I Io. III, 18.)

§. XL

§. XI.

Quomodo n̄uis & defectibus, quos in hoc studio animaduertit, cum per gratiam tum per veritatem medeatur.

QUANDO QUIDEM autem tam in amore Dei, quam in amore alterius suos semper n̄uos & defectus agnoscere, necesse habebit, mirifice ipsi proderit, si *gratia & veritas* in eius corde firmiter se coniunxerint. Gratia enim non permittet, vt propter n̄uos & magnam imperfectionem suam despondeat animum: *veritas* autem ei *instar cinguli femorum* erit, (Eph. VI, 14.) vt ne in securitatem & socordiam abripiatur, aut in caritate refrigescat; sed vt tanto magis corrupto, fraudulento & desultorio animo suo inuigilet, & tanto ardentius Spiritus sancti efficaciam sibi expetat, vt *purget se ipsum ab omni & corporis & animi labe, perfungens sanctimonia cum Dei metu.* (2 Cor. VII, 1.) *Cor gratia constabiletur,* (Ebr. XIII, 9.) h. e. firmum, certum & immobile euadet; & *bonus Spiritus, qui est Spiritus veritatis, notam ei faciet viam, qua ambulare debeat, & deducet eum per terram planam.* (Pl. CXLIII, 8. 10.)

§. XII.

Quomodo in pace Dei eum conseruet.

ITA inestimabilis illa pax Dei, que *exsuperat omnem mentem, prasidio mentem & cogitationes eius custodiet.* (Phil. IV, 7.) Et licet ea per aliquam titubationem & euagationem sensuum turbata fuerit, *gratia tamen animæ succurret, &*
alas

alas quasi dabit, quibus vanitatem effugiat, & ad æternam atque immutabilem veritatem adscendat, ne hostis gloriari possit, quod animam præstantissimo cimelio, quod Christus ei dedit, priuavit. (Io. XIV, 27.)

§. XIII.

Quomodo in omnibus temptationibus ad preces tanto magis ipsum compellat.

ET si inimicus vel maximam iram contra animam conceperit, ideo quod *gratia* adeo indefinenter adhærescat, & veritate se tam arcte cingat: quid efficiet, nisi vt hoc ipso eam tanto magis instiget, vt *omni in re precibus & supplicationibus cum gratiarum actione postulata sua Deo declaret.* (Phil. IV, 6.) Quanto enim magis cognouerit anima, quod ineffabilem diuinæ gratiæ thesaurum in *testaceis habeat vasculis,* (2 Cor. IV, 7.) & quod ab aduersario, (I Petr. V, 8.) huic ei thesaurum eripiendi caussa, tantopere infestetur: tanto magis ad *precandum in spiritu & veritate* incenderetur, (Io. IV, 23. 24.) firmiter confisa, quod & istæ preces, quæ ex virtute, mandato, nomine & ad voluntatem Domini nostri Iesu Christi fiant, per preces ipsius sacerdotales in veritate sanctificatæ Deoque gratæ factæ sint. (Io. XVI, 23. 24. Rom. VIII, 34. Ebr. VII, 25.) Vnde anima minime veretur, ne cum typicis veteris testamenti sacrificiis in fumum abeant, sed certo scit, coram sanctissima Dei facie eas mansuras esse, quin immo *Patrem in Filio* per earum ex-
audi.

auditionem æternum *ivi illustratum.* (Io. XIV, 13-14.)

§. XIV.

Quomodo verbum veritatis dulce ei reddat.

Sic omnis *veritas* totius scripturæ sacræ, tamquam verbi veritatis, (Io. XVII, 17. Eph. I, 13. Iac. I, 18.) homini vere dulcescet. Tunc enim ab ipso homine magis magisque tamquam veritas cognoscetur, immo in ipso veritas fiet, quo magis *Christus*, qui sacræ scripturæ nucleus est, cum efficacia & per Spiritum veritatis ei sese cognoscendum gustandumque exhibet, quam sit plenus gratiæ & veritatis, & quo magis ipse *Spiritus testatur, quod Spiritus sit veritas*, (I Io. V, 6.) & homo in ipsum usum & experientiam eorum, quæ in scriptura exstant, intromittitur. (Phil. I, 9.) Tum vel unicam veritatem; tamquam veritatem, percipere, vere divinam voluptatem & lætitiâ ei adferet. Quantæ non voluptati & lætitiæ ei erit, ubi æterna, increata & infinita veritas animæ eius semetipsam præbebit gustandam? (Io. XIV, 21. 23.) O beatissimum statum, in quem anima collocatur, in qua Christus per Spiritum sanctum ita sese glorificat, ut ex ipsius plenitudine non tantum gratiam pro gratia accipiat, sed veritatis etiam particeps reddatur, *ut cognoscat verum illum, & sit in vero illo, id est, in eius Filio, Iesu Christo, qui est verus ille Deus & vita illa æterna.* (I Io. V, 20.)

CAPVT

CAPVT DECIMVM SEXTVM.
 EXCITATIO LECTORIS, VT EA,
 QUAE DE GRATIA ET VERITATE SCRIP-
 TA SVNT, SECVM PONDERET ET
 SALVTARITER APPLICET.

§. I.

Haëtenus dicta diligenter expendenda sunt.

INTVERE, quæso, lector, intelligenti ani-
 mo, quæ de gratia & veritate proposita tibi
 sunt. Ipse nunc expende, quid in recessu habe-
 at, quod Filius Dei apparuerit, inter nos habi-
 tarit & gloriam suam manifestarit, gloriam tam-
 quam Filii vnigeniti a Patre; quod plenitudo
 gratiæ & veritatis ex ipsius facie eluxerit; & quod
 nos omnes ex eius plenitudine gratiam pro gra-
 tia recipere possimus, posteaquam gratia & ve-
 ritas per ipsum præstita fuit. Si his ipsis, quæ
 hac de re tibi modo proposita sunt, te excitari
 non patieris, vt cum animo rem digne con-
 sideres; excitari te non sines, si adhuc multo plu-
 ra de hac re tibi inculcata fuerint. Quod si ve-
 ro his paucis te commoueri sines, vt Deum sup-
 plicibus precibus ores, vt Seruatoris tui gloriam
 puris fidei oculis conspiciendam tibi præbeat:
 hæc etiam guttula sufficiet, vt fiat in te fons a-
 que salientis in vitam æternam. (Io. IV, 14.)
 Tunc intelliges, hæc duo parua vocabula, *gra-
 tiam & veritatem*, ore quidem facillime efferrî,
 tantas autem cognitionis diuitias complecti, quæ
 nec ab hominis mortalis mente satis comprehen-
 di,

di, nec lingua enarrari possint. Si vero oculos tibi aperiat Deus, ut hæc illa in penitentiore vtriusque vocabuli sensu perspicias, quæ in hac breui meditatione non expressa esse vides: noueris, nec huic ipsi menti, ex qua hæc meditatio perfecta est, hanc breuem delineationem satis probari; sed potius ipsam pudore suffusus iri, quod Domini sui gloriam & gratiæ ac veritatis plenitudinem, quæ in ipso est, non viuidioribus coloribus depinxerit, nec maiori efficacitate ob oculos tibi proposuerit, nisi didicisset, *gratia Domini contentam esse* (2 Cor. XII, 9.) *Et credere, non esse cum Domino in adiuuando discrimen inter magnum & inter eum, cui nullæ (vel admodum exiguæ) sunt vires.* (2 Par. XIV, II.) Fortassis Seruatori nostro pro ineffabili amore suo placuerit, alia quadam occasione plus gratiæ ad nominis sui illustrationem largiri.

§. II.

Non ita quidem, ut tantum belle meditationes colligantur.

NOLI vero hoc vnum curare, lector, ut multas bellas & iucundas meditationes de gratia & veritate colligas. Bonæ enim & profundæ meditationes in die iræ diuinæ nihil tibi proderunt, nisi earum efficacitatem admiseris. Quid, quod eæ ipsæ te iudicabunt, & quo magis in euangelii de Iesu Christo & vniuersæ diuinæ opulentiae, quæ in eo nobis offertur, seruatione te oblecta-

G

veris

veris tempore gratiæ: eo maioribus cruciatibus & angoribus inde conficiens, quod in omni ista cognitione *erummosus & miser & pauper & cæcus & nudus mansisti.* (Apoc. III, 17.)

§. III.

Sed ut ad eum nos conuertamus, qui plenus est gratiæ & veritatis eique cor nostrum offeramus.

ITAQUE intimum animi tui penetrare in te iam commoueri parere, spiritumque tuum ad eum conuerte, qui ineffabili gratiæ & miseratione se ad te conuertit, ad æternum Dei Verbum, quod, postquam plenum tempus aduenit, caro factum est, ad Filium vnigenitum a Patre, qui frater tuus factus est, ad pium & dulcem Immanuelem, qui adeo libenter ad te etiam venire, per fidem in corde tuo habitare, suam tibi gloriam manifestare, & gratiæ ac veritate ex immensa sua plenitudine te implere vult. Renuntia peccatorum seruitio. Cur in regno Satanae, quod iræ & mendacii regnum est, manere cupias? Quidni potius illi te seruum sistas, cui tantum *in iustitia, pace & gaudio per Spiritum sanctum a regni sui consortibus seruitur?* (Rom XIV, 17. 18.) Vide quæso, quoties te congregare voluerit, quem *admodum gallina congregat pullos suos sub alas?* (Matth. XXIII, 37.) Quamdiu de te aliisque, qui ipsi repugnant, conqueretur: *Noluisis?* Proh pudor! Annon velis, vbi ipse tam libenter vult? Cuius,

Cuius, quæso, est utilitas & beatitudo, nisi tua solius? Si vero hanc utilitatem & hanc beatitudinem adhuc tecum animo non expendisti, nunc demum intuere magnam Redemptoris tui gloriam, quod profus ad gloriam tuam apparuerit tibi que adnunciata sit. Suscipere te vult, (o magnam fidem!) licet in peccatorum tuorum sanguine iaceas, & ignominie, foetoris atque impuritatis plenus sis. Noli ei repugnare, quando amore suo animum tuum sibi deuincire adlaborat. Expergiscere de somno tuo, & vires collige, vt peccata tua & omne inquinamentum carnis ac Spiritus seruo detestaris, ipsum autem diligas, qui prodiit a Patre, & ad te in miseriam tuam venit, vt tui misereretur & ex omnibus te angustiis eriperet. Da, quæso, ei cor tuum. Quancumque miseria adfectus sis & adfectus, is profecto opem ferre tibi potest. Nam plenus est gratie & veritatis, (quemadmodum audiisti), & gratia ac veritas per ipsum prestita est. Itaque & tibi impertietur. Crede modo in ipsum, peccatumque fuge.

§. IV.

Et vt per considerationem gratie ac veritatis eorum nostrum in centro fidei in Christum tueamur.

SI quis autem in vera conuersione Deo sacrificia, quibus delectatur, hoc est, animum fractum & contritum; (Psal. LI, 19.) iam obtulit, & fide

Christum apprehendit, vel potius a Christo apprehensus est: ille accedat, & apertos, quos Dominus ei dedit, oculos eo adhibeat, vt gloriam Filii vnigeniti a Patre contempletur, & angelorum deliciis, plenitudinem gratiæ ac veritatis, quæ in ipso habitat, intueno, sese oblectet. Qui fieri potest, vt fidei nostræ oculi somno non sint experrecti, nec mentes nostræ alacres, postquam semel credidimus & cognouimus, quod in CHRISTO inhabitet omnis plenitudo deitatis corporaliter, & quod simus in eo completi? Quæ causa est, amabo, cur vita Filii Dei non maiori cum efficacitate in nobis manifestetur? Nonne hæc est, quod non in vero christianismi nostræ centro, hoc est, in fide Filii Dei placide subsistimus? Quod si in fide Filii Dei immoti staremus, hostis nos adoriri haud auderet. Gratia enim & veritas Christi pro nobis pugnaret; nos autem quieti esse & in munimento nostro tranquilli & placidi manere possemus, quod Dominus hostes nostros vel momento depressurus esset. Ille victoriam reportaret, nos autem læti epinicia cantaremus eique acclamaremus Halleluia! Tum, inquam, gratia in cordibus nostris illustraretur. Hoc manna quotidianum pabulum nostrum foret, & panis, qui de cælo descendit, animabus nostris vitam daret. Tum spiritus noster semper *immouaretur robore, ascenderet pennis velut aquila.* (Ies. XL, 31.) Tum æterna, immutabilis & increata veritas in placido diuinæ pacis sab-

ba-

facie tua nondum conspexerint, dies nondum illuxerit, nec lucifer in eorum cordibus exortus sit? Illucesce, perfectissima Dei pulchritudo, orbem terrarum gloria tua reple, fac inualescat super nos gratia tua & veritas, primogenite & altissime inter reges terræ. Sic Tibi psalmos cantabimus, immo gratiam & veritatem cantabimus, & sicut Tu es, ita nomen Tuum, Deus, erit vsque ad extremitates terræ.
Amen, Amen.

PHILANTHROPIA,
HOC EST,
AMOR DEI ERGA HOMINES.

SANE diligit populos Iehoua! Hæc Mosis ver-
ba sunt in benedictione, qua Israëlitis ante
suam mortem bene precatus est. (Deut. XXXIII,
3.)

Et Christus ait: Sic Deus dilexit mundum,
vt Filium suum vnigenitum daret. (Io. III, 16.)

Paulus id vocat Φιλανθρωπίαν, amorem Dei
erga homines. (Tit. III, 4.)

Hanc Φιλανθρωπίαν, siue amorem Dei erga
homines, vt rectius intelligere & altius in ani-
mum demittere discas, perpende, quæso,

I,

Magnam maiestatem,
ineffabilem gloriam,
infinitam virtutem ac potentiam,

G 4

im-

immensam nec vllius rei indigentem beatita-
rem,

perfectissimam sanctitatem,
in summa, omnibus rebus creatis incompre-
hensibilem & mirabilem vnus, super omnia col-
laudandi & æterni Dei essentiam,

Vniuersa scriptura sacra de magna eius maie-
state & gloria testatur. (Sir, XLII, 15. & XLIII,
101.)

II.

ECONTRARIO considera, quid sit homo, ma-
xime postquam in peccatum lapsus est.

Creatura est, creatori suo infidelis facta,
a Deo suo abalienata,
sententiæ mortis & maledictioni legis subia-
cens,

per labem congenitam & peccata actualia ini-
micitiam cum Deo gerens,

ad omnem rem bonam inepta,
et se ipsam magis magisque in exitium præci-
pitans,

Quando in lege Dei de impuris animalibus &
de varia externa hominum immunditiæ, de fa-
mie, vlcere, profluuiio sanguinis, de mortuo cada-
uere aliisque consimilibus rebus diuinas sanctio-
nes legis, firmiter tibi persuade, in his omnibus
detestandam hominis conditionem post lapsum
describi,

Nonne igitur David roget: *Domine, quid est
homo,*

*homo, ut eius habeas rationem? quid est homine
natus, ut eum cures? (Psalm. CXLIV, 3.)*

III.

PERPENDE etiam magnam & prorsus infinitam inæqualitatem, quæ est inter Deum, qui diligit, & hominem, qui a Deo diligitur.

Inter *Abasuerum & Estherem* magna quidem coram hominibus inæqualitas videbatur intercedere, quæ tamen valde parua est, si cum ista inæqualitate, quæ Deum inter & hominem est, comparetur.

Deus enim est ens perfectissimum; homo autem, quemadmodum psaltes ait, perinde ac nihil est, (Psalm. XXXIX, 6. & Psalm. CXLIV, 4.)

Deus sanctissimus est, ita ut nec cælum ipsum eius iudicio purum sit. (Iob. XV, 15.)

Contra ea homo impurus est, profanus est, peruersæ & prauæ indolis est, rebellis aduersus Deum est, natura non filius Dei sed filius iræ est. (Deut. XXXII, 5. Eph. II, 3.)

Et quis inæqualitatem illam fando exprimere potest?

IV.

PERPENDE, quod in homine, qui a Deo amatur, omnino nihil inueniatur, quod isto amore dignum sit.

Fuimus, inquit Paulus, aliquando dementes, contumaces, errantes, variis seruientes cupiditati-

bus & voluptatibus, in prauitate inuidiaque degentes, odiosi, alii aliis infensi. Et quum tales fuimus, benignitatem & *Φιλανθρωπίαν*, siue amorem Dei erga homines, nobis apparuisse adfirmat. (Tit. III, 3. 4. collat, v. 5. & Deut. IX.)

V.

INPRIMIS vero perpende, quod in amato nihil adeo amore dignum sit, vt contra in eo omnia reperiantur, quæ detestandum & odiosum ipsum reddant. (Lege hac de re Rom. I. II, III, Psalm. V. Ezech. XVI. cet,)

VI.

PERPENDE, quod Deus amator causam, quæ ipsum ad amandum impulit, non in amati dignitate, sed vnice in æterna sua & inexhausta misericordia inuenerit.

Perspireunt, inquit apud Ierem. XXXI, 20. *viscera mea propter eum, omnino miserebor eius.* (Vid. Rom. V, 5. 6. 7.)

VII.

PERPENDE, quod hic amor, in æterna atque inexhausta misericordia Dei scaturiens, hominem quasi ex profundissima inde miseria amarit, (quomodo Hiskias Ies. XXXVIII, 17. secundum veritatem Hebraicam ait: *Tu complexus es amore animam meam ex fouea*) & hunc sibi scopum fixerit, vt hominem, qui per lapsum imaginem Dei

Dei perdidit, eo perducatur, ut sibi similis fiat; & ut ex profundissima miseria in summam & amplissimam perfectionem tandem transferat. (Vid. Io. XVII, 23. I Io. III, 2.)

VIII.

PERPENDE, quod hic amor isti scopo summum & maximum bonum, Filium videlicet unigenitum, Filium amoris impenderit; qua in re tamquam verus amor apparet, in splendore suo oritur, hominesque *visit, qui in tenebris & umbra mortis positi sunt.* (Luc. I, 78. 79. Io. III, 16. I Io. IV, 9. Io. Gen. XXII.)

IX.

PERPENDE, quod hic amor omnes *diuitias benignitatis & tolerantiae & lenitudinis* eo conferat, ut tandem quouis modo metam de servando homine sibi propositam contingat. (Vid. Rom. II, 4. Ies. V, 3. 4.)

X.

PERPENDE itaque, hunc amorem esse
 æternum,
 inexhaustum,
 in se ipso numquam non scaturientem,
 præclarissimum,
 sincerissimum,
 purissimum,
 perfectissimum,

et

et pure diuinum amorem.
 Nam *Deus ipse amor est.* (1 Io. IV, 16.)

XI.

PERPENDE, quod hic amor ab homine non
 exigit, vt operibus se demereatur,
 sed potius, vt homo omnimodam indignita-
 tem suam agnoscat,
 ex animo doleat, quod tam male se gesserit,
 tam prauus tamque peruersus fuerit,
 et vt per diffidentiam sibi se ne subtrahat,
 sed vt sibi tantum permittat, vt ipsius animum
 emortuum viuificet,
 animum frigore adstrictum incendat,
 animum immundum expurget,
 ex omnibus miseriis suis ipsum eripiat,
 in ipso & super ipsum sese diffundat,
 et prorsus mirabilem atque augustum in ipso
 sese ostendat.

Quæ omnia certe in ipso perficiet, dummodo
 suauis ac leni eius operationi diffidentia sua &
 contumacia non resistat, sed tamquam agrotus &
 vulneratus ipsi, velut medico suo, se commit-
 rat, eius manui se subiiciat, atque ita perduret,
 donec istum curarit, & tum in ipso æternum læ-
 retur. (Rom. III. Eph. II)

XII.

PERPENDE, quod hic purissimus & tenerri-
 mus amor impurum, foedum, & in sanguine
 suo iacentem peccatorem non a se repellat, sed
 cum

cum intima miseratione eum in misera ista conditione adspiciat, & peccatoris adhuc procul absens misereatur, eum præueniat, ei occurrat, eum suscipiat & ab stercore & impuritate lauet ac mundet.

Nam ex eo oriuntur viæ Spiritus Sancti aquæ, quæ peccatorem respicientem regenerant, ex eoque nouum hominem carumque Dei filium faciunt. (Ezech. XVI, 6. Luc. XV, 20. Eph. V, 25. 26. 27. I Cor. VI, II. Tit. III, 5. 6. Rom. V, 5.)

XIII.

PERPENDE, quod hic amor peccatori, si eius animum in tantum lucratus est, vt miseriam suam, in qua præteritis temporibus hæsit, lacrimis & gemitibus spiritus intueatur & gratiam anhelet, tunicam gratiæ ac vestimenta salutis induat, quæ sunt vestimenta Primogeniti, in quibus spiritualis Iacobus benedictionem a Patre suo recipit. (Genes. XXVII, 27. 28. 29. Luc. XV, 22.) Nam hic amor Christum ei facit *iustitiam* (I Cor. I, 30.) vt eius gratia iustus factus fiat heres vite, quæ speratur, æterna. (Tit. III, 7.)

XIV.

PERPENDE, quod hic amor spem viuam largiatur, immo ipsum pignus adoptionis offerat ac donet. (Vid. I Pet. I, 3. Eph. I, 14. 2 Cor. I, 21. 22. V, 5.) Quæ spes velut anchora anima tuta ac firma ingreditur vsque in ea, quæ sunt intra velum.

velum. (Ebr. VI, 19. 20. Tit. III, 7. Rom. VIII, 15. 16. 17. 19. 23. 24. 25.)

XV.

PERPENDE, quod *diuina huius amoris potentia omnia donet homini, que ad vitam & pietatem pertinent, per eius cognitionem, qui vocauit eum ad gloriam & virtutem; que diuina potentia eum ab omnibus mundanis voluptaribus auocat, efficitque diuina natura participem* (2 Pet. I, 3. 4.) *ut non amplius in corpore, sed in spiritu sit, nec amplius carnis, sed spiritus arbitrio pareat, quippe per quem carnis actiones perimit.* (Rom. VIII, 1. 9. 13. Gal. V, 22. 24. 25.)

XVI.

PERPENDE, quod hic amor, *ut bonum opus in homine inchoauit, ita quoque in eo ipse perficere, hominem sanctum & absolutum reddere, ipsiusque spiritum & animam & corpus inculpatum conseruare velit in aduentum Domini nostri Iesu Christi, ut ipsum in gloriæ suæ conspectu inculpatum sistat cum exultatione.* (Phil. I, 6. 1 Thess. V, 23. 24. Iud. com. 24.) *Atque ita hic amor scopum suum tandem attingit, quando hominem in gloriosam & immaculatam vitæ æternæ hereditatem introducit.* (1 Io. III, 1. 2. Io. III, 16. XVII, 24. Apoc. XXI. XXII.)

Hæc omnia placido & quieto perpende animo,
qui

qui est in conspectu Dei pretiosus (I Petr. III, 4.) sic intelliges, quam diligat Dominus populos.

Quæ omnia quando diligenter considerasti & expendisti, nouas institue meditationes, & considera porro

I.

TE ipsum, quemadmodum huc vsque hunc amorem tecum reputaueris?

quomodo ei locum in animo tuo reliqueris?

diuinum illius opus in te perfici,

te in ipsum trahi,

cum eoque te vniri srueris?

et quomodo denique ex præsentis animi tui in-

dole, conatu, cogitatione, studiis, verbis ac fa-

ctis, & ex omni externo & interno statu tuo co-

gnosci possit, quod idem amor operationem su-

am in te vere inceperit, eamque quotidie conti-

nuet, vt spem certum habere possis, fore, vt o-

pus suum in te quoque perficiat.

Quod si hæc deesse animaduertis, adhuc quæso

permitte, vt hic amor te inueniat intuentumque

amplectatur. Quærit enim te instar blandæ ma-

tris, tibi que ardentem cupit opitulari.

2.

CONSIDERA proximum, quomodo erga eum

indueris *adfectum misericordie, benignitatem,*

mode

modestiam, mansuetudinem, patientiam, & super haec omnia caritatem, quae perfectionis vinculum est. (Col. III, 12. 14.)

Nam philanthropia Dei exemplar est, quemadmodum in alterum adfectus esse & te gerere debeas. (Tit. III, 2. 3. 4. cer.)

3.
DENIQUE considera Deum, qui ipse amor est,

et si meditatio tua in hoc amoris mari non inuenit, ubi pedem figat, modo guttulam viuae fidei tuae in hunc immensum & inexhaustum amoris oceanum labi in eoque sine metu demergi sine.

Dummodo ipsos nos in hoc amore perdiderimus, in eodem nos rursus inueniemus & aeternum viuemus. (Io. XII, 24. 25. Matth. X, 39. XVI, 25.)

QVOD ipsum in nobis efficiat aeternus ille & increatus Amor, cui sit laus & gloria sempiterna,

Amen.

EPI-

EPISTOLA
AD AMICOS EXTRANEOS
DE
CHRISTIANA FILIORVM DEI
SIMPLICITATE.

AMICI IN DOMINO DILECTISSIMI.

ANIMVS meus ad Vos apertus est in Domino. Quamobrem post diuturnum silentium tandem aliquando calamm sumo, vt ad Vos scribam: quod quo minus a me fiat sepius, nihil nisi multorum negotiorum onus, quo numquam non premor, impedit.

QUAMQVAM enim scio, fidem vestram ideo non iri extinctum, si nullas ad vos dem litteras; noui tamen, esse ex regula apostolica id nostri officii, vt nos *inter nos cotidie cohortemur, quamdiu hodie dicitur*; (Hebr. III, 13. cap. X, 24. 25.) & Dominum fraternam admonitionem non sinere esse infructuosam, nec nos intermittere posse, si in veræ christianæ mentis simplicitate maneamus, quin nos inuicem amantissime excitemus; neque adeo quemquam nostrum animo tam firmatum sibi videri oportere, vt vel infirmissimi fratris admonitionem flocci faciendi causam vllam se habere credat.

STUDEAMVS, quæso vos, fratres carissimi, *unitatem spiritus vinculo pacis*, quam largitus no-

H

bis

bis est Christus, *tueri*, (Eph. IV, 3.) Etenim ab *vno* eodemque *capite* (Col. I, 18. c. ap II, 19.) pendemus; & Caput nostrum hoc nobis vltimum præceptum dedit, vt *inter nos amemus*, (Io. XIII, 33. 34. XV, 17. I Io. II, 7. seqq.) & quidem eiusmodi caritatis declaratione, vt ab alijs quoque possit animaduerti. Quomodo enim alias ex eo *omnes cognoscerent*, *nos esse eius discipulos*? Tum autem præceptum eius seruabimus, si genuinam, sinceram diuinamque mentis *simplicitatem* (Matth. XVIII, 3. I Cor. XIV, 20. Rom. XVI, 19.) quæ in Iesu est, recte didicerimus in eaque vere coaluerimus.

HANC simplicitatem in regno naturæ in puerorum innocentia quasi adumbratam conspiciamus; multo autem excellentiore ratione ea acquiritur per submissum Christi spiritum, quippe per quem semper alius alium sibi præcellere existimat. (Phil. II, 3.)

HÆC IPSA est, quæ *peccatorum multitudinem*, maxime vero omnia fratrum errata *tegit*, (I Petr. IV, 8.) idque sine dolo & simulatione; nullam in eorum oculis festucam cernit; (Luc. VI, 41.) infirmioribus parcit illisque *opitulatur*, vt & *Christus nobis ad Dei gloriam opitulatus est*; (Rom. XV, 7.) Comis & suavis erga omnes est, quoad status eorum permittit; Deum semper amplectitur brachijs fidei & fiducia plenissimis, & hoc ipso tantum humanitatis eius recipit, vt in ea quasi absorbeat, quidquid ipsi intus vel extus *ingratum & aduersum accidit*; suam ipsius *quidem*

dem fragilitatem & imbecillitatem animaduertit, neque vero inde seruilis timoris cruciatu angitur, quia sine intermissu sese lauat *suasque vestes*, cum omni animi intentione, *dealbat* (Apoc. VII, 14.) in aperro fonte sanguinis Iesu Christi; sicut & oculos suos per fidem in innocentia agnelli Dei perluit.

HINC uti in omnes, qui Christi sunt, eodem animo adfecta est, quod ad sincerum amorem attingit, ita inadfectata eius humanitas Christique comitas, quæ in ipsa est, sese prodit erga omnes, & maxima quidem erga infirmiores, quibus etiam præcipue ex omni parte parcat; quemadmodum ipsa natura infirmiora membra maiore honore stipat, & ad vtendum in infantes humanitate pronissima est.

MANET in æquabilitate, vt multis nihil roboris acquirere videatur, & tamen semper proficit, & ex animi confirmatione in interna æquabilitate, siue diuina pace, profectus suos in Christo animaduertit.

LIBRI scripturæ sacræ diuinitus inspirati, qui fundamentum apostolorum & prophetarum, vbi lapis angularis ipse Christus est, nobis indicant, (Eph. II, 20.) sunt id, super quod ab initio fundata est & ædificata; huic normæ insistit nec ei apponit quidquam, sed ad eam omnia examinat & probat, nec aliquid admittit, nisi quod cum ea certo scit congruere, vt se in fundamentis, in quibus *nomina duodecim apostolorum agni* sunt,

(Apoc. XXI, 14.) non in alieno fundamento, ædificatam esse, exploratum habeat.

HVIC simplicitati sacra scriptura indies sapit dulcius & plus plusque succi adfert atque alimentum; & in tantum alii libri ei placent, in quantum in diuina sacrae scripturae simplicitate manent, & super idem fundamentum, vbi Christus, quomodo audiuius, lapis angularis est, ædificant. Nescit autem huic vel isti homini, aut his vel istis libris temere & pertinaciter adhærescere. *Vnus enim eius doctor est, CHRISTVS* (Matth. XXIII, 10.) & *firmior sermo propheticus est, in quem intenta est; & quo clarius ei dies illucescit* & *Lucifer oritur in corde,* (2 Petr. I, 19.) eo maiori in pretio eum habet.

IUSTITIAM, in qua coram Deo consistat, haud nouit aliam præter *iustitiam fidei ex ipsius gratia per redemptionem, que facta est in Christo Iesu,* quippe quem, non alium vllum, proposuit Deus *ἰλασῆριον* placamentum, per fidem in eius sanguine. (Rom. III, 24. 25.) Hinc se non nisi per Domini nostri Iesu Christi gratiam seruari credit. (Act. XV, 11.) Scit, se non perituram sed vitam obtenturam sempiternam; in vnigene enim Dei filii nomen credit (Io. III, 16. 17.) & quum *Filium Dei habeat, vitam habet,* quemadmodum nullus habet vitam, qui *Filium Dei non habet,* (Io. V, 12.) Scit, se *visuram Dei gloriam, quia credit.* (Io. XII, 40.)

CAETERVM in externis rebus sese gerit vt
reli-

reliqui, vt nihil singulare habere videatur, quam quod a peccatis sibi caueat, sed cum aliis omnia habere communia, non tantum in iis, quæ ad vitam communem, sed quæ ad christianismi etiam culturam spectant. Ita in omnibus rebus integra & recta est, (Iob. I, I. II, 3. Psalm. XXV, 21. Io. I, 47.) orat, cantat, legit & audit verbum Dei, de eo opportune & reuerenter ad aliorum ædificationem loquitur, & quidquid ad infirmiorum emendationem & confirmationem vere facit, id ea animi æquitate obseruat, vt nihil infra se ducat.

QUEMADMODVM enim agnus Dei factus est similis nobis & habitu inuentus vt nos (Phil. II, 8.) ita fit quoque hæc christiana simplicitas; & in hoc ipso contemni exposita est, sicut & agnus Dei a multis contemnebatur; contra autem cara & accepta est in oculis eius, cuius indolem refert; & vt nihil spernit, quod a domino suo proficitur, vel ad eum remittit, aut certe beneficio sapientiæ, quæ in simplicitate maxima est, ad bonum vsum dirigi potest & conueri, ita nihil in hisce omnibus inuenit, quod absolute contemne- re debeat; sed omnia in integritate sua & innocentia accipit instar infantis; tenebras non conuerit in lucem, nec lucem in tenebras; omnia esse sinit, sicut sunt, & in veri amoris centro sese tener, a quo se dimoueri non patitur, & tamen ad imbecillimum quemque se demittit, cui offendiculo esse (I Cor. VIII, 9.) numquam rem leuem

sed momenti maximi ducit, ita vt non *exsecratio*, quam in lege ei adiudicat Dominus, sed simplex animi suauitas ipsum doceat, *caco* etiam *nihil impeditenti* in via apponere, ad quod impingat. (Leuit. XIX, 14.)

IDEO flexibilis quoque est & facilis, omnibusque obsequiosa, non tamen aduersus Deum sed sub Deo.

IGNOTA ei est singularis sanctitas, via sublimior & fides firma, quæ non curet infirmos, siue offendantur siue non offendantur, & quæ licentiam det vel minimo gradu lædendi caritatem. Hæc enim *simplicitatis* quasi pupilla est, quæ statim læditur, si vel leuissime contrectetur.

IN eo manet, in quo vocata est, in hoc ambulat fidemque exercet suam; si res difficulter succedat, ad eum statim confugere didicit, qui corroborare ipsam potest, maxime in patientia, propria illa & genuina fidei filia, vnde hæc ipsa in sacris litteris fidei nomine insignitur.

IN se ipsa, hoc est, in *simplicitate, quæ est in Christo* (2 Cor. XI, 3.) cognoscit, in disciplina domini se perseverare, in eoque ipso, in quo vocata sit, voluntati illius parere oportere; *non se finit circumferri ab hominibus*, (Eph. IV, 14.) in suas ipsam vias pertrahere cupientibus, sed animo in suauissimo Christi sinu requiescit, & placida fiducia in Christum nec ad dextram nec ad sinistram longius euagari eam finit.

PAUPER TAS spiritus intra iustos eam cancellos

los continet omnesque diuinas dotes in ea vero vsui attemperat. Hæc itidem a Satana eam tuetur, ne sibi in luce cognitionis vel sublimiori via placeat & blandiatur, eamque in recto semper tramite tenet, ybi fides ad dextram, caritas autem ad sinistram, vel caritas ad dextram, fides autem ad sinistram est, prout videlicet rebus exigentibus vel fides vel caritas præsto sit, oportet.

IMBECILLIORES cum ea familiariter viuunt, & firmiores tamen libenter ad eius sese applicant societatem.

VT summarim dicam, *simplicitas* est, & nisi esset *simplicitas*, nec Deo placeret nec probata esset hominibus; quum autem sit *simplicitas*, a Christo amatur, & quotquot cum ea constanter faciunt, eos *Dominus* non solum ab omni malo sed ab omni etiam mali specie tuetur. (Psal. CXVI, 6.)

MENS illius & mens Christi vna mens est. Ideo nulli mortalium adhærescit, sed omnes mortales extra ipsam sunt, Christus autem per fidem in corde illius habitat.

OMNES autem homines caritate partium studio aliena complectitur, & in communionem spiritus Iesu Christi puro, innoxio & immaculato amore propendet in omnes, inimicos etiam; tamen hi ipsi per inimicitiam impediunt, quo minus ex incorrupto eius amore aliquid capiant utilitatis. Quod si caro hac in re ipsi aduersatur,

tur, preces ad Deum fundit, atque ira in istum amorem sese denuo colligit eiusque in arce inposterum tanto studiosius sese tueri adlaborat.

HAEC est, Amici in Domino dilectissimi, vere christiana *simplicitas*. In hac ipsa Dominum orabam, vbi Vos per litteras, quantum in me situm esset, ædificare animum induxeram, neque tamen noram, quæ scriberem. Nihil verò mihi datum est aliud, quam hoc, & prout in *simplicitate* mentis scribenti mihi succurrit, ita vobis scripsi. Spero autem, dummodo *simplice* mentis oculo legeritis, fore, vt ad maiorem adhuc veræ & diuinæ *simplicitati* operam dandam mecum excitemini. Etenim hæc omnia quidem, quæ quærit, iam habet in Christo, qui *ei factus est a Deo sapientia iustitiæque & sanctificatio & redemptio* (1 Cor. I, 30.) semper tamen aliquid in se deprehendit, quod ab *simplicitate* deflectat, quam sibi perpetuo adhærentem imperfectionem non aliter deponit, quam in ipsa *simplicitate*, que est in Christo, dummodo in ea perseveret. Cuius humanos plenosque amoris oculos in Vos, vestros autem columbina simplicitate præditos oculos in Ipsum (Matth. VI, 22, X, 16. Cantic. I, 15. IV, 1.) nunquam non intentos esse cupio. Boni consulite, quæso, hanc, qua in his litteris vus sum, *simplicitatem*; verumtamen scio, Vos eam boni esse consulturos. Valete in Domino.

Halis d. xxv. Octobr. c1010ccxiii.

A. H. F.

SANCTA

SANCTA ET TVTA VIA FIDEI
VERI CHRISTIANI,
IN FORMA CONFSSIONIS
DESCRIPTA.

HAEC est via fidei, in qua vivo, veritas, quam ex sacra scriptura didici & qua per Spiritum sanctum in animo meo obsignata est: Hi cancelli sunt, intra quos curro, vt ab omnibus auiis seruatus, praemium vitae apprehendam.

AGNOSCO me esse vermem miserum ac foetidum, qui labe sua originali & peccatis actualibus Dei indignationem atque iram, mortem naturalem & perniciem aeternam commeruit.

FILIVS autem Dei, Christus Iesus, se ipsum pro me tradidit, suoque me sanguine Patri suo reconcilianit, vt peccata mea mihi non imputet Deus, habeat autem mihi pro iusticia, quod credam in nomen Filii sui vnigeniti.

PER hanc fidem vere iustificatus sum, eaque cor meum repleuit Spiritus Sanctus.

IN hac mei iustificatione pacem obtinui cum Deo, filius Dei sum, laetus acquiesco in ipsius gratia, certoque scio, me numquam visurum nec gustaturum mortem, sed vitam habiturum sempiternam, & iam tum ex morte transisse ad vitam.

POSTEAQVAM Deus ita me recepit in gratiam per fidem in Iesum filium suum, non alio

tempore iustificatus, alio tempore minus iustificatus sum; sed constanter & perpetuo gratia Dei gaudeo & testimonium adoptionis in corde meo gero per Spiritum sanctum.

NON equidem me sine erratis & næuis esse existimo; immo scio, eorum numerum iniri non posse, quæ quotidie ob oculos mihi proponit Deus, & occultorum maiestatem adhuc esse multitudinem, firmiter persuasus sum: Quia autem in Christo sum & Christus in me est, ideo ista errata & næui mihi non imputantur, sed Deus eos tolerat ac dissimulat, quemadmodum pater in dilecto suo filio.

NEQVE vero gratia ipsius me securum reddit, sed quotidie excitat, vt in mentis meæ spiritu magis magisque me rehouem.

DEVS enim, qui omne bonum in me operatur, filiali timore animum meum circummuniit veroque tremore ad sanctissimam suam maiestatem, qui non permittit, vt falsa fictaque gratiæ fiducia peccem.

IPSE autem me expurgat veluti palmitem, vt plus-plusque fructus feram.

VERE purus sum beneficio verbi, quod Christus loquutus est & cui fidem tribui. Hoc non est imaginarium quid, nec falsa imputatio: Christus me vere dilexit & a peccatis me meis lauit sanguine suo. Salus mea vere est in peccatorum remissione.

DEVS miserix meæ mihi sensum dedit largitus.

tusque est gratiam, vt naturalem *ἀδυναμίαν* agno-
verim; quo facto suam mihi misericordiam tri-
buit fidemque in corde meo ipse operatus est.

QVAE hoc modo vidi & audiui, & spiritua-
li experientia vsuque didici, exploratiora habeo,
quam quæ corporis mei oculi cernunt, aures
audiunt, manus contrectant.

DEVS ipse me docuit naturam a gratia, lu-
cem a tenebris, imaginationem a re ipsa distin-
guere.

DEVS autem non solum fidelis est, vt nobis
det veniam peccatorum, sed iustus etiam est, vt
nos mundet ab omni iniquitate.

HINC peccata & vitia mea ei confiteor, ab e-
isque magis atque magis mundari cupio.

QVOD IPSVM ita fit, vt aduersus peccatum de-
cerem & pugnem; non tamen viribus propriis
sed per Spiritum Sanctum, qui in me habitat &
operatur.

IN fide in Iesum mihi principium, medium &
finis est.

DVM a mea ipsius operatione vaco & agno-
sco, me ex me ipso nihil posse nisi peccare, nec
per me ipsum propius ad Deum ipsiusque lucem
posse accedere; pura autem Dei gratia nitor, &
agnum Dei peccata mea portantem intueor; e-
iusque in sanguine ad Patrem adeo: noua virtus
in animo meo gignitur, vt fidem velut cælestem
lucem & ignem in animo meo persentiscam, a-
morem Christi gustem, & nouus homo velut ar-
bor

bor bona efflorescat, suauem odorem spiret gratosque Deo & hominibus fructus ferat.

NON alia est via, qua iustificatus sum, nec rursus alia, qua sanctificari cupio, sed vna sola via est, Christus, qui est via, veritas & vita.

QVEMADMODVM nulla re nitor, quando peccatorum rogo veniam, ita ipso solo nitor, ad eiusque gratiam & virtutem pure ac vnice me conuerto, quando fide, caritate ac spe corroborari cupio.

IMMO nihil mihi opus est, quam vt in accepta gratia & mentis nouitate, quam mihi donauit Filius Dei, (qua verum illum agnoscere & in vero esse desidero) permaneam, nec inde deflectam; ita opus Dei in me perficitur: neque enim Deus ad opus suum perficiendum auxilii mei indiget.

DVMmodo ab ipso me præparari sino instar foetus in utero matris, nec operationi eius resisto; omnia in me efficit, quæ ipsi placeant.

NEQVE vero me vult esse omissio & desidiofo animo, vel pacem & quietem quærere in natura. Nam hoc ipso vel imprudens impedirem, quo minus ipse in me operaretur.

VIVVS ipsius Spiritus semper & sine interpedine in me vult operari; cuius fluuios quicumque non sinit fluere perpetuo, operationi illius se non resistere, dicere nequit.

VERVMtamen operatione sua defatigat neminem: blandus enim est & vox eius tacita &

exilis,

exilis, ipsiusque virtute anima, quæ iustificatio-
nem sui cognoscit in Agni sanguine, fidei alas &
amoris in sublime leuare non difficulter potest.

HVMILIBVS & submissis fauet: omnis enim
Spiritus gratia in humiles animo, velut in val-
lem amnis, sese diffundit.

VERA autem humilitas fundamentum suum
ac radicem in iustificatione, quæ fit gratuito, ha-
bet.

QVODAD igitur homo nihil boni in se cogno-
scit, & tamen omnia in Christo inuenit: animus
caelesti pace quasi æstuat, diuinitus reficitur at-
que corroboratur. Simulac animus se extollit,
que salutem suam pure quærit & inuenit in pec-
catorum remissione, ad auia plena inquietudinis
& fluctuationis desectit.

AT ENIM VERO dantur etiam horæ, quum
Deus hominem tentat & humiliat. Et vt homi-
ni penetralia cordis sui manifesta fiant, multas
subire debet tentationes, tametsi a vera & recta
via non discedit.

QVAM facile autem fieri potest, vt homo ab
hac tam arcta via aberrat: Quam facile sese in
animam aliquid insinuat, quod homo non illi-
co aduertat, & quod eum ab integra mentis
simplicitate auocet, vt melius se rem gesturum
existimet, & tamen imprudens ab euangelio &
lege declinat.

EVANGELIUM enim angelicam habet sim-
plicitatem, hominemque blandum facit ac sua-
vem

vem erga omnes mortales. Magna est claritas, lux pellucens, purus ac limpidus fluuius pacis, vacatio ab operatione propria, fruitio Dei eiusque beatitatis.

BEATVS ille, qui a meta se sua dimoueri non patitur: quod fieri facile potest, si quis non vnice Christum intueatur sed aliorum hominum exempla; & si quis magna & sublimia adfectet & ante diem ætate noui hominis adulta esse gestiat.

NEMO sua sollicitudine potest vnum cubitum addere suæ staturæ. Simili modo res sese habet cum homine interno.

NATURA suam amat viam, nec videt, qua ratione alia ad perfectionem pertingat, quam si aliquid fieri adlaboret; Dei autem via prorsus alia est. Ille enim, destruit quæ sunt, vt ipse sit omnia in omnibus.

ATQVE hæc omnia in hoc vno comprehenduntur: QVI CREDIT IN FILIVM DEI, HABET VITAM AETERNAM.

DOMINE IESV, *Deducat me Spiritus tuus bonus per planam terram!*

S. D. G.

Im 961

8

1.5

AVGVSTI HERMANNI

FRANCKII,
S. THEOL. QVONDAM PROFESSORIS ORD.
PAST. VLRICIANI, ET GYMNASII
SCHOLARCHAE

MEDITATIO
DE
GRATIA
ET
VERITATE

AD DVCTVM
S. SCRIPTVRAE
OLIM GERMANICE EDITA
IAM LATINE VERSA,

A
IO. HENRICO GRISCHOVIO,
HALBERSTADIENSI.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
Typis & impensis Orphanotrophi cts Dec xxxiii.

